

Geweldsinstructie

Onderzoek naar de geweldsinstructie van de politie in de praktijk

Master scriptie Nederlands Recht

Accent Strafrecht

Naam: Samira Ezzahti

ANR: 154990

Begeleider: prof. dr. A.M. van Kalmthout

Instelling: Universiteit van Tilburg

Datum: 13 februari 2013

Inhoud

Voorwoord	5
Hoofdstuk 1 Geweldsinstructie	6
1.1. Aanleiding	6
1.2. Inleiding	8
1.3. Probleemstelling	9
1.4. Methoden van onderzoek	9
1.5. Opbouw	10
Hoofdstuk 2 Politie	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Politieorganisatie	11
2.3 Definitie gewone politieambtenaren	12
2.4 Politietaak	13
Hoofdstuk 3 Inhoud geweldsinstructie	14
3.1 Inleiding	14
3.2 Definitie geweld & gewelddmiddel	14
3.3 Bevoegdheid politieel geweldgebruik	16
3.4 Soorten gewelddmiddelen	17
3.4.1 Bewapeningsregeling politie	17
3.4.2 Uitrustingsregeling politie 1994	20
3.4.3 Nadere toelichting wettelijke regels gewelddmiddelen	21
3.4.4 Nadere toelichting wettelijke regels uitrustingsstukken	27
3.4.5 Specifieke waarschuwingsplicht	28

Hoofdstuk 4 Onderzoek & toetsing politieel geweldgebruik	28
4.1 Inleiding	28
4.2 Toezicht	29
4.3 Onderzoek politieel geweldgebruik	31
4.4 Toetsing politieel geweldgebruik	32
4.5 Rechtspositie van politieambtenaar	32
4.6 Strafuitsluitingsgronden	33
Hoofdstuk 5 Politieel geweldgebruik in de praktijk	35
5.1 Inleiding	35
5.2 Politieel geweldgebruik bij de klachtenbehandeling	35
5.2.1 Klachtenbehandeling	36
5.2.2 Politieel geweldgebruik 2011 in Amsterdam, Den Haag en Utrecht	38
5.2.2.1 Politieel geweldgebruik 2011 in Amsterdam	38
5.2.2.2 Politieel geweldgebruik 2011 in Den Haag	40
5.2.2.3 Politieel geweldgebruik 2011 in Utrecht	43
5.2.3 Politieel geweldgebruik 2012 in Den Haag en Utrecht	45
5.2.3.1 Politieel geweldgebruik 2012 in Den Haag	45
5.2.3.2 Politieel geweldgebruik 2012 in Utrecht	47
5.2.3.3 Eindconclusie	48
5.3 Beoordeling politieel geweldgebruik door de Nationale ombudsman	51
5.3.1 Toetsing politieel geweldgebruik	51
5.3.2 Bevindingen & eindconclusie gepubliceerde rapporten 2011	52
5.3.3 Bevindingen & eindconclusie gepubliceerde rapporten	59
1 jan. t/m 25 nov. 2012	
5.4 Onderzoek Rijksrecherche & Rechtspraak 2011-2012	60
5.4.1 Rijksrecherche	61
5.4.2 Rechtspraak 2011-2012	61
5.5 Benodigde verbeteringen	63

Hoofdstuk 6 Conclusie	73
Literatuurlijst	76
Boeken	76
Artikelen	76
Jurisprudentie	77
Kamerstukken	78
Overige	78

Voorwoord

Deze scriptie is geschreven in het kader van de Master Rechtsgeleerdheid, accent Strafrecht aan de Universiteit van Tilburg. Wegens mijn belangstelling voor het strafrecht ben ik op zoek gegaan naar een strafrechtelijk onderwerp. Dit leidde tot een lange speurtocht, maar gelukkig heeft mr. S.R.B. Walther mij geholpen door dit scriptieonderwerp voor te stellen. Ik was meteen verkocht en ik heb mij toen verdiept in het onderwerp ‘geweldsinstructie van de politie’, dat in de actualiteit volop de aandacht krijgt. Zo werd het in de afgelopen jaar frequent in de media ter discussie gesteld. Er werden beelden getoond waarop te zien was dat politie geweld gebruikte bij de aanhouding van een verdachte dat ophef en verontwaardiging bij het publiek veroorzaakte. De politie werd door het publiek onder vuur genomen en veel kritiek werd geuit op de geweldsinstructie van de politie. Dit vormde dus genoeg reden om een onderzoek te verrichten naar de geweldsinstructie van de politie in de praktijk.

Bij het schrijven van deze scriptie heb ik hulp gehad van prof. dr. A.M. van Kalmthout, die mij tevens heeft begeleid. Ik wil hem daarvoor hartelijk bedanken. Daarnaast wil ik mijn ouders bedanken, die mij altijd gesteund en gestimuleerd hebben bij mijn studie. Tevens wil ik mijn broer Mustafa Ezzahti bedanken voor het enorme vertrouwen en de steun die hij me gaf. En een woord van dank aan mijn vrienden die mij gesteund hebben. Ik kan terugkijken op een fijne en vooral leerzame studieperiode aan deze universiteit.

Tot slot wens ik u veel leesplezier.

Hoofdstuk 1. Geweldsinstructie

1.1 Aanleiding

Het geweldgebruik door de politie heeft het afgelopen jaar geresulteerd in een mediahype. Zo is er veel ophef en verontwaardiging ontstaan over het geweldgebruik door politie, na het schop-incident op 19 juni 2012 in Rotterdam, waarvan op YouTube beelden zijn geplaatst.¹ Op deze beelden was te zien dat een man tijdens zijn aanhouding enkele trappen kreeg van een agente. Deze gebeurtenis leidde tot een heftige discussie over de geweldsinstructie van politie, waarbij veel burgers en politici van oordeel waren dat de agente buitensporig geweld had gebruikt. Zelfs de Nationale ombudsman (hierna ook: ombudsman), Alex Brenninkmeijer, liet weten geschokt te zijn door het filmpje en besloot na te gaan of het gebruikte geweld niet buitensporig was en of was gehandeld volgens de daarvoor geldende instructies.² Naar het oordeel van de ombudsman was het goed dat de politie onderzoek naar het schopincident wilde instellen, maar was het eveneens van belang dat de feiten door een onafhankelijk iemand op een rij werden gezet. “Vooral de beelden waarop een agente schopte geven reden voor ernstige twijfel”, zei hij. En met deze zinsnede kwam de onafhankelijkheid van de ombudsman ter discussie te staan. Zo liet voorzitter Gerrit van der Kamp van het Politiebond APC weten, bezorgd te zijn of de ombudsman wel onafhankelijk genoeg is en maakte zich daarom zorgen over zijn onderzoek.³ Daarnaast zei van der Kamp; “We hebben spelregels in Nederland over hoe de politie getoetst wordt, wanneer er geweld wordt gebruikt. Hiermee lijkt het alsof dat niet voldoende is en dat er nog een schepje boven op moet”.

Hoewel politici en vele burgers hun oordeel klaar hadden en de ombudsman twijfelde aan de proportionaliteit van het optreden van politie tijdens het schopincident in Rotterdam, bleek dit achteraf onjuist te zijn. Zo kwam de politie Rotterdam-Rijnmond tot het oordeel dat de agente proportioneel en volgens de instructie voor het toepassen van geweld door de politie heeft gehandeld. Daarnaast besloot het Openbaar Ministerie (OM) de politieagente niet strafrechtelijk te vervolgen, omdat bij de aanhouding door haar geen strafbare feiten zijn gepleegd. Het oordeel van het OM werd bevestigd door het oordeel van twee externe deskundigen.⁴ Verder zag de ombudsman af van nader onderzoek van zijn vooronderzoek naar het schopincident, omdat uit het vooronderzoek is gebleken dat de verklaringen van ooggetuigen over het incident uiteenliepen en ook niet overeenkwamen met die van de betrokken agenten.⁵ Daarom concludeerde de ombudsman dat het onwaarschijnlijk was dat verder onderzoek wel de precieze gang van zaken kon blootleggen. Hoewel het vooronderzoek bij hem niet

¹ <<http://www.nationaleombudsman-nieuws.nl/nieuws/2012/ombudsman-doet-geen-verder-onderzoek-naar>>, 14 augustus 2012.

² <<http://www.nationaleombudsman-nieuws.nl/nieuws/2012/nationale-ombudsman-start-onderzoek-naar>>, 20 juni 2012.

³ <<http://www.bnr.nl/meernieuws/291312-1206/acp-twijfelt-aan-onafhankelijkheid-ombudsman>>, 27 juni 2012.

⁴ <<http://www.rijnmond.nl/nieuws/26-06-2012/schoppende-agente-niet-vervolgd?page=1>>, 26 juni 2012.

⁵ <<http://www.nationaleombudsman-nieuws.nl/nieuws/2012/ombudsman-doet-geen-verder-onderzoek->>, 14 augustus 2012.

de indruk heeft kunnen wegnemen dat het schoppen van de agente vanuit de behoorlijkheid bezien disproportioneel was, omdat er geen sprake was van noodweer.

Na het schopincident in Rotterdam verscheen niet veel later opnieuw een filmpje van een Rotterdamse agent die geweld gebruikt bij de arrestatie van een burger. Op de beelden was te zien hoe een politieman een flinke klap geeft in het gezicht van een verdachte. Opnieuw laaide de discussie over het geweldgebruik door politie op, met als gevolg dat er zelfs Kamervragen werden gesteld. De fractievoorzitter Arno Bonte van GroenLinks Rotterdam is van oordeel dat de geweldsinstructie van de politie moet worden aangepast.⁶ Zo zei Bonte: ‘‘Als het uitdelen van vuistslagen of het schoppen van arrestanten in een weerloze positie als gepast geweld wordt gezien, dan deugt er iets niet aan de geweldsinstructie van de politie’’. Ook vormde het opgedoken tweede filmpje een aanleiding om een website politieknuppel.nl te lanceren, waarop melding gemaakt kan worden van buitensporig politiegeweld.

Een andere recent voorbeeld is het schietincident op 24 november 2012 op station Hollands Spoor in Den Haag waarbij een politieagent een 17 jarige verdachte, genaamd Rishi, neerschoot.⁷ Op een zaterdagochtend kreeg de politie de melding dat er sprake was van een bedreiging door de 17-jarige jongen, die een vuurwapen bij zich zou hebben. Maar ter plaatse gaf de politie de jongen instructies waar hij niet aan voldeed, waarna de politie een schot loste. Wat er precies is gebeurd, wordt nu onderzocht door de Rijksrecherche onder leiding van een officier van justitie.⁸ Vervolgens zal het OM na afronding van het onderzoek beoordelen of de politieambtenaar heeft gehandeld binnen de kaders van de ambtsinstructie voor de politie.

Het geweldgebruik door de politie is dus in de afgelopen jaar telkens ter discussie gesteld, naar aanleiding van diverse mediaberichten over politieel geweldgebruik. Telkens werd er getwijfeld of de politie geweld heeft toegepast binnen de grenzen van de wet. Maar de discussie over politieel geweldgebruik is niet nieuw. Zo veroorzaakte de politie op 22 oktober 2011 een file op de A2, bij Vinkeveen, om een benzinedief tot stoppen te dwingen.⁹ Maar de dief botste in volle vaart op een auto, met fatale gevolgen voor een 35-jarige bestuurder. Toentertijd werd eveneens harde kritiek geuit op de gecreëerde filefuij door de politie en stond tevens de geweldsinstructie van de politie centraal. Ook hierbij ging het om de vraag of dit politieoptreden wel voldeed aan de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit. Maar de betrokken politieambtenaar die als verdachte werd aangemerkt, werd uiteindelijk door het OM niet vervolgd.

⁶ <<http://rotterdam.groenlinks.nl/node/85591>>, 27 juni 2012.

⁷ <http://www.telegraaf.nl/binnenland/21106199/_Schietpartij_bij_Hollands_Spoor_.html>, 24 november 2012.

⁸ <http://www.om.nl/onderwerpen/veelplegers/maatregel_inrichting/@159838/dodelijk/>, 26 november 2012.

⁹ <http://www.rtl.nl/components/actueel/rtlnieuws/2012/04_april/21/binnenland/kritiek_op_filefuij_van_politie.xml>, 21 april 2012.

Op 3 december 2012 heeft de ombudsman kenbaar gemaakt dat hij een onderzoek zal starten naar het geweldgebruik van politie. De aanleiding voor dit onderzoek is de klachtbehandeling bij de politie en ombudsman, waarin steeds terugkerende incidenten voorkomen waarover het gebruik van handboeien, de inzet van politiehonden en fysiek geweld bij aanhoudingen.¹⁰ Met het onderzoek van de ombudsman wordt beoogd om de grenzen voor de toepassing van politiegeweld te verduidelijken. Daarnaast vraagt de ombudsman zich af wat burgers in redelijkheid kunnen verwachten van professionele en proportionele toepassing van geweld door de politie. Bovendien bestaat dit onderzoek uit rondetafelgesprekken met politieleiders en het OM, gesprekken met politiemedewerkers, opleiders en IBT-trainers en het nader analyseren van de honderden klachten van de afgelopen jaren. Hierbij heeft de politietop toegezegd samen te willen werken met de ombudsman.

1.2 Inleiding

Met het onderzoek van de ombudsman wordt dus gesuggereerd dat er iets mis is met het gebruik van geweld door de politie. In deze scriptie wil ik onderzoeken of dat werkelijk zo is of dat de ombudsman zich wellicht heeft laten beïnvloeden door enkele zaken in de media. Mijn onderzoek zal dus gaan over de geweldsinstructie van de politie in de praktijk, waarbij ik mij beperkt heb tot het geweldgebruik door gewone politieambtenaren. Er zal onderzocht worden hoever de praktische uitvoering van de geweldsinstructie van deze ambtenaren aansluit bij het voorgeschreven wettelijke regelingen en welke verbeteringen er nodig zijn om de praktische uitvoerbaarheid van deze regeling te bevorderen. Zoals Gerrit van der Kamp van het Politiebond APC zei, gelden er in Nederland spelregels over hoe de politie getoetst wordt en wanneer er geweld gebruikt mag worden. En hierop zal in deze scriptie worden ingegaan. Eerst zal besproken worden welke wettelijke regels zijn voorgeschreven voor het toepassen van geweld en geweldsmiddelen door gewone politieambtenaren bij de aanhouding van een verdachte. Daarnaast zal besproken worden in welke regels de bevoegdheden daartoe zijn geregeld. Vervolgens zal onderzocht worden hoe het gebruik van geweld en geweldsmiddelen in de praktijk zijn geregeld. Hierbij zal vooral bekeken worden wat de gegevens daarover zijn aan de hand van de ingediende klachten over de klachtencategorie 'geweld' van verzoekers bij de onafhankelijke klachtencommissie en de ombudsman. Deze gegevens hebben betrekking op het gebruik van fysiek geweld en het toepassen van geweldsmiddelen van gewone politieambtenaren. Daarnaast zal onderzocht worden in welke mate de geweldsinstructie binnen de rechtspraak is beoordeeld en wat de gegevens van de Rijksrecherche zijn betreffende politieel geweldgebruik. Aan de hand van deze gegevens zal uiteindelijk worden geconcludeerd of er sprake is of is geweest van buitensporig geweld en dus sprake is geweest van niet-naleving van de geweldsinstructie. Tevens wordt onderzocht of deze gegevens betrouwbaar zijn. Uiteindelijk zal er een lijn worden getrokken tussen de voorgeschreven wettelijke regels betreffende politieel geweldgebruik

¹⁰<<http://www.nationaleombudsman-nieuws.nl/nieuws/2012/ombudsman-onderzoekt-geweldgebruik-van-politie>>, 3 december 2012.

en de praktische uitvoering daarvan. En kan er worden geconcludeerd of de mediahype over het politieel geweldgebruik en het voorgestelde onderzoek door de Nationale ombudsman terecht zijn.

1.3 Probleemstelling

De probleemstelling van deze scriptie luidt als volgt: *Hoe ver ligt de wettelijke regeling omtrent het toepassen van de geweldsmiddelen bij de aanhouding van een verdachte door de gewone politieambtenaren af van de praktische uitvoering van de regeling en welke verbeteringen kunnen worden ingevoerd om de praktische uitvoerbaarheid van de geweldsinstructie te bevorderen?*

De praktische uitvoering van de geweldsinstructie van gewone politieambtenaren zal onderzocht worden aan de hand van de klachten die verzoekers hebben ingediend bij drie onafhankelijke klachtencommissies van drie grote steden (Amsterdam, Den Haag en Utrecht) en bij de ombudsman vanaf 1 januari 2010 tot en met 25 november 2012. De klachtenprocedure zal hierbij centraal staan. Uiteindelijk zal aan de hand hiervan nagegaan worden in hoever de praktische uitvoering van de geweldsinstructie van gewone politieambtenaren aansluit bij de voorgeschreven wettelijke vastgestelde geweldsinstructie van politie. Hieruit kan dan worden geconcludeerd of het terecht is dat er sprake is van een probleem op het gebied van politieel geweldgebruik zoals de ombudsman met zijn onderzoek naar politieel geweldgebruik heeft willen suggereren. Tevens zullen gegevens van het onderzoek van de Rijksrecherche over politieel geweldgebruik besproken worden. Daarnaast zal nagegaan worden welke bevindingen over het politieel geweldgebruik er uit de rechtspraak van 2011-2012 voortvloeien. Tegelijkertijd zal onderzocht worden welke verbeteringen er ingevoerd kunnen worden om de praktische uitvoerbaarheid van de geweldsinstructie te bevorderen. Hierbij zal de Ambtsinstructie en de Politiewet 1993 inhoudelijk worden bekeken.

1.4 Methoden van onderzoek

De door mij gehanteerde methoden in dit onderzoek zijn bestudering van de resultaten van theoretisch en empirisch onderzoek. Er is gebruik gemaakt van literatuuronderzoek, rechtspraak en interviews. Daarnaast is over dit scriptieonderwerp het volgende geraadpleegd; de wet (daaronder versta ik hierna: de Grondwet, de Awb, het EVRM, het IVBPR, de Politiewet en de Ambtsinstructie), de wetsgeschiedenis, kamerstukken, krantenartikelen, jaarverslagen inzake politieklachten 2011 en gepubliceerde rapporten die door de ombudsman zijn behandeld. Er is bewust gekozen om de jaarverslagen 2011 over de politieklachten van drie onafhankelijke klachtencommissies van drie grote steden, namelijk Amsterdam-Amstelland, Haaglanden en Utrecht te bekijken, omdat ik de verwachting had dat politieel geweldgebruik hier het grootst zal zijn. Tevens waren dit de meest recente gegevens die beschikbaar zijn gesteld. Om toch een indicatie te kunnen krijgen van gegevens inzake klachten over de klachtencategorie ‘geweld’ in het jaar 2012, heb ik besloten om bovengenoemde klachtencommissies te benaderen. De klachtencommissies Haaglanden en Utrecht waren bereid mee te

werken en hebben deze gegevens dan ook aan mij verstrekt. Helaas weigerde de klachtencommissie Amsterdam-Amstelland om mee te werken. Tevens is bewust gekozen om de rapporten vanaf het jaar 2011 die door de ombudsman zijn opgesteld te bekijken, zodat er een meest recente indicatie kan worden gegeven over politieel geweldgebruik. De recente gegevens van de klachtencommissies en de ombudsman zijn uiteindelijk bedoeld om te kunnen bepalen in hoever de praktische toepassing van de geweldsinstructie in lijn is met de theorie. Verder heb ik een dagje meegelopen met Willem Breel, docent gevaarbeheersing, bij het Politieonderwijs te Eindhoven aan wie ik vragen heb gesteld inzake politieel geweldgebruik en de daarbij behorende knelpunten.

1.5 Opbouw

Allereerst wordt in hoofdstuk 2 besproken waaruit de politieorganisatie bestaat, wat we onder gewone politieambtenaren verstaan en welke taak de politie heeft. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 de inhoud van de Ambtsinstructie in beeld gebracht. Hierin zal eerst besproken worden wat onder geweld en geweldsmiddelen wordt verstaan. Daarna zal besproken worden in welke wetsartikelen de bevoegdheid tot politieel geweldgebruik is geregeld. Vervolgens zal besproken worden welke standaardbepanning tot de gewone politieambtenaren behoort, zoals vastgelegd is in de Bewapeningsregeling politie. Tevens zal worden besproken welke uitrustingsstukken aan hen behoren die vastgelegd zijn in de Uitrustingsregeling politie 1994. Verder zullen de wettelijke regels over de geweldsmiddelen en de uitrustingsstukken worden toegelicht. En dit hoofdstuk zal worden beëindigd met het bespreken van de specifieke waarschuwingsplicht die van toepassing is bij de geweldsaanwending door politie. In hoofdstuk 4 zal het onderzoek en toetsing van politieel geweldgebruik centraal staan. Hier zal de rechtspositie van politieambtenaren en de rol van strafuitsluitingsgronden tevens aan de orde komen. Vervolgens zal in hoofdstuk 5 het politieel geweldgebruik in de praktijk centraal staan. Hierin zal allereerst worden ingaan op de klachtenprocedure voor politiekklachten van klagers en de daarbij behorende mogelijkheden. Vervolgens zal aan de hand van de jaarverslagen van drie onafhankelijke klachtencommissies worden onderzocht hoever de praktische uitvoering van politieel geweldgebruik conform de geweldsinstructie was. Daarna zal dit ook worden onderzocht aan de hand van gepubliceerde rapporten van de ombudsman. Tevens zullen de gegevens van het onderzoek van de Rijksrecherche naar politieel geweldgebruik besproken worden. En zal vervolgens aan de orde komen welke conclusies inzake politieel geweldgebruik uit de rechtspraak voortvloeien. Uiteindelijk zal in hoofdstuk 5 worden bekeken welke verbeteringen er dienen te worden ingevoerd om de praktische uitvoerbaarheid van de geweldsinstructie te bevorderen. Ten slotte wordt deze scriptie in hoofdstuk 6 afgesloten met een conclusie waarin een antwoord wordt gegeven op de onderzoeksvraag.

Hoofdstuk 2 Politie

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal eerst in paragraaf 2.2 kort besproken worden hoe de politie georganiseerd is. Aangezien er onderzoek wordt verricht naar de geweldsinstructie van gewone politieambtenaren, is het van belang om te weten wie tot deze ambtenaren behoren en dat wordt in paragraaf 2.3 besproken. Tot slot, zal dit hoofdstuk in paragraaf 2.4 worden afgesloten met de politietaak krachtens art. 2 van de Politiewet 1993. In deze paragraaf zal besproken worden welke taken de politie heeft, zodat het geweldgebruik van de politie na afloop beter te begrijpen is.

2.2 Politieorganisatie ¹¹

Op 1 januari 2013 zijn de 25 regionale korpsen en het Korps landelijke politiediensten (het KLPD) opgegaan in één landelijke organisatie: de nationale politie. Met de nationalisering van de politie wordt verwezen naar de verschuiving van het gezag over de politie van het lokale naar het nationale niveau. De nationalisering van de politie is mogelijk gemaakt door de aanneming van de Politiewet 2012 door de Eerste Kamer op 10 juli 2012.

Met deze nationale politie wil de regering de politie professioneler maken en meer mogelijkheden geven om Nederland veiliger te maken. Door het vormen van één eenheid wordt de politie efficiënter en effectiever en krijgen ze meer tijd voor uitvoerende taken. Tevens wordt het beheer van de politie vereenvoudigd. De rol van de korpschef wordt bijvoorbeeld ten aanzien van het beheer beperkt, terwijl de rol van het parlement juist wordt versterkt. Hiermee wordt de positie van de minister ten opzichte van de korpschef dus versterkt. Daarnaast is de politieorganisatie veranderd. Zo staat de nationale politie (een landelijk politiekorps in de vorm van een aparte publiekrechtelijke rechtspersoon) onder ministerieel verantwoordelijkheid van de minister van Veiligheid en Justitie. En bestaat de nieuwe organisatie uit 10 regionale eenheden (belast met operationele taken), met aan het hoofd van zo'n eenheid een politiechef. Verder zijn de grenzen van de regionale eenheden in overeenstemming met de grenzen van de herziende gerechtelijke kaart en vallen ze samen met de grenzen van een of meer veiligheidsregio's. Tevens zijn er een of meer landelijke eenheden (zoals een landelijke recherche eenheid) en een landelijke dienst voor de bedrijfsvoeringstaken, het Politiedienstencentrum. En is er één korpschef die belast is met de leiding en het beheer van de nationale politie.

Een andere verandering is dat burgers nu makkelijker aangifte kunnen doen bij de politie. Het doen van een aangifte kan afhankelijk van het soort misdrijf via internet, telefonisch, op het bureau of zelfs aan huis. Daarnaast kunnen burgers nu overal in Nederland aangifte doen en hoeven zij niet meer naar het politiebureau in de gemeente waar het strafbare feit heeft plaatsgevonden.

¹¹ <<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/politie/nationale-politie>>, 31 maart 2011, <http://www.burojansen.nl/artikelen_item.php?id=471>, 28 november 2012 & <http://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/33368_reparatiewet_nationale>, 14 september 2012.

Maar met de invoering van de nationale politie zijn er geen veranderingen opgetreden ten aanzien van het gezag, de taken en bevoegdheden van de politie. Dit geldt ook voor de regels betreffende de geweldsinstructie van politie.

2.3 Definitie gewone politieambtenaren ¹²

Het Wetboek van Strafvordering (Sv) definieert in art. 127 het begrip ‘opsporingsambtenaren’ als; ‘alle personen met de opsporing van het strafbare feit belast’. Onder ‘opsporing’ wordt op grond van art. 132 WvSv verstaan: ‘het onderzoek in verband met strafbare feiten onder gezag van de officier van justitie (OvJ) met als doel het nemen van strafvorderlijke beslissingen’. Sv maakt onderscheid tussen twee soorten opsporingsambtenaren, namelijk; de gewone en de buitengewoon opsporingsambtenaren. Het verschil tussen de gewone en buitengewone opsporingsambtenaren zit vooral in het terrein waarop de verschillende soorten opsporingsambtenaren werken en dat wil zeggen in de strafbare feiten waarvoor ze opsporingsbevoegd zijn. Zo is de gewone opsporingsambtenaar uit art. 141 Sv belast met, en dus bevoegd tot, het opsporen van alle strafbare feiten. Terwijl de buitengewone opsporingsambtenaren uit art. 142 Sv alleen bevoegd zijn voor strafbare feiten waarvoor zij ook zijn belast en die aangewezen zijn in de bijzondere wetgeving (bijv. Wet economische delicten en Wegenverkeerswet 1994). Ten aanzien van de bevoegdheden is er vrijwel geen verschil tussen de gewone en buitengewone opsporingsambtenaar. Zo gelden de meeste bevoegdheden van het WvSv zowel voor de gewone als voor de buitengewone opsporingsambtenaar. Tevens is het verschil ook niet gelegen in het gebied; de bevoegdheden van beide soorten opsporingsambtenaren zijn vaak in heel Nederland toepasbaar. Bovendien behoren tot de gewone politieambtenaren de officieren van justitie en de (vrijwillige) ambtenaren van de politie die aangesteld zijn voor de uitvoering van de politietaak, de bijzondere politieambtenaren van art. 43 Politiewet 1993 (PW 1993). Dat zijn ambtenaren die door de minister van Veiligheid en Justitie aan het College van procureurs-generaal ter beschikking zijn gesteld. Tevens wordt daarmee bedoeld op de politiefunctionarissen van de zogenoemde rijksrecherche, die onder meer belast zijn met onderzoeken binnen het politieapparaat, het ambtelijk apparaat en met oriënterende onderzoeken. En voorbeelden van buitengewone opsporingsambtenaren zijn douaneambten, stadswachten en conducteurs.

Maar binnen de politie wordt op grond van art. 3 PW 1993 ook onderscheid gemaakt tussen twee soorten politieambtenaren; de gewone en de bijzondere politieambtenaren. Onder gewone politieambtenaren, die tevens tot de gewone opsporingsambtenaren behoren, wordt op grond van art. 141 onder sub b Sv verstaan; ‘De ambtenaren van de politie, bedoeld in artikel 3, eerste lid, onder a en c, van de PW 1993 die met de opsporing van het strafbare feit zijn belast’. Dit zijn ten aanzien van sub a, de ambtenaren die aangesteld zijn voor de uitvoering van de politietaak. Zij worden ook

¹² G.J.M. Corstens, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2011, p. 251, J. Naeyé, *Nederlands Politierecht. Tekst en commentaar 2009-2010*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 54 & <http://beveiliging.rv-webdesign.nl/BOA/BOA_totaalsite.html>, datum onbekend.

reguliere politieambtenaren genoemd. En ten aanzien van sub c, zijn dat de vrijwillige politieambtenaren die aangesteld zijn voor de uitvoering van de politietaak. Zij leveren een bijdrage aan de normale basispolitiezorg, wanneer er sprake is van piekbelastingen. Daarnaast vormen zij voor de korpsbeheerder een extra instrument voor de flexibilisering van de bedrijfsvoering.

2.4 Politietaak

Artikel 2 PW 1993¹³

De politietaak is vastgesteld in art. 2 van de Politiewet 1993 (PW 1993) en luidt als volgt: “De politie heeft tot taak in ondergeschiktheid aan het bevoegde gezag en in overeenstemming met de geldende rechtsregels te zorgen voor de daadwerkelijke handhaving van de rechtsorde en het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven”.

Dit artikel maakt ten eerste duidelijk dat de politie ondergeschikt is aan het bevoegde gezag. De politie behoort immers geen zelfstandige macht in de Staat te vormen, vanwege de ingrijpende bevoegdheden waarover de politie beschikt. Het geweldgebruik van de politie bij de aanhouding van verdachten is een voorbeeld van zo’n bevoegdheid. Daarnaast maakt art. 2 PW 1993 onderscheid tussen twee hoofdtaken van de politie: het zorgen voor de daadwerkelijke handhaving van de rechtsorde en de hulpverlening. De eerste hoofdtak valt uiteen in de ‘handhaving van de openbare orde’, onder gezag van de burgemeester, zoals bepaald is in art. 12 PW 1993 en de ‘strafrechtelijke handhaving’ onder gezag van de OvJ, zoals bepaald is in art. 13 PW 1993. Bovendien vormt de eerste hoofdtak samen met de hulpverlening de drie kerntaken van de politie. Tevens heeft de politie een vierde taak, die niet tot de belangrijkste kerntaken behoort; ‘het signaleren en adviseren.’

De officieren van justitie staan onder gezag van de hoofdofficier van justitie (HvJ) en deze weer onder dat van het College van procureurs-generaal. Daarnaast zijn alle leden van het OM ondergeschikt aan de minister van Justitie en Veiligheid. Bovendien komt volgens art. 16 PW 1993 bij bepaalde ordeverstoringen aan de commissaris van de Koningin en aan de minister van binnenlandse zaken een aanwijzingsbevoegdheid toe.

Ook kunnen de commissaris van de koningin en de minister van BZK een rol spelen bij gemeentelijke grensoverschrijdende verstoringen van de openbare orde. Daarnaast is in art. 18 en 19 van de PW 1993 bepaald dat aan hogere autoriteiten binnen de bestuurlijke en justitiële kolom (zoals de commissaris van de koningin respectievelijk de Procureurs-Generaal) een toezichtfunctie is opgedragen. Verder is de politiek verantwoordelijk voor de politieke taakuitoefening, waarbij er opnieuw onderscheid wordt gemaakt tussen de openbare handhaving onder gezag van de burgemeester (art. 12 PW 1993) en de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde onder gezag van de OvJ (art. 13 PW 1993). Zo draagt de

¹³ J. Naeyé, *Nederlands Politierecht. Tekst en commentaar 2009-2010*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 43.

minister van BZK voor het eerste onderscheid de politieke verantwoordelijkheid en voor het tweede het ministerie van Justitie en Veiligheid.

Hoofdstuk 3 Inhoud geweldsinstructie

3.1 Inleiding ¹⁴

De geweldsinstructie van de politie is opgenomen in de Ambtsinstructie 1994 voor de politie, de Koninklijke Marechaussee en de buitengewone opsporingsambtenaar (Ambtsinstructie). Zo zijn in de artikelen 4 tot en met 17 van de Ambtsinstructie regels vastgelegd voor het gebruik van officiële geweldsmiddelen en voor de wijze waarop het gebruik van geweld door politieagenten moet worden gemeld. De Ambtsinstructie vormt daarmee met zijn systematische indeling, samen met diverse ministeriële uitvoeringsbesluiten, een coherent stelsel van instructienormen voor de politieke uitvoeringstaak. Bovendien heeft de regering ervoor gekozen om de huidige geweldsinstructie niet gedetailleerd uit te werken, omdat gedetailleerde regelgeving onvoldoende zou kunnen inspelen op de praktijkcomplexiteit. In dit hoofdstuk zal eerst in paragraaf 3.2 besproken worden wat onder *geweld* en *geweldsmiddel* van de politie wordt verstaan. Vervolgens zal in paragraaf 3.3 besproken worden in welke regeling de bevoegdheid tot politieel geweldgebruik is geregeld. Daarna wordt in paragraaf 3.4 besproken welke soorten geweldsmiddelen gewone politieambtenaren kunnen hanteren en in welke situaties. Paragraaf 3.4 is verdeeld in vijf subparagrafen. In paragraaf 3.4.1 wordt de standaardbewapening van gewone politieambtenaren besproken die in de Bewapeningsregeling politie is vastgelegd. Vervolgens worden in paragraaf 3.4.2 de standaarduitrustingsstukken belicht die in de Uitrustingsregeling Politie 1994 zijn vastgesteld. Daarna wordt in paragraaf 3.4.3 nader ingegaan op de wettelijke voorschriften van de geweldsmiddelen van gewone politieambtenaren. En in paragraaf 3.4.4 wordt ingegaan op de nadere wettelijke voorschriften voor de uitrustingsstukken die tot hen behoren. Tot slot wordt in paragraaf 3.4.5 de specifieke waarschuwingsplicht van geweldsmiddelen besproken.

3.2 Definitie geweld & geweldsmiddel

Definitie geweld ¹⁵

Op grond van art. 1, derde lid, aanhef en onder b, Ambtsinstructie wordt onder *geweld* verstaan: ‘elk dwangmatige kracht van meer dan geringe betekenis, uitgeoefend op personen of zaken (waaronder

¹⁴ J. Naeyé, *Nederlands Politierecht. Tekst en commentaar 2009-2010*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 83-84.

¹⁵ J. Naeyé, *Nederlands Politierecht. Tekst en commentaar 2009-2010*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 68, p. 363- 365 & ‘Uitvoering politietaken: De Politiewet en de Ambtsinstructie toegelicht’, Politie Limburg-Noord en Brabant Zuid-Oost, datum onbekend, p. 7.

ook dieren)'' . En op grond van art. 1, derde lid, aanhef en onder c, Ambtsinstructie wordt onder *het aanwenden van geweld* verstaan: 'het gebruiken van geweld en het dreigen met geweld, waaronder wordt begrepen het ter hand nemen van een vuurwapen'. Uit de MvT blijkt dat de regering een ruime geweldsdefinitie voorstaat. Zo zou van *geweldgebruik* al sprake zijn 'indien wordt beoogd een dreiging op de burgers te doen uitgaan van overmatige aanwezigheid van de politie''.

Dwangmatige kracht tegen personen (in de zin van art. 1, derde lid, aanhef en onder b, Ambtsinstructie), kan worden uitgeoefend door het gebruik van geweldsmiddelen die opgenomen zijn in de Bewapeningsregeling politie en door het uitoefenen van fysieke kracht. In dit verband wordt met 'fysieke kracht' bedoeld kracht die op een persoon wordt uitgeoefend om een bepaalde handeling te doen verrichten die hij niet wil verrichten, of om bepaalde handeling juist niet te laten verrichten.

Het geweld wordt dus onderscheiden in fysiek geweld en instrumenteel geweld. Het fysiek geweld is het met fysieke middelen aantasten van de lichamelijke integriteit van de ander, waardoor deze minder of in het geheel niet meer kan functioneren, zoals slaan, schoppen, vastpakken, wegduwen, slepen, klemmen en opbrenggrepen. Bij het gebruik van instrumenteel geweld wordt gebruikgemaakt van voorwerpen of wapens (zoals de surveillancehond, het vuurwapen en de wapenstok). Verbaal geweld en het aanleggen van een transportboei waarbij de verdachte geen fysieke weerstand biedt, behoren echter niet tot geweld in de zin van art. 1 lid 3 Ambtsinstructie. Bovendien wordt bij het geweldgebruik van politie rekening gehouden met de ethiek. Zo horen politieambtenaren na te denken over menselijk handelen onder gezichtspunten van goed en slecht, waarden en normen, verantwoordelijkheid en keuze.

Definitie geweldsmiddel ¹⁶

Art. 1, derde lid, aanhef onder d, Ambtsinstructie bepaalt dat onder het begrip geweldsmiddel moet worden verstaan: 'de uitrusting en bewapening waarmee geweld kan worden uitgeoefend voor zover deze voor de politieambtenaar wordt toegelaten op grond van de Uitrustingsregeling politie 1994 en Bewapeningsregeling politie en zover deze door de minister van Defensie ter beschikking zijn gesteld van Koninklijke Marechaussee en andere militairen in het kader van de politietaak en bijstandsverlening'.

Tot de geweldsmiddelen behoren zowel de klassieke politiebewapening (zoals vuurwapen, wapenstok en pepperspray) als de uitrustingsstukken waarmee geweld kan worden uitgeoefend (zoals een handboei met een pijnprikkel tot gevolg of een politie-surveillancehond). Volgens art. 49 lid 1 PW 1993 heeft de minister van BZK regels over de bewapening, uitrusting en kleding van de politie vastgelegd in de Bewapeningsregeling politie (hierna: Bewapeningsregeling) en Uitrustingsregeling

¹⁶ C.J.C.F. Fijnaut, *Politie. Studies over haar werking en organisatie*, Deventer: Kluwer 2007, p. 705 & J. Naeyé, *Nederlands Politierecht. Tekst en commentaar 2009-2010*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 363-364.

politie 1994 (hierna: Uitrustingsregeling). Deze regelingen bevatten echter geen voorschriften voor het gebruik van geweldsmiddelen. Deze zijn opgenomen in de Ambtsinstructie. Bovendien bestaan er ook voorwerpen waarmee geweld kan worden uitgeoefend (zoals, een staaflantaarn) die niet in de Uitrustingsregeling zijn opgenomen. Een uitrustingsstuk is niet per definitie een geweldsmiddel en fysieke kracht is nooit een geweldsmiddel. Daarnaast is het onderscheid tussen bewapening en uitrusting in ministeriële regelingen weinig uitgewerkt. Zo mogen bijvoorbeeld arrestatieteams op grond van de Bewapeningsregeling, lawaaigranaten hanteren, terwijl zij op grond van de Uitrustingsregeling tevens explosieven mogen bezitten om ramen of deuren te forceren.

3.3 Bevoegdheid politieel geweldgebruik ¹⁷

Politieel geweldgebruik maakt inbreuk op grondrechten van burgers, waaronder het recht op onaantastbaarheid van het lichaam (art. 11 GW). Maar deze inbreuk wordt gerechtvaardigd door art. 8 lid 1 en 5 PW 1993, dat de specifieke wettelijke grondslag vormt voor de bevoegdheid tot geweldgebruik bestaande uit fysiek geweld en instrumenteel geweld. Maar voor het aanwenden van instrumenteel geweld vormen art. 4 en 5 van de Ambtsinstructie aanvullend recht waaraan politieambtenaren zich dan tevens dienen te houden.

Op grond van art. 8 lid 1 PW 1993 is een politieambtenaar die in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening handelt, bevoegd geweld te gebruiken wanneer dit noodzakelijk en een minder ingrijpend middel niet voor handen is (subsidiariteitsvereiste). Daarnaast dient het geweld in verhouding tot het beoogde doel redelijk en gematigd te zijn (proportionaliteitsvereiste). Verder is het zo dat aan het gebruik van geweld zo mogelijk een waarschuwing vooraf gaat (het zogeheten algemene waarschuwingsplicht). Bovendien stelt art. 8 lid 5 PW 1993 een extra proportionaliteitseis die met zich meebrengt dat wanneer het doel bijvoorbeeld met twee klappen kan worden bereikt, een derde klap ongeoorloofd is. De politie dient per geval te beoordelen of aan deze extra eis is voldaan, waarbij de wijze van geweldsaanwending en het daarbij ontstane gevolg een rol spelen. Maar de geweldsbevoegdheid van politie is beperkt tot het geval waarin de politieambtenaar optreedt in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening en hierover bestaan zeer uiteenlopende opvattingen: de wetmatigheidsleer (legaliteitsleer) en de plichtmatigheidsleer. De wetmatigheidsleer houdt in dat de politie rechtmatig handelt, indien haar optreden op een wettelijke grondslag berust, waaronder het politieoptreden waarvoor de in art. 2 PW 1993 neergelegde algemene taakstelling de basis vormt. Bovendien is het voor de rechtmatigheid van de geweldsaanwending niet van belang of een politieambtenaar optreedt in uniform of in burgerkleding. Maar plichtmatigheidsleer houdt dat de politie een zelfstandige, onbepaalde bevoegdheid heeft om voor een rustige en veilige straat te zorgen, dat zij alles zou mogen doen wat nodig is om dat doel te bereiken, zonder dat zij daarbij afhankelijk is

¹⁷ J. Naeyé, *Nederlands politierecht. Tekst en commentaar 2009-2010*, Alphen aan den Rijn-Kluwer 2009, p. 67-69, p. 369-369 & 'Uitvoering politietaak: De Politiewet en de Ambtsinstructie toegelicht', Politie Limburg-Noord en Brabant Zuid-Oost, datum onbekend, p. 8-9.

van het geschreven recht. Dit betekent dus dat de politie op grond van ongeschreven regels mag optreden, mits zij daarbij niet in strijd komt met het geschreven recht.

Politieambtenaren dienen bij het gebruik van instrumenteel geweld niet alleen rekening te houden met art. 8 lid 1 en 5 PW 1993, maar ook met art. 4 en 5 van de Ambtsinstructie. Op grond van art. 4 Ambtsinstructie is het gebruik van een gewelddmiddel uitsluitend toegestaan aan een politieambtenaar: a) ‘aan wie dat gewelddmiddel rechtens is toegekend, voor zover hij optreedt ter uitvoering van de taak met het oog waarop het gewelddmiddel hem is toegekend en b) die in het gebruik daarvan is geoefend’.

Om de juiste graad van geoefendheid te bereiken zijn in de Regeling toetsing geweldbeheersing politie (Rtgp) eisen gesteld waaraan een politieambtenaar moet voldoen. Dit sluit aan bij de eisen van bekwaamheid in art. 16 Bewapeningsregeling, die nader zijn uitgewerkt in de Rtgp. En wanneer niet aan deze eisen wordt voldaan dan is de korpsbeheerder verplicht de bewapening in beslag te nemen. Zo is een politieambtenaar geoefend in het gebruik van gewelddmiddelen in de zin van art. 4 van de Ambtsinstructie voor de duur van een kalenderjaar, indien hij in het daaraan voorafgaande kalenderjaar de kennistoets ‘geweldbeheersing’ en de fysieke toets ‘Aanhoudings- en Zelfverdediging vaardigheden’ met een voldoende heeft behaald (art. 2 lid 2 Rtgp). Daarnaast dient de politieambtenaar voor de geoefendheid van het gebruik van een vuurwapen voor de duur van een kalenderhalfjaar naast de hierboven genoemde toetsen de schietvaardigheidstoets met een voldoende te hebben behaald (art. 2 lid 2 Rtgp). Met het behalen van deze toetsen wordt de geoefendheid van politieambtenaren benadrukt die dan een voorwaarde vormt voor het gebruik van gewelddmiddelen. Ook is de korpsbeheerder op grond van art. 13 Besluit beheer regionale politiekorpsen (Bbrp) verplicht om te zorgen voor de noodzakelijke opleidingen en trainingen. Maar wanneer politieambtenaren alleen of in groepsverband onder begeleiding van zijn meerdere optreedt, dan mogen gewelddmiddelen op grond van art. 5 van de Ambtsinstructie pas worden aangewend na uitdrukkelijke toestemming van de meerdere, tenzij de meerdere vooraf anders heeft bepaald of de last niet kan worden afgewacht in verband met de veiligheid. Ondanks de lastgeving van de meerdere dient de politieambtenaar zich te houden aan de vereisten van art. 8 lid 1 en 5 van de PW 1993.

3.4 Soorten gewelddmiddelen

3.4.1 Bewapeningsregeling politie¹⁸

De Bewapeningsregeling politie (hierna: Bewapeningsregeling) is een systeem waarin de minister van Justitie en Veiligheid en die van BZK samen bepalen welke bewapening aan de politieambtenaren ter beschikking worden gesteld. Tevens stellen zij aan de bewapening en munitie eisen, waarmee

¹⁸ J. Naeyé, *Nederlands politierecht. Tekst en commentaar 2009-2010*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 406- 411.

maximale waarborgen wordt gestreefd. Dit is nodig om ervoor te zorgen dat geweldgebruik tijdens de uitoefening van politieke taken voldoet aan de vereiste beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit. In deze paragraaf zal besproken worden welke bewapening onder welke voorwaarden aan gewone politieambtenaren worden toegekend.

Standaardbewapening politieambtenaar en politiesurveillant:

Volgens art. 2 van de Bewapeningsregeling bestaat de standaardbewapening van de reguliere politieambtenaar en van de bijzondere ambtenaar, zoals bedoeld in art. 43 PW 1993, tijdens de uitoefening van de dienst uit: een korte wapenstok (van een door de Ministers goedgekeurde merk en type), pepperspray en het dienstpistool. Deze geweldsmiddelen behoren volgens art. 2a Bewapeningsregeling tevens tot de standaardbewapening van een politiesurveillant. In dit artikel staan drie situaties opgesomd waarin het gebruik van een dienstpistool is geoorloofd. Ten eerste mag het pistool gebruikt worden tijdens de uitoefening van de taken ten dienste van justitie, genoemd in art. 1, eerste lid, aanhef en onder sub g, PW 1993. Ten tweede, tijdens de uitvoering van een last voor de tenuitvoerlegging van beslissingen, als bedoeld in art. 556, lid 1 Sv. Tot slot, tijdens de uitvoering van een last voor de duur van het gedeelte van de opleiding dat in het korps wordt doorgebracht tijdens de uitvoering van de dienst, indien de politiesurveillant een opleiding volgt op niveau drie of hoger als bedoeld in art. 13 lid 3 van de Wet op het LSOP en het politieonderwijs. Maar volgens het derde lid van art. 2a Bewapeningsregeling is het gebruik van een pistool naast de bovengenoemde situaties ook toegestaan in andere gevallen, mits de ministers daarvoor, op verzoek van de korpsbeheerder toestemming hebben verleend. Door de ministers kunnen voorwaarden aan deze toestemming worden verbonden.

Standaardbewapening politie-aspirant:

Op grond van art. 2b Bewapeningsregeling, behoren tot de standaardbewapening van een politie-aspirant: een korte wapenstok (waarvan het merk en type door ministers zijn goedgekeurd) en pepperspray. Daarnaast is in art. 2b lid 2 Bewapeningsregeling bepaald wanneer het gebruik van een pistool door politieaspiranten is toegestaan. En dit is in overeenstemming met de hierboven vermelde situatie 3 van art. 2 a lid 2 Bewapeningsregeling.

Standaardbewapening vrijwillige politieambtenaar:

Op grond van art. 4 lid 1 Bewapeningsregeling behoort tot de standaardbewapening van vrijwillige politieambtenaren in de zin van art. 3, eerste lid, aanhef en onder sub c, PW 1993: een korte wapenstok (van door de ministers goedgekeurde merk en type). Maar volgens het tweede lid mag een vrijwillige politieambtenaar tevens het pistool gebruiken, indien deze is aangesteld in een van de rangen zoals bedoeld in art. 2a, onderdeel c van het Besluit rangen politie. Daarnaast is het bewapenen van een vrijwillige politieambtenaar met pepperspray of met het pistool toegestaan, indien de ministers

daarvoor, onder door hen te stellen voorwaarden, toestemming hebben verleend. De korpsbeheerder dient een verzoek hiervoor in te dienen.

Standaardbewapening politie-surveillancehondengeleiders:

Op grond van art. 5 Bewapeningsregeling politie behoren tot de standaardbewapening van politie-surveillancehondengeleiders: een elektrische wapenstok en een lange wapenstok (van een door Ministers goedgekeurde merk en type).

Standaardbewapening van een ambtenaar van een bereden onderdeel (politie te paard):

Op grond van art. 6 lid 1 Bewapeningsregeling bestaat de bewapening van een ambtenaar van een bereden onderdeel uit: a) een lange wapenstok (met een door Ministers goedgekeurde merk en type) en uit b) een ceremonieel ruitersabel.

Tijdelijke bewapening:

Op grond van art. 11 Bewapeningsregeling kan de korpsbeheerder, in bijzonder situaties aangegeven door het bevoegde gezag, toestaan dat een reguliere politieambtenaar tijdelijk mede bewapend wordt met: a) een lange wapenstok, b) Cs-traangasgranaten en traangas-verspreidende middelen en c) het semi-automatisch vuurwapen voor zover hij belast is met de uitvoering van de bewakings- en beveiligingstaak.

Toekenning van andere dan genoemde bewapening:

Op grond van art. 12 Bewapeningsregeling kunnen de ministers, onverminderd het bepaalde in de artikelen 2 tot en met 11, aan de door hen aangewezen ambtenaren andere dan de in deze regeling genoemde wapens toekennen. Dit artikel biedt de ministers de ruimte om voor specifieke politieambtenaren (bij wijze van proef) een specifiek merk of type wapen aan te wijzen. Hierdoor kan de bewapening worden aangepast aan gewijzigde omstandigheden en de stand van de techniek.

Merk en type munitiepatroon:

Volgens art. 14 lid 1 Bewapeningsregeling wordt het dienstpistool, zoals bedoeld in art. 7 PW 1993, geladen met het munitiepatroon van het merk Dynamit Nobel A.G., type Action, model 3, kaliber 9 millimeter maal 19 millimeter. Daarnaast bepaald het tweede lid van dit artikel dat de ministers het merk, het type, het model en het kaliber van de munitie bepalen waarmee vuurwapens worden geladen.

Testen van wapens en munitie:

Volgens art. 15 Bewapeningsregeling kunnen de ministers toestemming geven tot het testen van andere wapens en munitie, waarbij de ministers de omstandigheden bepalen waaronder het testen wordt uitgevoerd.

Uit de bovengenoemde wetsartikelen kan worden opgemaakt dat gewone politieambtenaren beschikken over drie soorten bewapening, die tevens geweldsmiddelen zijn; een korte of lange wapenstok, pepperspray en een dienstpistool. De effecten van een wapenstok zijn minder sterk dan die van pepperspray en de effecten van dit geweldsmiddel zijn minder sterk dan die van een dienstpistool. Daarnaast kan uit de Bewapeningsregeling worden afgeleid dat de rang van politieambtenaren bepalend is voor welk soort bewapening aan hen wordt toegekend. Zo wordt het dienstpistool alleen toegekend aan reguliere politieambtenaren en politieursveillanten. Maar in art. 11 van de Bewapeningsregeling is bepaald dat aan de reguliere politieambtenaren in bijzondere situaties ook andere geweldsmiddelen tijdelijk kunnen worden toegekend, zoals CS-traangas. En aan politieaspiranten worden een korte wapenstok en pepperspray toegekend, terwijl aan een vrijwillige politieambtenaar geen pepperspray wordt toegekend maar wel een korte wapenstok. Bovendien worden aan politieursveillance-hondengeleiders en aan de politie van een bereden onderdeel alleen een lange wapenstok toegekend.

3.4.2 Uitrustingsregeling politie 1994 ¹⁹

De Uitrustingsregeling Politie 1994 (hierna: Uitrustingsregeling) is een regeling gebaseerd op art. 49 PW 1993, dat bepaalt dat de Minister van BZK bevoegd is regels vast te stellen voor de bewapening, de uitrusting en kleding van de politie. De korpsbeheerder krijgt echter de vrijheid om te bepalen welke uitrustingsstukken verder nodig zijn. Maar deze vrijheid is niet onbepaald, want indien een uitrustingsstuk van een bepaald merk en type is voorgeschreven, mag de korpsbeheerder hier niet van afwijken. Volgens art. 2 lid 1 Uitrustingsregeling behoren tot de basisuitrusting van de politie de stalen handboeien en de koppel van een door de ministers goedgekeurde merk en type. Daarnaast kan de korpsbeheerder volgens het tweede lid van dit artikel de ambtenaar uitrusten met een veiligheidsvest van een door de ministers goedgekeurde merk en type. Dit veiligheidsvest dient onder de kleding te worden gedragen ter bescherming van kogels uit vuurwapens of messteken en dergelijke. Daarnaast vormt het veiligheidsvest een aanvulling op het zwaardere kogelvrije vest dat over de kleding wordt gedragen. Maar tot de standaarduitrusting behoort niet de tie-wrap; een plastic strip die als handboei wordt gebruikt, voor het gebruik waarvan toestemming van de korpsbeheerder vereist is. Bovendien kan de korpsbeheerder op grond van art. 4 Uitrustingsregeling de ambtenaar die geen deel uitmaakt

¹⁹ J. Naeyé, *Nederlands politierecht. Tekst en commentaar 2009-2010*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 414-415.

van de in art. 3 lid 1 genoemde eenheden, uitrusten met een kogelwerend vest, een kogelwerende helm of een gasmasker waarvan het merk en type door de minister is goedgekeurd.

3.4.3 Nadere toelichting wettelijke regels geweldsmiddelen

Dienstpistool²⁰

Het dienstpistool (merk Heckler en Koch, type MP5A2, kaliber 9 millimeter maal 19 millimeter, zoals bepaald is in art. 9 lid 1 sub d Bewapeningsregeling) is een vuurwapen waarmee semiautomatisch vuur kan worden afgeschoten. Volgens art. 17 lid 1 Bewapeningsregeling wordt het dienstpistool en munitie via het KLPD aangeschaft en afgevoerd. Daarnaast geeft de korpsbeheerder op grond van art. 18 lid 1 Bewapeningsregeling regels voor het dragen, het onderhoud en het bewaren van vuurwapens en munitie in inbraakvrije ruimte. Bovendien wordt op grond van art. 18 lid 2 Bewapeningsregeling het dienstpistool door politieambtenaren gedragen in een holster van een door de Ministers goedgekeurd merk en type.

Op grond van art. 1 lid 3 sub j Ambtsinstructie wordt onder het gebruik van een vuurwapen verstaan: 'het richten, het gericht houden en het daadwerkelijk gebruik'. Dit betekent dat zowel het dreigend richten (onder het toeschreeuwen van opdrachten aan de verdachte) als het afvuren van een waarschuwingsschot onder het vuurwapengebruik vallen.

Wanneer en onder welke voorwaarden het dienstpistool mag worden gebruikt, is vastgelegd in art. 7 Ambtsinstructie. Zo mag het dienstpistool gebruikt worden om een vuurwapengevaarlijke verdachte aan te houden, zoals bepaald is in het eerste lid, onder sub a van art. 7 Ambtsinstructie. Er is sprake van een vuurwapengevaarlijke verdachte, wanneer diegene bereid is daadwerkelijk het vuurwapen te gaan gebruiken tegen de politie of derden. En dient voor het gebruik van een dienstpistool sprake te zijn van een rechtstreeks wederrechtelijke aanranding die de verdediging noodzakelijk maakt. De bevoegdheid tot het vuurwapengebruik kent dus een ruimere reikwijdte dan de noodweerbepaling van art. 41 Sr.

Daarnaast mag op grond van het eerste lid, onder sub b van art. 7 Ambtsinstructie het dienstpistool ook worden gebruikt, wanneer verdachte zich tegen zijn aanhouding verzet of zich daaraan onttrekt. Hierbij wordt rekening gehouden met de ernst van het misdrijf waarvoor de verdachte in eerste instantie dient te worden aangehouden. Zo mag ter aanhouding van een verdachte het dienstpistool alleen worden gebruikt, indien het gaat om een gepleegd misdrijf, waarop naar wettelijke omschrijving, een gevangenisstraf van vier jaren of meer is gesteld, mits voldaan is aan twee criteria. Ten eerste, dient het gepleegde misdrijf de lichamelijke integriteit (zoals een gewapend roofoverval, gijzeling of een zwaar zedendelict) of persoonlijke levenssfeer (zoals een woninginbraak al dan niet

²⁰ J. Naeyé, *Nederlands Politierecht. Tekst en commentaar 2009-2010*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 370-377.

buiten de aanwezigheid van de bewoner) ernstig aan te tasten. Ten tweede, dient het gevolg van een gepleegd misdrijf een bedreiging te zijn voor de samenleving, zoals een explosieven - of drugstransport. Onder 'het plegen van een misdrijf' wordt op grond van art. 7 lid 4 Ambtsinstructie verstaan: 'de poging en de deelnemingsvormen', zoals het doen plegen, medeplegen en uitlokken van art. 47 Sr en medeplichtigheid van art. 48 Sr. Maar in de genoemde gevallen onder sub a en b van het eerste lid van art. 7 Ambtsinstructie, mag het vuurwapen niet worden gebruikt, indien de identiteit van de aan te houden persoon bekend is en redelijkerwijs mag worden aangenomen dat het uitstel van de aanhouding geen onaanvaardbaar te achten gevaar voor de rechtsorde met zich brengt.

Verder is in art. 7 lid 2, onder sub c Ambtsinstructie bepaald dat het dienstpistool ook mag worden gebruikt om oproerige bewegingen of andere ernstige wanordelijkheden te beteugelen, indien het bevoegde gezag (burgemeester of OvJ) daartoe de opdracht heeft verstrekt en het optreden in gesloten verband plaatsvindt onder leiding van een ter plaatse aanwezige meerdere. Het bevoegd gezag geeft de opdracht tot het vuren aan de meerdere en deze op zijn beurt weer aan een politieambtenaar die zonder toestemming geen geweld mag gebruiken, tenzij de meerdere voorafgaand aan het optreden anders bepaalt. Ten aanzien van dit artikelonderdeel is het vuurwapengebruik dus beperkt tot het optreden in gesloten verband.

Tevens mag op grond van art. 7 lid 2 Ambtsinstructie een dienstpistool worden gebruikt tegen vervoermiddelen, waarin of waarop personen zich bevinden. In beginsel wordt in het politieonderwijs geleerd om niet te schieten op rijdende auto's, vanwege het grote risico dat de inzittende door de kogel kan worden geraakt. Hiervoor geldt geen expliciet verbod, omdat zich situaties kunnen voordoen waarin het schieten op een rijdend vervoermiddel onvermijdelijk is.

Het ter hand nemen van het dienstpistool²¹

Op grond van art. 10 lid 1 Ambtsinstructie mag een politieambtenaar het dienstpistool ter hand nemen in gevallen waarin het gebruik van een vuurwapen is toegestaan (het feitelijk gebruik in de zin van art. 7 Ambtsinstructie) of in verband met zijn veiligheid of die van anderen, indien redelijkerwijs mag worden aangenomen dat een situatie ontstaat, waarin hij bevoegd is een vuurwapen te gebruiken (het waarschuwend gebruik). Volgens art. 10 lid 2 Ambtsinstructie bergt de ambtenaar terstond het vuurwapen op, indien de tweede situatie zich niet of niet meer voordoet.

Met het 'ter hand nemen van het dienstpistool' wordt bedoeld; 'het daadwerkelijk uit het holster nemen van het vuurwapen, een vanzelfsprekende handeling die voorafgaat aan het daadwerkelijk schieten'. Maar volgens de Nota van Toelichting wordt onder 'ter hand nemen' ook verstaan 'het trekken van het dienstvuurwapen'. Binnen het systeem van geweldsbevoegdheden dient het ter hand

²¹ J. Naeyé, *Nederlands Politierecht. Tekst en commentaar 2009-2010*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 375 - 376.

nemen van het dienstpistool zoveel mogelijk vergezeld te gaan met het geven van een waarschuwing, zoals het dreigend richten met een vuurwapen onder het aanroepen van bevelen. Bovendien dient de noodzaak van het ter hand nemen van het dienstpistool te zijn gebaseerd op feiten en omstandigheden die op het moment van de beslissing bekend zijn en die in onderling verband voldoende zijn om de conclusie te rechtvaardigen dat er een situatie zal voordoen, waarin de politieambtenaar de bevoegdheid heeft om zijn dienstpistool te gebruiken. Niet alleen concrete omstandigheden spelen hierbij een rol, maar ook algemene ervaringsfeiten. Zo geldt als regel dat in de aanloop van de aanhoudingssituatie, wanneer gericht schieten nog (net) niet geoorloofd is, een politieambtenaar dus uit veiligheidsredenen zijn dienstpistool ter hand mag nemen en dus ook daarmee dreigend mag richten. Dit vormt de grondslag voor het dreigend richten als zelfstandig intimidatiemiddel. Dit dreigend richten voldoet aan de vereisten van proportionaliteit en subsidiariteit van art. 8 lid 1 PW 1993, indien dit de functie heeft de betrokkene te waarschuwen voor het feitelijk gebruik van het dienstpistool. Om de risico's van ongewilde schoten zoveel mogelijk te beperken, is het ter hand nemen op grond van art. 1 lid 3 sub c Ambtsinstructie onder het toepassingsbereik van het begrip aanwenden van geweld gebracht, waardoor de politieambtenaar verplicht is het ter hand nemen van zijn dienstpistool te vermelden aan zijn meerdere. Hierdoor is toetsing van vuurwapengebruik achteraf mogelijk.

Niet-penetrerende munitie ²²

De regels over het gebruik van een vuurwapen geladen met niet-penetrerende munitie zijn vastgelegd in de artikelen 11 tot en met 11c Ambtsinstructie. Volgens art. 11 Ambtsinstructie zijn de artikelen 7 tot en met 10a PW 1993 niet van toepassing op het gebruik en ter hand nemen van een vuurwapen geladen met niet-penetrerende munitie, omdat het verschieten daarvan afwijkt van de standaardvuurwapens. Het doel van niet-penetrerende munitie is om het lichaam van een verdachte zoveel mogelijk energie af te geven en niet om het lichaam binnen te dringen. De effecten hiervan zijn te vergelijken met een harde klap van een wapenstok. De kans op blijvend letsel is echter gering, maar in verband met het letselrisico mag niet op het hoofd worden gericht. Daarnaast bevindt niet-penetrerende munitie zich qua geweldsniveau tussen het vuurwapen en pepperspray. Door het gebruik van niet-penetrerende munitie kan meer recht worden gedaan aan het belang van de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit.

Op grond van art. 11a Ambtsinstructie is het gebruik van niet-penetrerende munitie slechts geoorloofd bij de aanhouding van vuurwapen gevaarlijke verdachten en bij de aanhouding van personen die door te vluchten zich aan de aanhouding willen onttrekken. Een belangrijk verschil met art. 7 lid 1 PW 1993 ten aanzien van het dienstpistool, is dat er geen eisen worden gesteld aan de ernst van het

²² J. Naeyé, *Nederlands Politierecht. Tekst en commentaar 2009-2010*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 379-380.

strafbaar feit waarvoor de aanhouding plaatsvindt. Dit betekent dat de aanhouding ook een niet-ernstig misdrijf of overtreding kan behelzen. De gevolgen van een vuurwapen geladen met niet-penetrerende munitie voor verdachte zijn immers minder groot dan die van het dienstpistool. Tevens dient art. 11a Ambtsinstructie niet ruim te worden geïnterpreteerd, zodat niet iedere vorm van actief of passief niet-meewerken een aanleiding kan zijn voor het afvuren van niet-penetrerende munitie. Anders zou dat in strijd zijn met de vereisten van proportionaliteit en subsidiariteit.

En art. 11c Ambtsinstructie bepaalt dat de artikelen 11a en 11b van overeenkomstige toepassing zijn, indien de niet-penetrerende munitie wordt afgegeven met een ander hulpmiddel dan een vuurwapen. Door dit artikel wordt het mogelijk gemaakt dat in de toekomst niet-penetrerende munitie ook met een ander gewelddmiddel kan worden afgeschoten en in dat geval de artikelen 11a en 11b overeenkomstig van toepassing zijn.

Pepperspray²³

In de artikelen 12a tot en met 12c Ambtsinstructie zijn regels vastgelegd voor het gebruik van pepperspray. Pepperspray behoort tot de standaardbepapening van politieambtenaren vanaf de rang van surveillant, zoals bepaald is in art. 2 -3 Bewapeningsregeling. Daarnaast is pepperspray een effectief gewelddmiddel dat door politieambtenaren wordt gebruikt om zonder medische gevolgen, veilig en adequaat op te treden in situaties waarin een gewelddadige verdachte onder controle moet worden gebracht of in situaties waarin een persoon zichzelf verwondt en politieambtenaren optreden ter bescherming van verdere zelfverwonding. Om het risico op gezondheidsproblemen zo veel mogelijk te beperken, is in art. 12c Ambtsinstructie bepaald dat het pepperspraygebruik per geval voor de duur van niet langer dan ongeveer een seconde en op een afstand van ten minste een meter mag worden gebruikt.

Daarnaast is in art. 12a lid 1 Ambtsinstructie bepaald dat het gebruik van pepperspray slechts geoorloofd is tegen a) vuurwapengevaarlijke verdachten, b) verdachten die zich aan de aanhouding proberen te onttrekken door te verzetten of te vluchten en ter verdediging tegen of, c) voor het onder controle brengen van agressieve dieren. Voor het gebruik van pepperspray hoeft echter geen sprake te zijn van een aanhouding gerelateerd aan een ernstig misdrijf, zoals dat het geval is bij het vuurwapengebruik van art. 7 lid 1 Ambtsinstructie. Dit betekent dat pepperspray dus ook gebruikt mag worden bij minder ernstige misdrijven of zelfs bij overtredingen, zoals wildplassen. Maar niet iedere vorm van actief of passief niet-meewerken, hoeft aanleiding te zijn voor pepperspraygebruik.

De vereisten van proportionaliteit en subsidiariteit verlangen in beginsel dat pepperspray slechts als gewelddmiddel wordt ingezet, indien de ernst van de situatie daarom vraagt en er geen ander minder

²³ J. Naeyé, *Nederlands Politierecht. Tekst en commentaar 2009-2010*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 379-380.

ingrijpend middel voorhanden is om een verdachte onder controle te krijgen (ook als er bijvoorbeeld sprake is van een sterk gewelddadige verdachte onder invloed van alcohol). Evenmin vormt pepperspray een alternatief voor aanhoudings- en zelfverdedigingsvaardigheden, indien fysiek geweldsgebruik tot het gewenste resultaat kan leiden. Door de vereisten van proportionaliteit en subsidiariteit, wat tevens abstracte begrippen zijn, krijgen politieambtenaren de ruimte en vrijheid om uit eigen beweging en inzicht te kunnen beoordelen of het pepperspray onder bepaalde omstandigheden geoorloofd is.

Aangezien pepperspray een verhoogd risico mee kan brengen voor de gezondheid van bepaalde soort personen, is in art. 12a lid 2 Ambtsinstructie bepaald dat pepperspray niet mag worden gebruikt tegen; a) personen die zichtbaar jonger dan 12 of ouder dan 65 jaar zijn, b) vrouwen die zichtbaar zwanger zijn, c) personen voor wie dit gebruik als gevolg van een voor de ambtenaar zichtbare ademhalings-of andere ernstige gezondheidsstoornis onevenredig schadelijk kan zijn of d) tegen groepen personen.

Bovendien geldt voor het pepperspraygebruik een nazorgprotocol (o.a. art. 5a Bewapeningsregeling) om de effecten (zoals, een sterk branderige gevoel op de huid met roodheid en heftige pijn) daarvan te verlichten. Het gezicht en ogen van verdachten worden dan besproeid met nazorgvloeistof of behandeld met speciale doekjes. Maar wanneer dit niet helpt, zullen de oogdouches op het politiebureau worden gebruikt om de getroffen huid met stromend koelend water te behandelen.

Politie-surveillancehond ²⁴

Art. 2 Regeling politiehonden maakt onderscheid tussen een politie-surveillancehond, een AOE-hond en een politiespeurhond. Aangezien een AOE-hond en een politiespeurhond geweldsmiddelen zijn die tot de bijzondere politieambtenaren behoren, zullen alleen de regels betreffende politie-surveillancehond (een geweldsmiddel behorende bij gewone politieambtenaren) besproken worden.

De bestaande regelgeving inzake de politie-surveillancehond (politiehond) bevat geen nadere voorschriften onder welke voorwaarden een politiehond mag worden ingezet. Maar in art. 15 lid 1 Ambtsinstructie is wel bepaald onder welke omstandigheden de inzet van de politiehond is geoorloofd, namelijk onder het directe en voortdurend toezicht van een geleider bij de surveillancedienst en bij het optreden van de mobiele eenheid na toestemming van het bevoegde gezag. De surveillancehond wordt als geweldsmiddel gebruikt, indien fysieke kracht, wapenstokgebruik of pepperspraygebruik onvoldoende effect hebben en vuurwapengebruik disproportioneel is. Maar niet als zelfstandig geweldsmiddel, zoals gebleken is uit de zinsnede 'onder het directe en voortdurend toezicht'. Dit betekent echter niet dat de hond voortdurend aangeliijnd moet zijn. Zo is het mogelijk dat de hond

²⁴ J. Naeyé, *Nederlands Politierecht. Tekst en commentaar 2009-2010*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 383-384.

onder toezicht van de geleider de opdracht krijgt om een verdachte op te sporen of om een vluchtende verdachte tegen te houden.

Tevens vereist art. 15 lid 3 Ambtsinstructie dat de politiehond alleen mag worden ingezet onder toezicht van een geleider die over een geldig certificaat beschikt, dat zowel op naam van de geleider en de desbetreffende hond is afgegeven. De certificering is geregeld in art. 13 Regeling politie, waarin is bepaald dat het certificaat dient te worden afgegeven na het afleggen van een positieve keuring met een geldigheidsduur van maximaal twee jaar en drie maanden, vanaf de datum van afgifte. Op basis van het Keuringsreglement wordt de combinatie van geleider en hond gekeurd aan de hand van bepaalde eisen, die betrekking hebben op de gehoorzaamheid en het vermogen van de hond om op teken van de geleider geweld te gebruiken en te beëindigen.

Elektrisch wapenstok ²⁵

Op grond van art. 5 van de Bewapeningsregeling behoort de elektrische wapenstok tevens tot de standaardbewapening van gewone politieambtenaren; namelijk een surveillancehondengeleider. Het gebruik van dit geweldsmiddel is slechts geoorloofd als afweermiddel tegen agressieve dieren na toestemming van de meerdere. Met deze toestemming wordt beoogd te garanderen dat er een juiste afweging wordt gemaakt of met andere minder ingrijpende middelen hetzelfde doel kan worden bereikt.

Lange of korte wapenstok ²⁶

Een belangrijke bevinding ten aanzien van het geweldsmiddel wapenstok is dat in de Bewapeningsregeling heel duidelijk is vastgesteld dat de wapenstok (een lange of korte) behoort tot de standaardbewapening van gewone politieambtenaren. Maar voor het gebruik van een wapenstok ontbreken nadere voorschriften die zelfs niet in de Ambtsinstructie zijn opgenomen. In tegenstelling tot het vuurwapen, pepperspray, handboeien en overige geweldsmiddelen waarvoor specifieke regels zijn opgenomen in de Ambtsinstructie.

Voor het gebruik van de wapenstok biedt de wet ruimte en vrijheid aan gewone politieambtenaren, waarvoor art. 8 lid 1 en 5 van de PW 1993 de wettelijke grondslag vormt. Dit betekent dat voor het gebruik van een wapenstok een politieambtenaar dient te voldoen aan de vereisten van art. 8 lid 1 en 5 van de PW 1993. Zo bepaalt dit artikel dat voorafgaand aan het daadwerkelijk gebruik van de wapenstok de politieambtenaar de verdachte dient te waarschuwen dat hij de wapenstok zal gebruiken, indien de verdachte de opgedragen bevelen niet voldoet. Daarnaast dient de politieambtenaar rekening te houden met de proportionaliteit, subsidiariteit, redelijkheid en gematigdheid. Zo dient de wapenstok

²⁵ J. Naeyé, *Nederlands Politierecht. Tekst en commentaar 2009-2010*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 384.

²⁶ Interview docent Gevaarbeheersing, Willem Breel, bij het Politieonderwijs te Eindhoven, 22 oktober 2012.

(afhankelijk van de omstandigheden) in beginsel te worden gebruikt tegen delen van het onderlichaam, zoals de benen, in plaats van op de kwetsbare delen van het bovenlichaam (zoals, op de buik of borst) waar een klap met een wapenstok fatale gevolgen kan hebben. Daarnaast mag de wapenstok nooit worden gebruikt tegen het hoofd van een verdachte. Bovendien wordt in het politieonderwijs aangeleerd om het gebruik van een wapenstok te variëren, waarbij het niet is toegestaan om een wapenstok op één en dezelfde plek van het lichaam te gebruiken. In sommige gevallen kan de situatie escaleren waardoor een politieambtenaar gedwongen wordt om de wapenstok te gebruiken tegen kwetsbare delen van het lichaam.

3.4.4 Nadere toelichting wettelijke regels uitrustingsstukken

Handboeien ²⁷

Op grond van art. 22 lid 1 Ambtsinstructie mogen handboeien door een politieambtenaar alleen worden aangelegd ten behoeve van het vervoer van iemand die rechts van zijn vrijheid is beroofd. Hierbij kan het gaan om een aangehouden verdachte of een aangehouden persoon ter uitvoering van zijn straf. Daarnaast is volgens het tweede lid van dit artikel het aanleggen van handboeien allereerst toegestaan, indien de ‘feiten of omstandigheden’ dit redelijkerwijs vereisen met het oog op gevaar voor ontvluchting. Dit betekent dat een concreet risico moet bestaan dat de verdachte zich aan zijn vrijheidsbeneming zou kunnen onttrekken, wanneer hij niet geboeid wordt. Tevens is het aanleggen van handboeien toegestaan met het oog op gevaar voor de veiligheid of het leven van de arrestant, politieambtenaar of van derden. In dit geval zijn de eisen voor de noodzakelijkheid van handboeien geobjectiveerd. Deze geobjectiveerde eisen zijn in art. 22 lid 3 Ambtsinstructie nader ingevuld door twee opgesomde criteria; de in de tweede lid bedoelde feiten of omstandigheden (die bepalend zijn voor de noodzaak tot het gebruik van handboeien) kunnen gelegen zijn in de persoon die rechtens van zijn vrijheid is beroofd (bijvoorbeeld: een verdachte die zich gedraagt als vechtersbaasje en weigert mee te willen gaan naar het politiebureau of een verdachte die op zijn vlucht is achterhaald) of in de aard van het strafbare feit op grond waarvan vrijheidsbeneming heeft plaatsgevonden (bijvoorbeeld: een verdachte die betrapt wordt op diefstal). Bij de beoordeling of in het concrete geval aan deze twee criteria wordt voldaan, spelen de wijze waarop en de situaties waarin het vervoer plaatsvindt een rol. Voorbeelden zijn de praktische omstandigheden (zoals de inrichting van de politieauto) en het aantal aanwezige politieambtenaren.

Tot slot, is in art. 23 van de Ambtsinstructie bepaald dat voor het gebruik van handboeien door een politieambtenaar een meldingsplicht bestaat om te voorkomen dat het grondwettelijke gewaarborgde grondrecht van de onaantastbaarheid van het lichaam onnodig worden beperkt. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de meldingsplicht van art. 23 van de Ambtsinstructie extra rechtsbescherming biedt

²⁷ J. Naeyé, *Nederlands Politierecht. Tekst en commentaar 2009-2010*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 389-390.

voor de grondrechten van verdachte. Deze melding dient schriftelijk aan de meerdere te worden gedaan omkleed met redenen die tot dit onderzoek hebben geleid. Hiervoor bestaat geen specifiek meldingsformulier, maar de schriftelijke melding zal in een dagrapport of bedrijfsprocessensysteem worden opgenomen, waarbij de korpsbeheerder bij het huishoudelijk reglement hierover nadere voorschriften kan geven. Door de meldingsplicht kan de meerdere nagaan of de handboeien op de juiste wijze zijn gebruikt en corrigerend optreden in geval er sprake is van een plichtsverzuim (bijvoorbeeld wanneer een politieambtenaar misbruik maakt van zijn bevoegdheid om te boeien) en bestraffing dient te geschieden.

3.4.5 Specifieke waarschuwingsplicht²⁸

Naast de algemene waarschuwingsplicht van art. 8 lid 1 PW 1993, bestaat er ter aanvulling ook een specifieke waarschuwingsplicht, die voor een aantal geweldsmiddelen in de Ambtsinstructie is vastgelegd. Met de specifieke waarschuwingsplicht wordt bedoeld dat de politieambtenaar een onmiddellijke waarschuwing dient te geven voordat hij gericht het geweldsmiddel tegen een persoon zal gebruiken, met luide stem of op andere niet mis te verstane wijze, indien het gegeven bevel niet wordt gevolgd. Deze waarschuwingsplicht mag echter (dat tevens vervangen mag worden door een waarschuwingsschot) achterwege worden gelaten wanneer omstandigheden de waarschuwing niet toelaten. Bijvoorbeeld wanneer het aanhoudingsvuur (waar meestal geschoten wordt op het onderlichaam, zoals de benen) niet meer mogelijk is en uit noodweer een directe schot moet worden gelost. Hoewel er een specifieke waarschuwingsplicht geldt voor het dienstpistool (art. 10a Ambtsinstructie), niet-penetrerende munitie (art. 11b Ambtsinstructie) en pepperspray (art. 12b Ambtsinstructie), is deze waarschuwingsplicht in de Ambtsinstructie niet vastgelegd voor de inzet van de politie-surveillancehond en de wapenstok. De ratio van de specifieke waarschuwingsplicht is om politieel geweldgebruik zoveel mogelijk te beperken. Bovendien helpt deze waarschuwing bij de aanhoudingstactiek van de politie waarmee bijvoorbeeld voorkomen kan worden dat bij politieel optreden in groepsverband een collega van de optredende politieambtenaar in de schotbaan gaat staan. Achteraf zal blijken of voor de inzet van de politie-surveillancehond en de wapenstok een specifieke waarschuwing nodig zal zijn.

Hoofdstuk 4 Onderzoek & Toetsing politieel geweldgebruik

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt allereerst in paragraaf 4.2 verduidelijkt wie er toezicht houdt op politieel geweldgebruik. Daarnaast wordt in paragraaf 4.3 besproken wie en op welke wijze politieel

²⁸ J. Naeyé, *Nederlands politierecht. Tekst en commentaar 2009-2010*, Alphen aan den Rijn-Kluwer 2009, p. 376-384.

geweldgebruik onderzoeken. Vervolgens wordt in paragraaf 4.4 stilgestaan bij de vraag hoe politieel geweldgebruik daarbij wordt getoetst. En in paragraaf 4.5 wordt besproken welke rechtspositie politieambtenaren hebben bij de geweldsaanwending tegen burgers. Tot slot wordt in paragraaf 4.6 besproken wat strafuitsluitingsgronden zijn en waarom die van belang kunnen zijn voor politieambtenaren.

4.2 Toezicht

*Artikel 17 Ambtsinstructie indirecte vorm van toezicht*²⁹

Ten aanzien van het toezicht op het geweldgebruik door de politie is er sprake van een grijs gebied in de wet. Hoewel in een politiecellencomplex op ingesloten het toezicht is geregeld in art. 16 lid 1 van het Besluit beheer regionale politiekorpsen waarin bepaald is dat de korpsbeheerder een ambtenaar van de politie aanwijst die belast wordt met de leiding van het politiecellencomplex en het toezicht op ingeslotenen, is het toezicht op het geweldgebruik van politie in geen enkel wetsartikel direct en concreet geregeld.

Het toezicht op geweldgebruik van politieambtenaren is wel indirect vastgelegd in de wet, namelijk in art. 17 van de Ambtsinstructie. In art. 17 lid 1 Ambtsinstructie is bepaald dat een politieambtenaar bij de geweldsaanwending, verplicht is dit onmiddellijk te vermelden aan zijn meerdere. In art. 1 lid 2 sub a en b van de Ambtsinstructie is bepaald, wat onder de meerdere wordt verstaan. Op grond van sub a wordt met de meerder bedoeld de ambtenaar die uit hoofde van zijn functie of op grond van zijn functie, beschikking of aanwijzing met de leiding is belast of het bevel heeft over de taakuitvoering. En in sub b is bepaald dat wanneer er op grond van sub a geen meerder kan worden aangewezen, onder de meerdere wordt verstaan, de ambtenaar van de politie die een hogere rang heeft of, bij gelijkheid in rang, diegene met de meeste dienstjaren.

De geweldmelding aan de meerdere kan schriftelijk of mondeling geschieden waarbij de feiten, omstandigheden en eventuele gevolgen van het gebruikte geweld worden vermeld. Maar de korpsbeheerder kan voor de wijze van de geweldsmelding ook interne voorschriften voorschrijven, zolang die niet in strijd zijn met art. 17 Ambtsinstructie. Op grond van het tweede lid dient de melding door de meerdere te worden vastgelegd in het landelijk voorgeschreven meldingsformulier. Aan de hand van dit formulier kan het bevoegde gezag achteraf toetsen of er aanleiding is voor het instellen van nader onderzoek naar de toelaatbaarheid van geweldgebruik. Bovendien heeft de meldingsplicht het doel om inzicht te verschaffen in de manier waarop politieambtenaren omgaan met de geweldsbevoegdheid en zorgt een strikte naleving van deze plicht dat stiekem of ongecontroleerd geweldgebruik uitgesloten wordt. Uit de hierboven besproken artikelonderdelen kan worden

²⁹ J. Naeyé, *Nederlands Politierecht. Tekst en Commentaar 2009-2010*, Alphen aan den Rijn-Kluwer 2009, p. 387.

opgemaakt dat het toezicht op het geweldgebruik door politieambtenaren rust op de meerdere. Maar over wie er toezicht houdt op de taakuitvoering van de meerdere zelf, biedt de wet geen duidelijkheid en is er sprake van een leemte in de wet. Weliswaar dient de korpschef op grond van het derde lid van art. 17 Ambtsinstructie een afschrift van het geweldmeldingsformulier binnen 48 uur te kennis brengen van de OvJ van het arrondissement waarbinnen het geweld is aangewend, maar deze verplichting is ruim geformuleerd en alleen aanwezig wanneer; a) de gevolgen van geweld daartoe naar het oordeel van de korpschef aanleiding geven, b) het aanwenden van geweld lichamelijk letsel van meer dan geringe betekenis dan wel de dood heeft veroorzaakt of c) gebruik is gemaakt van een vuurwapen en daarmee minstens één schot is gelost. Dit betekent dat de korpschef ten aanzien van sub a eigen beleid kan volgen met als mogelijke gevolg dat de korpschef in een aantal gevallen waarin sprake is geweest van licht fysieke geweld geen meldingsformulier invult of toch de betrokken politieambtenaar het formulier zelf laat invullen.

*Rijksrecherche indirecte vorm van toezicht*³⁰

Bij grensoverschrijdende geweldsmelding dat lichamelijke letsel of de dood tot gevolg heeft gehad, verschuift het toezicht naar de Rijksrecherche die dan onderzoek doet naar het geweldgebruik door politieambtenaren ter voorkoming van elk schijn van partijdigheid van dat onderzoek. Het gaat dan om toezicht dat niet voorafgaand, maar juist achteraf aan het politieke geweldsoptreden plaatsvindt.

De Rijksrecherche verricht dan een feitenonderzoek naar de gedragingen waaraan een strafrechtelijk of strafvorderlijk aspect kleeft. Het doel van het feitenonderzoek is het weerleggen van de beschuldigingen, het vaststellen of er voldoende wettelijke redenen bestaan voor het instellen van een opsporingsonderzoek. Bovendien kan een feitenonderzoek worden gevolgd door een opsporingsonderzoek dat onder leiding staat van de OvJ en dat gericht is op het nemen van strafvorderlijke beslissingen (art.132a Sv).

Bij het geweldgebruik door de politie met zeer ernstige gevolgen voor verdachten verricht de Rijksrecherche dus onderzoek naar de vraag of het geweldgebruik door politieambtenaren binnen de grenzen van de wet; de PW 1993, de Ambtsinstructie, de Grondwet en Verdragen, heeft plaatsgevonden. Maar door de Rijksrecherche wordt ook onderzoek gedaan naar het rapport waarin het geweldgebruik is opgenomen door de meerdere (meestal de korpsbeheerder zelf). De Rijksrecherche fungeert dan niet alleen als een soort controlemechanisme op het werk van de politie, maar houdt ook op deze manier ook een bepaalde vorm van toezicht.

³⁰ J. Naeyé, *Nederlands Politierecht. Tekst en commentaar 2009- 2010*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 185-187.

4.3 Onderzoek politieel geweldgebruik ³¹

In de voorafgaande paragraaf is aan de orde geweest dat een politieambtenaar op grond van art. 17 van de Ambtsinstructie verplicht is het geweldgebruik te vermelden bij zijn meerdere. De meerdere maakt dan een rapport op, vult het voorgeschreven formulier melding geweldgebruik in en stuurt dat naar de korpsleiding. Vervolgens dient de korpschef een afschrift van het meldingsformulier binnen 48 uur ter kennis te brengen van de officier van justitie (OvJ) van het arrondissement waarbinnen het geweld is aangewend. Afhankelijk van de aard van het geweldgebruik (geweldmiddelen) en de ernst van de gevolgen (letsel van meer dan geringe betekenis) informeert de korpsleiding de korpsbeheerder en het OM. Dit kan een disciplinair onderzoek door de korpsleiding of tot een strafrechtelijk onderzoek door de OvJ tot gevolg hebben. Een belangrijk verschil hiertussen is dat bij een strafrechtelijk onderzoek de betrokken politieambtenaar niet kan worden verplicht tot medewerking, terwijl dat wel mogelijk is bij het disciplinair onderzoek.

De hoofdofficier van justitie (HvJ) beoordeelt of het geweldgebruik rechtmatig is geweest en beslist over de (verdere) vervolging van de politiefunctionaris. Indien het een geweldsincident betreft waarbij de politiefunctionaris zijn vuurwapen heeft gebruikt en ook daadwerkelijk (raak) geschoten heeft, is de HvJ verplicht zijn beoordeling en voorstel tot afdoening voor te leggen aan de Adviescommissie.

Wanneer het vermoeden bestaat dat een politieambtenaar een strafbaar feit heeft gepleegd, beslist de HvJ welke instantie een dergelijke zaak (mogelijk een aangifte) moet onderzoeken. De hoofdofficier kan dan een keuze maken tussen de Rijksrecherche of het Bureau interne onderzoeken (BIO). Tevens dient de hoofdofficier ervoor te zorgen dat het onderzoek naar de toedracht van het geweldsincident niet wordt geleid door een OvJ die nauwe banden heeft met het desbetreffende onderdeel van het politiekorps waartoe de betrokken functionarissen behoren. Dit heeft te maken met het feit dat elk schijn van partijdigheid dient te worden voorkomen. Bovendien is de (zaaks-)OvJ nauw betrokken bij het onderzoek en is deze verantwoordelijk voor de aansturing en de voortgang van het onderzoek. En de OvJ overlegt over de wijze waarop bijstand wordt verleend en over de inzet van de technische recherche. Daarnaast informeert de OvJ de HvJ over de voortgang van het onderzoek en consulteert deze bij alle relevante beslissingen.

Het onderzoek naar politieel geweldgebruik kan dus intern door het BIO worden verricht of extern door de Rijksrecherche. Afhankelijk van de ernst van politieel geweldgebruik bepaalt de hoofdofficier van justitie welk van de twee instanties wordt gekozen. Hierbij wordt als richtsnoer gebruikt de ‘aanwijzing taken en inzet Rijksrecherche’, waarin de algemene uitgangspunten staan gemeld voor

³¹ J. Naeyé, *Nederlands Politierecht. Tekst en Commentaar 2009-2010*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 386-387, J. Timmer, *Politiegeweld: Geweldgebruik van en tegen de politie in Nederland*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2005, p. 189-191 & <<http://www.om.nl/organisatie/beleidsregels/overzicht/politie/@155238/aanwijzing/>>, datum onbekend.

de inzet van de Rijksrecherche. Meestal komen de lichtere gevallen van politieel geweldgebruik terecht bij het BIO van het korps van de desbetreffende politieambtenaar (intern onderzoek) en komen de zwaardere letselgevallen en de gevallen waarin de objectiviteit en onafhankelijkheid van het onderzoek door welke oorzaak ook in het geding is bij de Rijksrecherche terecht (extern onderzoek).

4.4 Toetsing politieel geweldgebruik ³²

Binnen het (interne of externe) onderzoek wordt de juistheid van het toegepaste politiegeweld getoetst. Ook hiervoor kan een interne of externe route worden bewandeld. Zo wordt de interne toetsing van het Besluit algemene rechtspositie politie (BARP) aangestuurd door de korpsbeheerder en de korpschef. De korpsbeheerder kan op grond van art. 76 BARP een politieambtenaar disciplinair straffen, indien hij de hem opgelegde verplichtingen niet nakomt of zich schuldig maakt aan plichtsverzuim. Er is sprake van een plichtsverzuim, als een politieambtenaar een voorschrift overtreedt of iets doet of nalaat dat een goede politieambtenaar in gelijke omstandigheden juist behoort te doen of na te laten. Daarnaast zijn de disciplinaire straffen die aan de politieambtenaar kunnen worden opgelegd, vastgesteld in art. 77 BARP. Voorbeelden daarvan zijn schriftelijke berisping, geldboete van ten hoogste 22 euro, schorsing en ontslag. Het onderzoek ten behoeve van de interne toetsing wordt vaak verricht door het eigen Bureau Interne Onderzoeken (BIO). Zij verrichten disciplinaire onderzoeken en strafrechtelijke onderzoeken tegen het eigen politiepersoneel. Met de interne toetsing kan politieel geweldgebruik dus binnen de politie worden afgedaan.

Maar politieel geweldgebruik kan ook extern worden getoetst. De externe route is die van het strafrecht en de toetsing of de politieagent zich kan beroepen op een schuld- of strafuitsluitingsgrond: respectievelijk noodweer, art. 41 Sr; of wettelijk voorschrift, art. 42 Sr. Zo leiden in toenemende mate ernstige geweldsincidenten tot het indienen van een klacht ex art. 12 Sv door de nabestaanden of slachtoffers. Dit leidt ertoe dat in alle gevallen het onderzoek volledig zal moeten zijn, zodat alle relevante vragen voldoende beantwoord kunnen worden. In dit geval gaat het om het beantwoorden van de formele en materiële vragen van de art. 348art. 350 Sv en de opportuniteitsvraag.

4.5 Rechtspositie van politieambtenaar ³³

Als uitgangspunt geldt dat de politieambtenaar die geweld heeft gebruikt, gelegitimeerd gebruik heeft gemaakt van de geweldsbevoegdheden als bedoeld in de PW 1993 en de Ambtsinstructie. Daarom wordt bij onderzoeken naar geweldsincidenten een politiefunctionaris die geweld heeft gebruikt in beginsel niet aangemerkt als verdachte, maar als getuige. Maar als daarover gereede twijfel bestaat,

³² C.J.C.F. Fijnaut, *Politie. Studies over haar werking en organisatie*, Deventer: Kluwer 2009, p. 742 & J. Timmer, *Politiegeweld: Geweldgebruik van en tegen de politie in Nederland*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2005, p. 387-388.

³³ G.J.M. Corstens, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2011, p. 759 & J. Naeyé, *Nederlands Politierecht. Tekst en commentaar 2009-2010*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 70, 72.

dient hij als verdachte te worden aangemerkt. De OvJ bepaalt de status van verdachte of getuige van de betrokken politieambtenaar. Zo wordt de OvJ op grond van art. 17 lid 3 Ambtsinstructie in staat gesteld om het aanwenden van geweld te beoordelen met het oog op de beslissing of de betrokken politiefunctionaris als verdachte moet worden beschouwd en strafrechtelijk moet worden vervolgd.

Ook indien nader onderzoek door de Rijksrecherche wordt verricht, wordt de politieambtenaar als getuige behandeld en verhoord, tenzij daar gereede twijfel over bestaat. Het verhoor door de Rijksrecherche dient volgens de voorschriften met spoed na het geweldsincident, aanvankelijk binnen 24 uur te geschieden. De betrokken politiefunctionaris wordt altijd individueel verhoord, ook als er sprake is van geweldgebruik in groepsverband. Zo bestaat er voor de betrokken politiefunctionaris de mogelijkheid om onder een nummer te worden verhoord, tenzij er geen redenen bestaan om zijn identiteit te verhullen. Voorafgaand aan het verhoor zal aan de betrokken politiefunctionaris worden gemeld dat hij niet verplicht is tot beantwoording van gestelde vragen, indien beantwoording kan leiden tot een eventuele vervolging, de zogenoemde cautieplicht, van art. 29 Sv.

De achterliggende gedachte bij het beschouwen van een politieambtenaar (in eerste instantie) als getuige is, dat bij een geweldsaanwending conform de PW 1993 en de Ambtsinstructie is gehandeld, weliswaar formeel een delictsomschrijving is vervuld, maar tegelijkertijd sprake is van een rechtvaardigingsgrond (namelijk handelen volgens wettelijk voorschrift of bevoegd gegeven ambtelijk bevel). En dan is het in een dergelijk geval het ongewenst en niet noodzakelijk om de politieambtenaar als verdachte in de zin van art. 27 Sv te beschouwen. Bovendien kan het niet de bedoeling zijn dat de ambtenaar die de bevoegdheid heeft tot geweldgebruik en die daarvan gebruikmaakt, zich bij voorbaat in termen van het strafrecht dient te verantwoorden, indien de Ambtsinstructie van toepassing is. Maar dit geldt ook voor de situaties waarin niet conform de Ambtsinstructie is gehandeld en het zonder meer duidelijk is, dat een beroep gedaan kan worden op een (andere) strafuitsluitingsgrond. Dit doet zich overigens eerder voor, indien er sprake is van een rechtvaardigingsgrond (zoals noodweer) dan wanneer er sprake is van een schulduitsluitingsgrond (zoals noodweerexcès).

4.6 Strafuitsluitingsgronden³⁴

Wanneer een politieambtenaar op grond van art. 8 PW 1993 geweld gebruikt, wordt formeel gezien een delictsomschrijving vervuld, zoals die van het delict mishandeling, maar kan een beroep worden gedaan op een strafuitsluitingsgrond. Door een wettelijk voorschrift op grond van art. 42 Sr en door het bevel van meerdere op grond van art. 43 Sr, wordt zijn optreden immers gerechtvaardigd. Bovendien worden de strafuitsluitingsgronden onderscheiden in vier wettelijke rechtvaardigingsgronden (overmacht van art. 40 Sr, noodweer van art. 41 lid 1 Sr, wettelijk voorschrift van art. 42 Sr en bevoegd gegeven ambtelijk bevel van art. 43 lid 1 Sr) - en vier wettelijke

³⁴ G.J.M. Corstens, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2011, p. 759 & J. Naeyé, *Nederlands Politierecht. Tekst en commentaar 2009-2010*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 70, 72.

schulduitsluitingsgronden (ontoerekenbaarheid van art. 39 Sr, overmacht van art. 40 Sr, noodweerexces van art. 41 lid 2 Sr en de afwezigheid van alle schuld (AVAS)).

Strafuitsluitingsgronden spelen een rol wanneer het ten last gelegen feit bewezen is verklaard en gekwalificeerd is en bezien moet worden of de dader strafbaar is (de derde hoofdvraag van art. 350 Sv.) Als dat zo is dient de rechter die beslissing met zoveel woorden in zijn vonnis op te nemen (art. 351 Sv) en anders dient de rechter ontslag van alle rechtsvervolgingen uit te spreken (art. 352 lid 2 Sv). De schulduitsluitingsgronden nemen de strafbaarheid van de dader weg en de rechtvaardigingsgronden de strafbaarheid van het feit. Ten aanzien van art. 350 Sv dienen de rechtvaardigingsgronden bij de tweede vraag (Is het feit strafbaar?) en de schulduitsluitingsgronden bij de derde vraag (Is de dader strafbaar?) te worden betrokken. Bij de kwalificatievraag gaat het om de toepasselijkheid van een wettelijke delictsomschrijving en bij de rechtvaardigings- en schulduitsluitingsgronden om de aanwezigheid van uitzonderingssituaties. Maar dat heeft geen dwingend karakter, met als gevolg dat beide vormen van strafuitsluitingsgronden bij de derde hoofdvraag van art. 350 Sv aan de orde komen.

Een ander belangrijk punt is dat tussen een politieambtenaar en een particulier geen verschil bestaat in het noodweerrecht. Zo kan een politieambtenaar net als een burger zich daarop beroepen, indien hij of zij wegens vuurwapengebruik zou worden vervolgd. Daarnaast vormt het beroep op noodweer een grondslag voor gevallen die buiten de Ambtsinstructie vallen en geen levensgevaarlijke bedreiging voor politieambtenaren zelf opleveren, zoals dreiging met gevaarlijke voorwerpen (een mes of bijl) op een bepaalde afstand. Maar tussen het noodweerberoep van art. 41 Sr en de politieke taakstelling van art. 2 PW 1993 bestaat een spanningsveld; de vluchtplicht van art. 41 Sr is niet in overeenstemming met de politieke taakstelling van art. 2 PW 1993. Zo is op grond van art. 41 Sr noodweer pas gerechtvaardigd, wanneer het geweldgebruik van politieambtenaren de ‘noodzakelijke verdediging’ vormt tegen de ‘ogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding’. Maar die noodzaak ontbreekt, indien een politieambtenaar de mogelijkheid heeft om te vluchten. In tegenstelling tot art. 2 PW 1993, dat juist eist dat een politieambtenaar handelend optreedt in gevallen waarin dat van burgers niet verwacht mag worden. Uit de systematische interpretatie van deze wettelijke bepalingen kan worden geconcludeerd dat de vluchtplicht moet wijken voor de taak gestuurde plicht om daadwerkelijk op te treden. Het systeem van geweldsbepalingen is gebaseerd op dit uitgangspunt, zoals uit de Nota van toelichting op de Ambtsinstructie is gebleken. Dit is dan ook de reden waarom noodweer geen deel uitmaakt van de Ambtsinstructie.

Hoofdstuk 5 Politieel geweldgebruik in de praktijk

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de geweldsinstructie van de gewone politieambtenaren in de praktijk onderzocht. Er wordt onderzocht hoe ver de wettelijke regeling omtrent het toepassen van de geweldsmiddelen (inclusief het toepassen van fysiek geweld) bij de aanhouding van een verdachte door de gewone politieambtenaren aflight van de praktische uitvoering van de regeling. Hierbij zal het politieel geweldgebruik bij de klachtenbehandeling centraal staan en in paragraaf 5.2 besproken worden. Allereerst wordt in paragraaf 5.2.1 besproken hoe de klachtenprocedure voor de politiekklachten van klagende burgers verloopt en welke mogelijkheden klagende burgers daarbij hebben. Vervolgens wordt in paragraaf 5.2.2 de praktische uitvoering van politieel geweldgebruik onderzocht. Dit zal gebeuren door het analyseren van de Jaarverslagen Politiekklachten 2011 van drie onafhankelijke klachtencommissies (hierna: klachtencommissie); Amsterdam-Amstelland, Haaglanden en Utrecht. Daarnaast bestaat het onderzoek naar de praktische uitvoering van politieel geweldgebruik uit het analyseren van de gegevens over de klachten van burgers over politieel geweldgebruik in het jaar 2012. De klachtencommissies Haaglanden en Utrecht hebben deze gegevens verstrekt. En deze zullen in paragraaf 5.2.3 aan de orde komen, verdeeld in paragraaf 5.2.3.1 waarin de gegevens van de klachtencommissie Haaglanden besproken worden en in paragraaf 5.2.3.2 de gegevens van de klachtencommissie Utrecht. Uiteindelijk zal in paragraaf 5.2.3.3 aan de hand van de Jaarverslagen Politiekklachten 2011 en de versterkte gegevens van de klachten over politieel geweldgebruik in het jaar 2012 door de klachtencommissies beoordeeld worden hoe ver de wettelijke regeling omtrent het toepassen van geweldsmiddelen en fysiek geweld aflight van de praktische uitvoering van de regeling. Tevens zal het onderzoek naar de geweldsinstructie in de praktijk worden onderzocht aan de hand van gepubliceerde rapporten (2011 t/m 25 november 2012) van de Nationale ombudsman. Dit zal in paragraaf 5.3 aan de orde komen. In paragraaf 5.3.1 wordt duidelijk gemaakt op welke wijze de ombudsman politieel geweldgebruik toetst. En in de paragrafen 5.3.2 en 5.3.3 worden de bevindingen uit de gepubliceerde rapporten van de ombudsman besproken. Daarna worden de cijfers van het onderzoek van de Rijksrecherche naar de schietincidenten van politie en de beoordeling van politieel geweldgebruik in de rechtspraak 2011-2012 in paragraaf 5.4 besproken. Tot slot wordt in paragraaf 5.5 besproken welke verbeteringen er ingevoerd kunnen worden om de praktische uitvoerbaarheid van de geweldsinstructie te bevorderen.

5.2 Politieel geweldgebruik bij de klachtenbehandeling

Politieel geweldgebruik wordt ook binnen de klachtenbehandeling van klagende burgers beoordeeld. Er bestaan twee soorten klachtbehandelingen, namelijk de interne – en externe klachtbehandeling die geregeld zijn in hoofdstuk 9 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) en in hoofdstuk 10 van de PW 1993. De Awb vormt de basis voor de specifieke klachtregelingen in hoofdstuk 10 van de PW 1993.

Hieronder zal de huidige klachtenbehandeling ten aanzien van politieel geweldgebruik besproken worden.

5.2.1 Klachtenbehandeling

Het doel ³⁵

Met de klachtbehandeling wordt beoogd de politie de mogelijkheid te geven om fouten te herstellen, misstanden en zwakke punten binnen de politieorganisatie te voorkomen of te reduceren. Daarnaast is het doel van de klachtbehandeling om de relatie van de klagende burger en de politie - en daarmee zijn vertrouwen in de politie te verbeteren. Tevens is het doel van de klachtbehandeling om zichtbaar te maken waaraan de politie zich in het contact met burgers heeft te houden. Met deze normatieve functie wordt bedoeld dat een zorgvuldige en gemotiveerde klachtafdoening ook in het belang van de politie is.

De procedure ³⁶

De klachtbehandeling door de regionale politiekorpsen is geregeld in art. 61 PW 1993. In het eerste lid van dit artikel is bepaald dat het regionale college op voorstel van de korpsbeheerder, de klachtenregeling vaststelt. Maar de verplichting om regels te stellen, is beperkt tot de in art. 61 lid 2 PW 1993 genoemde onderwerpen, zoals het instellen van een onafhankelijke klachtencommissie, het registreren van mondelinge en schriftelijk ingediende klachten, de daarop genomen beslissingen en het jaarlijks publiceren van deze gegevens. En na vaststelling draagt de korpsbeheerder op grond van art. 61 lid 4 PW 1993 de zorg voor de bekenmaking van de klachtenregeling.

De klachtbehandeling bestaat allereerst uit een interne vorm, waarbij een ieder het recht heeft op een intern klachtrecht. Met het intern klachtrecht wordt bedoeld dat een ieder het recht heeft op een behoorlijke klachtbehandeling door de korpsbeheerder, waar een eerlijke behandeling, een objectief onderzoek en gemotiveerd afdoening dienen te worden gewaarborgd. Dit recht komt toe aan zowel natuurlijke personen als rechtspersonen. Daarnaast kan de klager bij de klachtindiening op grond van art. 2:1 Awb zich laten bijstaan of door een gematigde laten vertegenwoordigen.

De interne klachtbehandeling is in toenemende mate informeel en persoonlijk maatwerk, gericht op bemiddeling. Zowel bij schriftelijk als mondelinge ingediende klachten is op grond van art. 9:5 Awb informeel afdoening mogelijk, indien dat geschiedt tot tevredenheid van de klager. Dit betekent dat het verantwoordelijke bestuursorgaan, in dit geval de politie, bij een ingediende en ontvangen klaagschrift

³⁵ C.J.C.F. Fijnaut, *Politie. Studies over haar werking en organisatie*, Deventer: Kluwer 2007, p. 260 & Politie Utrecht Jaarverslag klachten 2011, p. 3.

³⁶ C.J.C.F. Fijnaut, *Politie. Studies over haar werking en organisatie*, Deventer: Kluwer 2007, p. 235-258, J. Naeyé, *Nederlands Politierecht. Tekst en commentaar 2009-2010*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 271-281 & Politie Utrecht Jaarverslag klachten 2011, p. 3.

telefonisch contact kan opnemen met de klager om opheldering of genoegdoening te verschaffen. De klacht wordt hiermee afgedaan, indien de burger met de opheldering of genoegdoening tevreden is. Dit wordt de verkorte klachtafhandeling genoemd waarin geen klachtenrapportage hoeft te worden opgemaakt, maar volstaan kan worden met een schriftelijke bevestiging van het gesprek en eventueel een ondernomen actie aan de klager. Maar indien de klacht niet verkort kan worden afgehandeld, zal de procedure worden voortgezet. Hiermee wordt bedoeld dat wederhoor wordt toegepast en dat zoveel mogelijk wordt getracht om de klager en beklagde met elkaar in gesprek te brengen. In die gevallen zal de klacht worden afgerond met een rapportage en een afdoeningsbrief van de district-/divisiechef aan de klager. Bovendien kan zelfs in een later stadium klachten informeel worden afgedaan, mits de klager daarmee tevreden is.

Maar wanneer de klager ontevreden is met de klachtbemiddeling in de informele fase, kan hij met een verzoek zijn klacht ter advisering voorleggen aan een onafhankelijke klachtencommissie. En vanaf dat moment start de formele fase van de klachtbehandeling. Zowel de klager als beklagde krijgen van de commissie de gelegenheid om te worden gehoord. Tevens krijgen zij de gelegenheid van de hoofdofficier van justitie (HvJ) en de betreffende burgemeester om te reageren op de inhoud van de klacht. Uiteindelijk spreekt de korpschef namens de korpsbeheerder een formeel oordeel uit over de onderscheidende klachtonderdelen. Desondanks blijft de korpsbeheerder op grond van art. 64 lid 1 PW 1993 voor de klachtbehandeling volle zeggenschap en verantwoordelijkheid behouden. Bovendien kan een klacht uit verschillende gedragingen bestaan en de gedragingen waarover wordt geklaagd, worden klachtonderdelen genoemd. Tevens worden klachten onderverdeeld in categorieën, zoals geweld, bevoegdheden, politieoptreden enz.

Bij de beoordeling van een klacht door de korpschef namens de korpsbeheerder kan rekening worden gehouden met het advies van de klachtencommissie en met het ontvangen adviezen van de hoofdofficier en burgemeester. Daarnaast zal de klager en alle partijen die betrokken waren bij de klachtbehandeling schriftelijk worden geïnformeerd over het oordeel van de korpschef.

Wanneer de klager ook ontevreden is met de inhoudelijke beslissing van de korpschef na advisering van een onafhankelijke klachtencommissie over zijn klacht, bestaat de mogelijkheid om zich binnen een jaar te wenden tot de Nationale Ombudsman met het verzoek een onderzoek te stellen naar de klachtafhandeling en de inhoudelijke beslissing van de korpschef. Deze mogelijkheid staat ook open voor de beklagde. Het recht op een onafhankelijke, externe behandeling van de klacht door de ombudsman, komt toe aan een ieder en wordt ook wel het extern klachtrecht genoemd. De PW 1993 bevat geen afzonderlijke bepaling voor de externe klachtbehandeling, maar is geregeld in de Wet Nationale ombudsman (WNo) en de Awb. Bovendien geldt als hoofdregel, opgenomen in art. 9:20 Awb, dat de externe klachtbehandeling door de ombudsman pas doorlopen kan worden, indien de klager eerst het interne klachtbehandeling door de korpsbeheerder doorlopen heeft.

5.2.2 Politieel geweldgebruik 2011 in Amsterdam, Den Haag en Utrecht

5.2.2.1 Politieel geweldgebruik 2011 in Amsterdam ³⁷

Ten aanzien van de klachten over politieel geweldgebruik kan uit het Jaarverslag Politieklachten 2011 van de onafhankelijke klachtencommissie Amsterdam-Amstelland worden afgeleid dat het aantal ingediende klachten over het optreden van politie bestaande uit 53 categorieën van gedragingen is toegenomen. Deze toename werd volgens de commissie waarschijnlijk veroorzaakt door de wijze van klachtenregistratie. Tevens door toeval of de visie van burgers dat klagen zin heeft. Een ingewikkeld onderzoek is vereist waarbij zowel klagers als niet klagers uitvoerig aan het woord moeten zijn, zodat de exacte oorzaak van deze toename kan worden vastgesteld. Daarnaast werden minder klachten via bemiddeling afgedaan en zijn minder adviezen door de klachtencommissie uitgebracht. De commissie acht bemiddeling van belang, omdat daarmee kosten kunnen worden bespaard. De kosten van de klachten die eerst door de politie en daarna door de commissie worden behandeld, zijn namelijk veel hoger. Tevens was de gemiddelde duur van de klachtbehandeling gedaald, door strakkere planning van de interne processen en hoorzittingen, snellere completering van het dossier en adequater rapporteren. Verder was de termijn voor de klachtenafhandeling in 2011 verminderd, maar nog steeds niet in overeenstemming met de termijnen die zijn vastgelegd in art. 9:11 Awb en art. 66 PW 1993. Tevens werd benadrukt dat de wettelijke termijn van klachtafhandeling te krap is en dat formaliteiten (zoals het opvragen en ontvangen van politierapportages en verlenen van wederhoor) onmogelijk maken om aan deze termijn te voldoen.

Om een indruk te krijgen van het aantal ingediende klachtonderdelen van de klachtencategorie 'geweld' bij de onafhankelijke klachtencommissie Amsterdam-Amstelland staat hieronder tabel 1. En onder tabel 1 staat tabel 2, waarin het oordeel van de klachtencommissie over de behandelde klachtonderdelen staat.

Tabel 1: Totaal aantal ingediende klachtonderdelen bij de onafhankelijke klachtencommissie Amsterdam - Amstelland ³⁸

Klachtonderdelen	2010	2011
1. Fysiek	35	34
2. Handboeien	44	47
3. Wapenstok		2
4. Pepperspray	5	5

³⁷ Commissie voor de Politieklachten Amsterdam - Amstelland jaarverslag 2011, juni 2012, p. 8-16.

³⁸ Commissie voor de Politieklachten Amsterdam - Amstelland jaarverslag 2011, juni 2012, p. 69-70.

5. Diensthond	1	
6. Vuurwapen	3	2

Tabel 2: Het oordeel van de klachtencommissie Amsterdam - Amstelland over de behandelde klachtonderdelen in 2011 ³⁹

1. Fysiek		2. Handboeien
Gegrond	5	8
ongegrond	16	12
geen oordeel	1	
niet ontvankelijk		
niet bevoegd		
klager tevreden		
Totaal in advies	22	20

Uit tabel 1 kan worden afgeleid dat bij de onafhankelijke klachtencommissie Amsterdam-Amstelland de meeste klachten werden ingediend over het gebruik van handboeien, waarvan het aantal is toegenomen ten opzichte van het aantal in 2010. Hoewel fysiek geweld het onderwerp was waarover op één na het vaakst werd geklaagd, zijn het aantal klachten hierover in 2011 heel licht afgenomen ten opzichte van die in 2010. En het aantal klachtenonderdelen over het pepperspraygebruik is gelijk gebleven. Verder zijn de klachtonderdelen over het vuurwapen en de wapenstok toegenomen, terwijl de klachtonderdelen over de diensthond zijn afgenomen. Maar het gaat om kleine toe of afnames. Bovendien zijn de meeste klachten ten aanzien van de klachtonderdelen fysiek geweld en handboeien ongegrond verklaard, zoals uit tabel 2 kan worden afgeleid. Ondanks dat de meeste klachtonderdelen over het gebruik van handboeien ongegrond waren verklaard, was er sprake van een vrij groot aantal gegrond verklaarde klachtonderdelen. Zo waren acht van de twintig klachtonderdelen inzake het handboeiengebruik gegrond verklaard. En dit betekent dat het gebruik van handboeien door de politie niet helemaal onproblematisch was. Maar het aantal gegrond verklaarde klachten over het gebruik van handboeien en fysiek geweld, werd door de klachtencommissie in het jaarverslag niet toegelicht. De klachtencommissie heeft hierover alleen gegevens genoteerd in een vorm van een tabel, zoals is weergegeven in tabel 2. En de afzonderlijke beoordelingen van de overige klachtonderdelen (wapenstok, diensthond, pepperspray en vuurwapen) ontbraken in het jaarverslag.

³⁹ Commissie voor de Politieklachten Amsterdam - Amstelland jaarverslag 2011, juni 2012, p. 18.

Conclusie

Aan de hand van de hierboven weergegeven bevindingen uit het jaarverslag van de onafhankelijke klachtencommissie Amsterdam- Amstelland kan worden geconcludeerd dat er een groot verschil is in het aantal ingediende klachtonderdelen over de handboeien en fysiek geweld ten opzichte van de overige klachtonderdelen: pepperspray, wapenstok, diensthond en vuurwapen. Binnen de klachtencategorie ‘geweld’ waren er geen indrukwekkende cijfers van klachten over het gebruik van pepperspray, wapenstok, diensthond en vuurwapen door de politie. Het aantal klachten daarover was heel erg klein. In tegenstelling tot het gebruik van handboeien en fysiek geweld door de politie waarvan het aantal klachten veel groter was. Tevens werden de meeste klachten over het gebruik van fysiek geweld en handboeien door de politie ongegrond verklaard. Aan de hand van deze gegevens kan daarom worden geconcludeerd dat in 2011 ten aanzien van de klachten over het gebruik van de pepperspray, diensthond, wapenstok en vuurwapen er vrijwel geen sprake is geweest van buitensporig politieel geweldgebruik. Omdat de beoordelingen van deze klachtonderdelen in het jaarverslag ontbreken, kan niet worden vastgesteld of de praktische uitvoering van deze geweldsmiddelen in overeenstemming was met de regels. Maar dit kan wel worden vastgesteld voor de klachtonderdelen handboeien en fysiek geweld, waarover het meest werd geklaagd en waarvan de meeste klachten ongegrond zijn verklaard. Aan de hand hiervan kan geconcludeerd worden dat politieambtenaren handboeien en fysiek geweld grotendeels hebben gebruikt binnen de grenzen van de wet. Maar het gebruik van handboeien door de politie was in 2011 niet helemaal onproblematisch, omdat acht van de twintig klachtonderdelen gegrond zijn verklaard. En dit betekent dat de toepassing van de handboeien in al deze gevallen niet rechtmatig was en dus niet in overeenstemming was met de geldende regels. Toch kan de conclusie worden getrokken dat mede gezien het gering aantal ingediende klachten de praktische uitvoering van de handboeien en fysiek geweld door de politie in ieder geval in de meeste gevallen conform de wettelijke voorgeschreven geldende regels waren.

5.2.2.2 Politieel geweldgebruik 2011 in Den Haag⁴⁰

Bij de onafhankelijke klachtencommissie Haaglanden is het aantal ingediende klachten over 53 categorieën van gedragingen van de politie juist afgenomen. Daarnaast zijn er meer klachten ter advisering voorgelegd aan de commissie en zijn er meer klachten afgehandeld binnen de wettelijke termijn van art. 66 PW 1993. Tevens was de gemiddelde duur van de klachtbehandeling gedaald.

Hieronder staat tabel 3 waarin het aantal ingediende klachtonderdelen in het jaar 2011 bij de onafhankelijke klachtencommissie Haaglanden zijn weergegeven. Tevens zijn de beoordelingen van de klachtonderdelen in de tabel opgenomen.

⁴⁰ Jaarverslag onafhankelijke commissie voor klachten tegen politie Haaglanden 2011, 8 mei 2012, p. 3-6.

Tabel 3: Resultaat na behandeling door de klachtencommissie Haaglanden in het jaar 2010 en 2011⁴¹

Overzichten klachten over geweldgebruik Politie Haaglanden 2010

Na behandeling door de klachtencommissie			
Com = advies aan de korpsbeheerder door de commissie			
Bur = hoe de bureauchef er bij de bemiddeling over dacht.			
I. Fysiek	com	%	bur
gegrond	2	29%	0
niet gegrond	4	57%	5
geen oordeel	1	14%	2
niet ontvankelijk	0	0%	0
Totaal behandeld	7	100%	7
nog in behandeling	0		0
Totaal aantal	7		7
2. Handboeien	com	%	bur
gegrond	1	50%	0
niet gegrond	1	50%	1
geen oordeel	0	0%	1
niet ontvankelijk	0	0%	0
Totaal behandeld	2	100%	2
nog in behandeling	0		0
Totaal aantal	2		2
3. Vápeinstok	com	%	bur
gegrond	0	0%	0
niet gegrond	1	100%	1
geen oordeel	0	0%	0
niet ontvankelijk	0	0%	0
Totaal behandeld	1	100%	1
nog in behandeling	0		0
Totaal aantal	1		1
4. Pepperspray	com	%	bur
gegrond	0	###	0
niet gegrond	0	###	0
geen oordeel	0	###	0
niet ontvankelijk	0	###	0
Totaal behandeld	0	###	0
nog in behandeling	0		0
Totaal aantal	0		0
5. Diensthond	com	%	bur
gegrond	0	###	0
niet gegrond	0	###	0
geen oordeel	0	###	0
niet ontvankelijk	0	###	0
Totaal behandeld	0	###	0
nog in behandeling	0		0
Totaal aantal	0		0
6. Vuurwapen	com	%	bur
gegrond	0	0%	0
niet gegrond	0	0%	1
geen oordeel	1	100%	0
niet ontvankelijk	0	0%	0
Totaal behandeld	1	100%	1

Overzichten klachten over geweldgebruik Politie Haaglanden 2011

Na behandeling door de klachtencommissie			
Com = advies aan de korpsbeheerder door de commissie			
Bur = hoe de bureauchef er bij de bemiddeling over dacht.			
I. Fysiek	com	%	bur
gegrond	3	17%	0
niet gegrond	13	72%	18
geen oordeel	2	11%	0
niet ontvankelijk	0	0%	0
Totaal behandeld	18	100%	18
nog in behandeling	0		0
Totaal aantal	18		18
2. Handboeien	com	%	bur
gegrond	0	0%	0
niet gegrond	5	100%	5
geen oordeel	0	0%	0
niet ontvankelijk	0	0%	0
Totaal behandeld	5	100%	5
nog in behandeling	0		0
Totaal aantal	5		5
3. Vápeinstok	com	%	bur
gegrond	1	33%	0
niet gegrond	2	67%	3
geen oordeel	0	0%	0
niet ontvankelijk	0	0%	0
Totaal behandeld	3	100%	3
nog in behandeling	0		0
Totaal aantal	3		3
4. Pepperspray	com	%	bur
gegrond	0	###	0
niet gegrond	0	###	0
geen oordeel	0	###	0
niet ontvankelijk	0	###	0
Totaal behandeld	0	###	0
nog in behandeling	0		0
Totaal aantal	0		0
5. Diensthond	com	%	bur
gegrond	1	33%	0
niet gegrond	2	67%	3
geen oordeel	0	0%	0
niet ontvankelijk	0	0%	0
Totaal behandeld	3	100%	3
nog in behandeling	0		0
Totaal aantal	3		3
6. Vuurwapen	com	%	bur
gegrond	0	###	0
niet gegrond	0	###	0
geen oordeel	0	###	0
niet ontvankelijk	0	###	0
Totaal behandeld	0	###	0

Uit tabel 3 kan worden afgeleid dat de meeste klachten ten aanzien van de klachtencategorie ‘geweld’ werden ingediend over het gebruik van fysiek geweld door de politie. Tevens is het aantal klachtonderdelen van fysiek geweld toegenomen ten opzichte van het aantal in 2010. Verder waren de klachtpercentages van de klachtonderdelen handboeien, wapenstok en diensthond licht gestegen en zijn de klachtpercentages van de klachtonderdelen pepperspray en vuurwapen gelijk gebleven.

Bovendien zijn de meeste klachten ongegrond verklaard waarbij er een groot verschil waarneembaar is tussen de commissie en de bureauchef in het percentage gegrond en ongegrond van de klachtonderdelen fysiek geweld, wapenstok en diensthond. Zo heeft de klachtencommissie 72% van het klachtenonderdeel fysiek geweld ongegrond verklaard, terwijl de bureauchef deze allemaal ongegrond had verklaard. Verder heeft de klachtencommissie 67% van de klachtonderdelen wapenstok en diensthond ongegrond verklaard, terwijl de bureauchef deze ook allemaal ongegrond had verklaard. Maar ten aanzien van het klachtenonderdeel handboeien was het verschil in beoordeling

⁴¹ Jaarverslag onafhankelijke commissie voor klachten tegen politie Haaglanden 2011, 8 mei 2012, p. 7-8 & Het resultaat na behandeling door de klachtencommissie Haaglanden in het jaar 2010 die opgenomen is in tabel 3 is door de onafhankelijke klachtencommissie Haaglanden verstrekt.

tussen de klachtencommissie en bureauchef er niet. Zowel de commissie als de bureauchef had 100% van de klachten over het gebruik van handboeien door de politie ongegrond verklaard.

Ondanks dat de meeste klachtonderdelen over het gebruik van fysiek geweld, handboeien, wapenstok en diensthond ongegrond zijn verklaard, was de praktische uitvoering hiervan in 2011 niet helemaal onproblematisch. Zo is 17% van achttien klachtonderdelen over het gebruik van fysiek geweld gegrond verklaard. Daarnaast is 33% van drie klachtonderdelen over het gebruik van de wapenstok ook gegrond verklaard. En dit percentage gold ook voor de inzet van de diensthond, waarover in totaal drie klachtonderdelen zijn ingediend bij de klachtencommissie. Maar in het jaarverslag heeft de klachtencommissie niets inhoudelijks gezegd over de gegrondverklaring van deze klachten.

Conclusie

Het aantal klachten over het gebruik van geweldsmiddelen door de politie was gering. Daarnaast waren er geen klachten behandeld over het gebruik van pepperspray en het vuurwapen. Tevens zijn de meeste klachten ongegrond verklaard. De meeste klachten zijn ingediend over het gebruik van fysiek geweld, waarvan het klachtpercentage is toegenomen ten opzichte van 2010. Ook van dit klachtonderdeel werden de meeste klachten ongegrond verklaard. En daarom kan opnieuw worden vastgesteld dat politieambtenaren in 2011 fysiek geweld en de geweldsmiddelen in de meeste gevallen gebruikt hebben binnen de grenzen van de wet. Zo was de praktische uitvoering van de handboeien in 100% van de gevallen in overeenstemming met de wettelijke voorgeschreven geldende regels. En de praktische uitvoering van fysiek geweld was in 72% van de gevallen conform de regels. Verder was de praktische uitvoering van de wapenstok en diensthond in 67% van de gevallen in lijn met de voorgeschreven regels. Daarom kan ten aanzien van de klachtonderdelen fysiek geweld, handboeien, wapenstok en diensthond worden geconcludeerd dat politieambtenaren in 2011 in de meeste gevallen rechtmatig hebben gehandeld. Toch was de toepassing van fysiek geweld, wapenstok en diensthond niet helemaal probleemloos. Zo is 17% van achttien klachtonderdelen over het gebruik van fysiek geweld gegrond verklaard. En is 33% van drie klachtonderdelen over het gebruik van de wapenstok en over de inzet van de diensthond gegrond verklaard. Deze percentages zijn vrij groot en geven aan dat het gebruik van fysiek geweld, wapenstok en diensthond in 2011 niet probleemloos waren. In het jaarverslag heeft de klachtencommissie niets inhoudelijks gezegd over de gegrondverklaring van deze klachtonderdelen, waardoor je als lezer niet te weten komt waarom deze klachten door de commissie gegrond zijn verklaard. Tevens waren in het jaarverslag achterliggende oorzaken van het groot aantal ingediende klachten (in vergelijking met de andere klachtonderdelen) over het gebruik van fysiek geweld niet zichtbaar.

5.2.2.3 Politieel geweldgebruik 2011 in Utrecht ⁴²

In het jaarverslag ‘klachten politie Utrecht 2011’ zijn de ontwikkelingen in de tweede helft van 2011 betreffende de klachtbehandeling opgenomen. Echter in dit jaarverslag ontbreken de gegevens uit de eerste helft van 2011 vanwege de problemen met het klachtregistratiesysteem. Hierdoor was het onmogelijk om over de eerste helft van 2011 op alle aspecten betrouwbare cijfers te genereren. Toch kan aan de hand van de tweede helft van 2011 worden vastgesteld dat het aantal ingediende klachten over 53 gedragingen van de politie gelijk is gebleven. Daarnaast zijn het aantal klachten over het aanwenden van geweld afgenomen.

Hieronder staat tabel 4 waarin de beslissingen van de klachtencommissie over de klachtonderdelen die tot de klachtencategorie ‘geweld’ behoren in tweede helft van 2011 zijn opgenomen.

Tabel 4: Beslissingen klachtonderdelen van de klachtencategorie ‘geweld’ 2^e helft 2011 ⁴³

Klachtencategorie	Afdoening in eerste instantie	Formele afdoening (klachtencommissie na advies)				Totalen
	overige	gegrond	ongegrond	deels gegrond	geen oordeel	
Geweld						
Fysiek	11		8	1		20
Handboeien	2		2			4
Wapenstok						0
Pepperspray			1			1
Diensthond						0
Vuurwapen						0
Subtotaal	13	0	11	1	0	25

⁴² Politie Utrecht Jaarverslag klachten 2011, p. 5-15 & M.H.C. Barendse, Brief van de korpschef politie Utrecht aan de korpsbeheerder van de politie Utrecht, A. Wolfsen: Jaarverslag Klachten Politieoptreden 2011 politie regio Utrecht.

⁴³ Politie Utrecht Jaarverslag klachten 2011, p. 8.

Tabel 4 maakt onderscheid tussen klachten die door de klachtbemiddeling in de informele fase zijn afgedaan en klachten die door de onafhankelijke klachtencommissie zijn behandeld. Zo kan uit de tabel worden afgeleid dat de meeste klachten van de klachtencategorie ‘geweld’ door bemiddeling zijn afgedaan. Daarnaast gingen de meeste klachtonderdelen over het gebruik van fysiek geweld. Maar of dit aantal ten opzichte van 2010 toe of was afgenomen, kon niet uit het jaarverslag worden afgeleid. Verder zijn twee klachtonderdelen over het gebruik van handboeien door de klachtbemiddeling in de informele fase afgedaan. En hierover zijn tevens twee klachtonderdelen door de klachtencommissie behandeld. Maar uit de tabel kan ook worden afgeleid dat vrijwel alle klachtonderdelen over fysiek geweld, handboeien en pepperspray ongegrond zijn verklaard. Slechts één klachtonderdeel over het gebruik van fysiek geweld is gedeeltelijk gegrond verklaard.

Conclusie

Aan de hand van het jaarverslag 2011 ‘klachten politie Utrecht’ is ten aanzien van het gebruik van geweldsmiddelen door de politie gebleken dat het aantal klachtonderdelen over het gebruik van handboeien, pepperspray en fysiek geweld gering waren. De klachtonderdelen wapenstok, diensthond en vuurwapen zijn bij de klachtencommissie niet behandeld. Tevens is gebleken dat de meeste klachtonderdelen via bemiddeling zijn afgedaan. Daarnaast is gebleken dat van het aantal behandelde klachtonderdelen bij de klachtencommissie de meeste klachten gingen over het gebruik van fysiek geweld door de politie.

De klachtonderdelen fysiek geweld, handboeien en pepperspray die door de klachtencommissie zijn behandeld, zijn bijna allemaal ongegrond verklaard, behalve één klachtonderdeel dat deels gegrond is verklaard. Aan de hand van deze gegevens kan worden geconcludeerd dat politieambtenaren in 2011 in alle gevallen (op één na) waarin geklaagd werd over fysiek geweld, handboeien en pepperspray hebben gebruikt conform de geweldsinstructie. Dus ten aanzien daarvan kan worden vastgesteld dat de praktische uitvoering van deze geweldsmiddelen in lijn was met de voorgeschreven regels.

5.2.3 Politieel geweldgebruik 2012 in Den Haag en Utrecht

5.2.3.1 Politieel geweldgebruik 2012 in Den Haag

In tabel 5 staan cijfers over het aantal ingediende klachtonderdelen van de klachtencategorie ‘geweld’ in 2012 bij de onafhankelijke klachtencommissie Haaglanden. Tevens staat in de tabel hoe de ingediende klachtonderdelen door de klachtencommissie zijn beoordeeld.

Tabel 5: Overzicht klachten over politieel geweldgebruik politie Haaglanden in het jaar 2012 (1 januari t/m 31 augustus, exclusief de klachten die nog in behandeling zijn) ⁴⁴

Resultaat middels bemiddeling door de bureauchef.			Na behandeling door de klachtencommissie				
			Com = advies aan de korpsbeheerder door de commissie Bur = hoe de bureauchef er bij de bemiddeling over dacht.				
1. Fysiek			1. Fysiek				
gegrond	0	0%	gegrond	0	0%	0	0%
niet gegrond	11	92%	niet gegrond	2	100%	2	100%
geen oordeel	0	0%	geen oordeel	0	0%	0	0%
niet ontvankelijk	1	8%	niet ontvankelijk	0	0%	0	0%
totaal	12	100%	totaal behandeld	2	100%	2	100%
			nog in behandeling	0	0	0	0
			totaal aantal	2	2	2	2
2. Handboeien			2. Handboeien				
gegrond	0	0%	gegrond	1	67%	1	100%
niet gegrond	4	100%	niet gegrond	0	0%	0	0%
geen oordeel	0	0%	geen oordeel	0	0%	0	0%
niet ontvankelijk	0	0%	niet ontvankelijk	0	0%	0	0%
totaal	4	100%	totaal behandeld	1	100%	1	100%
			nog in behandeling	0	0	0	0
			totaal aantal	1	1	1	1
3. Vwapenstok			3. Vwapenstok				
gegrond	0	0%	gegrond	0	###	0	###
niet gegrond	2	100%	niet gegrond	0	###	0	###
geen oordeel	0	0%	geen oordeel	0	###	0	###
niet ontvankelijk	0	0%	niet ontvankelijk	0	###	0	###
totaal	2	100%	totaal behandeld	0	###	0	###
			nog in behandeling	0	0	0	0
			totaal aantal	0	0	0	0
4. Pepperspray			4. Pepperspray				
gegrond	0	###	gegrond	0	###	0	###
niet gegrond	0	###	niet gegrond	0	###	0	###
geen oordeel	0	###	geen oordeel	0	###	0	###
niet ontvankelijk	0	###	niet ontvankelijk	0	###	0	###
totaal	0	###	totaal behandeld	0	###	0	###
			nog in behandeling	0	0	0	0
			totaal aantal	0	0	0	0
5. Diensthond			5. Diensthond				
gegrond	0	0%	gegrond	0	###	0	###
niet gegrond	1	100%	niet gegrond	0	###	0	###
geen oordeel	0	0%	geen oordeel	0	###	0	###
niet ontvankelijk	0	0%	niet ontvankelijk	0	###	0	###
totaal	1	100%	totaal behandeld	0	###	0	###
			nog in behandeling	0	0	0	0
			totaal aantal	0	0	0	0
6. Vwapen			6. Vwapen				
gegrond	0	###	gegrond	0	0%	0	0%
niet gegrond	0	###	niet gegrond	1	100%	1	100%
geen oordeel	0	###	geen oordeel	0	0%	0	0%
niet ontvankelijk	0	###	niet ontvankelijk	0	0%	0	0%
totaal	0	###	totaal behandeld	1	100%	1	100%
			nog in behandeling	0	0	0	0
			totaal aantal	1	1	1	1

Klachtbemiddeling informele fase: resultaat via bemiddeling door de bureauchef

In de periode van 1 januari 2012 tot en met 31 augustus 2012 gingen de meeste klachten die via bemiddeling door de bureauchef zijn opgelost over het klachtenonderdeel fysiek geweld. Zo zijn er in totaal twaalf klachten behandeld over het fysieke geweld, waarvan het merendeel door de bureauchef beoordeeld zijn als ongegrond (92%) en een klein aantal niet-ontvankelijk zijn verklaard (8%). Daarnaast heeft de bureauchef vier klachten behandeld over het klachtenonderdeel handboeien die hij allen ongegrond heeft verklaard. Tevens zijn er klachten behandeld over de klachtenonderdelen wapenstok en diensthond; namelijk twee klachtenonderdelen over de wapenstok en één klachtenonderdeel

⁴⁴ Tabel 5 is verstrekt door de onafhankelijke klachtencommissie Haaglanden.

over de diensthond die door de bureauchef ongegrond zijn verklaard. Bovendien zijn er geen klachten over de geweldsmiddelen pepperspray en vuurwapen via bemiddeling door de bureauchef afgedaan.

Klachtbemiddeling formele fase: na behandeling door de klachtencommissie

Van de twaalf door de bureauchef behandelde klachtonderdelen over het fysieke geweld zijn er twee op verzoek van de klager ter advies voorgelegd aan de klachtencommissie voor de politiekklachten. Deze twee klachtonderdelen heeft de klachtencommissie ongegrond verklaard en dat sluit aan bij de beoordeling van de bureauchef bij de klachtbemiddeling.

Daarnaast zijn er in totaal drie klachtonderdelen over het gebruik van handboeien aan de commissie voorgelegd en twee daarvan zijn gegrond - en één ongegrond verklaard. Bij de bemiddeling dacht de bureauchef daar anders over, aangezien hij deze klachten allemaal ongegrond heeft verklaard.

Tevens is er één klachtonderdeel over het gebruik van de diensthond op verzoek van de klager ter advies voorgelegd aan de klachtencommissie en dat is ongegrond verklaard. Dit advies is in overeenstemming met het oordeel van de bureauchef bij de klachtbemiddeling.

Maar de klachtencommissie heeft ook een klachtonderdeel betreffende het vuurwapengebruik door de politie behandeld en deze gegrond verklaard, in tegenstelling tot het oordeel van de bureauchef die deze klacht bij de bemiddeling ongegrond had verklaard. En over de wapenstok en pepperspray zijn geen klachten op verzoek van de klager ter advisering voorgelegd aan de klachtencommissie.

Conclusie

Aan de hand van het resultaat via bemiddeling door de bureauchef kan geconcludeerd worden dat de praktische uitvoering van de klachtonderdelen fysiek geweld, wapenstok en diensthond grotendeels conform de wettelijk voorgeschreven regels waren. Zo werd 92% van het klachtonderdeel over het gebruik van fysiek geweld en 100% van de klachtonderdelen over het gebruik van de wapenstok en de diensthond door de bureauchef ongegrond verklaard. Op grond hiervan kan dan worden geconcludeerd dat in al die gevallen de politie fysiek geweld, wapenstok en diensthond binnen de grenzen van de wet heeft gehanteerd. En de meeste klachten werden ingediend over het klachtonderdeel fysiek geweld. Bovendien zijn er geen klachtonderdelen over het gebruik van pepperspray en vuurwapen via bemiddeling bij de bureauchef behandeld.

Aan de hand van het resultaat na behandeling door de klachtencommissie kan geconcludeerd worden dat alle behandelde klachtonderdelen inzake fysiek geweld en de diensthond ongegrond zijn verklaard, dat 67% van de behandelde klachtonderdelen inzake handboeien gegrond zijn verklaard en dat 100% van de behandelde klachtonderdelen over het gebruik van het vuurwapen gegrond zijn verklaard. Maar het aantal behandelde klachtonderdelen door de klachtencommissie was gering. Toch toont de beoordeling van dit kleine aantal behandelde klachtonderdelen aan dat de praktische uitvoering van

fysiek geweld en de diensthond door de politie(in alle behandelde klachten) in overeenstemming was met de wet. Echter was de praktische uitvoering van de handboeien in alle behandelde klachten grotendeels niet conform de wet. En de praktische uitvoering van het vuurwapen was bij alle behandelde klachten tevens niet in lijn met de wet.

5.2.3.2 Politieel geweldgebruik 2012 in Utrecht

Om een indicatie te krijgen van het politieel geweldgebruik in 2012 in Utrecht, staat hieronder tabel 6. In deze tabel staan de cijfers over het aantal ingediende klachtonderdelen van de klachtencategorie ‘geweld’ in 2012 bij de onafhankelijke klachtencommissie Utrecht. Tevens staat in de tabel genoteerd hoe de klachtencommissie deze klachtonderdelen heeft beoordeeld.

Tabel 6: Bevindingen klachten Politie Utrecht, 1 januari t/m 4 september 2012 ⁴⁵

<u>Nummer</u>	<u>Klacht over (hfd)</u>	<u>Klacht over (sub)</u>	<u>Oordeel KC</u>
2012-0036	1. Geweld	1. Fysiek	
2012-0047	1. Geweld	1. Fysiek	Ongegrond
2012-0096	1. Geweld	1. Fysiek	
2012-0111	1. Geweld	1. Fysiek	
2012-0131	1. Geweld	1. Fysiek	Ongegrond
2012-0187	1. Geweld	1. Fysiek	
2012-0254	1. Geweld	1. Fysiek	
2012-0260	1. Geweld	1. Fysiek	
2012-0363	1. Geweld	1. Fysiek	
2012-0363	1. Geweld	2. Handboeien	
2012-0364	1. Geweld	1. Fysiek	
2012-0381	1. Geweld	2. Handboeien	
2012-0435	1. Geweld	3. Wapenstok	
2012-0435	1. Geweld	1. Fysiek	
2012-0466	1. Geweld	1. Fysiek	
2012-0519	1. Geweld	4. Pepperspray	

⁴⁵ Tabel 6 is verstrekt door de onafhankelijke klachtencommissie Utrecht.

2012-0562	1. Geweld	6. Vuurwapen	
2012-0644	1. Geweld	2. Handboeien	
Totaal aantal rapporten: 16		Totaal aantal behandelde klachten: 31	

***Bij de klachten die door de korpschef zijn beoordeeld (op advies van de klachtencommissie) is een oordeel vermeld. Waar geen oordeel is vermeld, is de klacht door bemiddeling opgelost**

Aan de hand van tabel 6 kan het volgende worden afgeleid. In de periode van 1 januari 2012 tot en met 4 september 2012 gingen de meeste behandelde klachten door de korpschef op advies van de klachtencommissie over het klachtenonderdeel fysiek geweld gevolgd door klachten over het gebruik van handboeien. De commissie heeft maar één klacht behandeld over de klachtonderdelen; pepperspray, wapenstok en vuurwapen. Daarnaast zijn de meeste klachten door bemiddeling opgelost. De korpschef heeft slechts twee klachten van het totaal aantal behandelde klachten betreffende het klachtenonderdeel fysiek geweld beoordeeld als gegrond, op advies van de klachtencommissie. Verder zijn zeven klachtenonderdelen ongegrond verklaard en een klachtonderdeel is gedeeltelijk gegrond verklaard.

Conclusie

Ten eerste is uit tabel 6 gebleken dat er klachten zijn ingediend over de klachtonderdelen fysiek geweld, handboeien, wapenstok, pepperspray en vuurwapen. Maar dat de meeste klachtonderdelen door bemiddeling zijn afgedaan. Slechts twee klachtonderdelen over fysiek geweld zijn ongegrond verklaard en was de praktische uitvoering daarvan in lijn met de wet. In hoeverre de praktische uitvoering van de bovengenoemde klachtonderdelen in overeenstemming is geweest met de wet kan aan de hand van deze gegevens niet worden vastgesteld. De reden daarvoor is dat de gegevens heel erg beknopt zijn en dat de meeste klachtonderdelen via bemiddeling zijn afgedaan waardoor er geen uitspraak kan worden gedaan over de praktische uitvoering van politieel geweldgebruik.

5.2.3.3 Eindconclusie ⁴⁶

Aan de hand van de jaarverslagen van de drie onafhankelijke klachtencommissies, Amsterdam-Amstelland, Haaglanden en Utrecht kan de volgende eindconclusie worden getrokken.

De conclusie uit het jaarverslag van de commissie Amsterdam- Amstelland is dat de praktische uitvoering van de klachtonderdelen handboeien en fysiek geweld door de politie grotendeels in

⁴⁶ <<http://www.acp.nl/kenniswijzer/g/geweld-tegen-politie/>>, datum onbekend. & <<http://www.inspectieszw.nl/actueel/campagnes/aanpakagressieengeweldindesectorpolitie.aspx>>, datum onbekend.

overeenstemming was met de wettelijke voorgeschreven geldende regels. Maar de toepassing van de handboeien was in 2011 niet helemaal onproblematisch. Zo waren acht van de twintig klachtonderdelen (klachtonderdeel inzake het handboeiengebruik) gegrond verklaard. Voor de klachtonderdelen wapenstok, pepperspray, diensthond en vuurwapen kon niet worden vastgesteld in hoeverre de toepassing van deze geweldsmiddelen afwijkt van de wettelijke regelingen, omdat beoordelingen daarvan in het jaarverslag ontbraken. Ten aanzien daarvan kon wel worden geconcludeerd dat op grond van het kleine aantal ingediende klachten vrijwel geen sprake was van buitensporig politieel gebruik van deze geweldsmiddelen.

En uit het jaarverslag van de commissie Haaglanden is de conclusie dat de praktische uitvoering van de klachtonderdelen fysiek geweld, handboeien, wapenstok en diensthond grotendeels in overeenstemming was met de regels, gezien het feit dat de overgrote meerderheid van de daarover ingediende klachten ongegrond is verklaard. Toch was de toepassing van het fysiek geweld, wapenstok en diensthond in 2011 niet helemaal probleemloos. Zo werd 17% van achttien klachtonderdelen over het gebruik van fysiek geweld gegrond verklaard. En werd 33% van drie klachtonderdelen over het gebruik van de wapenstok en over de inzet van de diensthond gegrond verklaard. Deze percentages zijn vrij groot en geven aan dat het gebruik van fysiek geweld, wapenstok en diensthond in 2011 niet probleemloos was.

Verder geldt voor het jaarverslag van de commissie Utrecht de conclusie dat de praktische uitvoering van de klachtonderdelen fysiek geweld, handboeien en pepperspray grotendeels conform de wet was. Deze klachtonderdelen zijn bijna allemaal ongegrond verklaard (op één na: een klachtonderdeel over het gebruik van fysiek geweld dat door de klachtencommissie deels gegrond werd verklaard). Verder heeft de klachtencommissie geen klachtonderdelen behandeld over het gebruik van de wapenstok, diensthond en vuurwapen door de onafhankelijke klachtencommissie.

Tevens kan uit alle drie de jaarverslagen worden afgeleid dat de meeste klachten werden ingediend over het klachtenonderdeel fysiek geweld en/of handboeien. En toch werd de overgrote meerderheid van deze klachtonderdelen ongegrond verklaard. Tegelijkertijd roept dit vraagtekens op gezien het feit dat het aantal ingediende klachten daarover groot is en de klachtencommissies geen achterliggende oorzaken daarvan in het jaarverslag vermelden. Maar naar mijn idee kan dit te maken hebben met de door de ACP geconstateerde toename van geweld van burgers tegen de politie in de jaren 2011 en 2012. Volgens de ACP duidt deze toename op een maatschappelijk probleem, vooral als dergelijk geweld geaccepteerd of genormaliseerd wordt. Daarnaast benadrukte de ACP dat geweld tegen de politie niet alleen gevaarlijk is voor de politiemensen, maar ook kan leiden tot een onveiligere samenleving, waarin het handhaven van de openbare orde wordt bemoeilijkt. Het feit dat de meeste klachten werden ingediend over fysiek geweld of handboeien kan naar mijn idee mede zijn veroorzaakt door deze toename.

Bovendien werd op grond van de bevindingen over politieel geweldgebruik in 2012 in Den Haag en in Utrecht het volgende geconcludeerd. Uit de verstrekte gegevens van de commissie Haaglanden werd onderscheid gemaakt tussen het via bemiddeling door de bureauchef bereikte resultaat en het resultaat na behandeling van de klachtencommissie. Aan de hand van het via bemiddeling door de bureauchef bereikte resultaat kan worden geconcludeerd dat de praktische uitvoering van de klachtonderdelen fysiek geweld, wapenstok en diensthond grotendeels in overeenstemming waren met de regels. Maar over de klachtonderdelen pepperspray en vuurwapen kan geen conclusie worden getrokken, omdat daarover geen klachten zijn afgedaan. Bovendien werden de meeste klachten ingediend over het klachtenonderdeel fysiek geweld. En aan de hand van het resultaat na behandeling door de klachtencommissie is de conclusie dat de praktische uitvoering van fysiek geweld en de diensthond door de politie in overeenstemming was met de wet. Maar de praktische uitvoering van de handboeien was in alle situaties waarover werd geklaagd grotendeels niet rechtmatig en dus niet conform de wet. En de praktische uitvoering van het vuurwapen was tevens bij alle behandelde klachten niet conform de wet. Maar het totaal aantal behandelde klachten daarover was zo klein dat deze conclusie alleen betrekking heeft op dat kleine aantal behandelde gevallen. Daarom kan als eindconclusie worden gesteld dat ook uit dit verslag werd vastgesteld dat de praktische uitvoering van de geweldsmiddelen grotendeels conform de regels waren.

Ten aanzien van de bevindingen van politieel geweldgebruik in 2012 in Utrecht is de conclusie dat niet kan worden vastgesteld in hoeverre de praktische uitvoering van de bovengenoemde klachtonderdelen in overeenstemming is geweest met de wet, omdat de gegevens daarover ten eerste niet volledig zijn en uit de alsnog verstrekte gegevens kan worden opgemaakt dat de meeste klachtonderdelen door bemiddeling zijn afgedaan. Hierdoor kan tevens geen conclusie worden getrokken over de praktische uitvoering van fysiek geweld en geweldsmiddelen door de politie.

Aan de hand van de genoemde eindconclusies kan de vraag worden gesteld of uit de geregistreerde gegevens van de onafhankelijke klachtencommissie een voldoende betrouwbare conclusie kan worden getrokken over politieel geweldgebruik? Naar mijn mening is dat niet zo, omdat de jaarverslagen van de klachtencommissies slechts een indicatie en geen precieze cijfers geven over de naleving van de regels betreffende het gebruik van geweldsmiddelen die zijn vastgelegd in de Politiewet 1993 en de Ambtsinstructie. Zo worden niet alle klachten in behandeling genomen. Daarnaast worden de meeste mondelinge klachten niet geregistreerd. Bovendien werkt de klachtenregistratie van de klachtencommissie niet altijd optimaal, zoals gebleken is uit het jaarverslag 2011 'klachten politie Utrecht' waar de gegevens uit de eerste helft van het jaar 2011 ontbraken vanwege problemen met het klachtregistratiesysteem. Tevens kan het zijn dat er nog altijd mensen zijn die klagen nalaten, omdat ze de mogelijkheid van het indienen van een klacht niet kennen of de wijze waarop dat dient te geschieden of dat zij geen vertrouwen hebben in een klachtbehandeling, omdat de politie de klachten in eerste instantie zelf behandelt. Daarom kunnen de onafhankelijke klachtencommissies geen exacte

cijfers verstrekken over de klachten over het gebruik van geweld door de politie en is deze instantie geen voldoende controlerend mechanisme op buitensporig politieel geweldgebruik. Dit geldt ook voor de gegevens over politieklachten in 2012 die de klachtencommissies Haaglanden en Utrecht hebben verstrekt.

5.3 Beoordeling politieel geweldgebruik door de Nationale ombudsman

5.3.1 Toetsing politieel geweldgebruik⁴⁷

De Nationale ombudsman (hierna: ombudsman) toetst, op grond van art. 9:23 Awb, het politieoptreden aan de eis van behoorlijk overheidsoptreden dat grondrechten, zoals het recht op onaantastbaarheid van het lichaam, worden gerespecteerd. Met het beoordelen van de eis van behoorlijk overheidsoptreden in de zin van art. 9:23, eerste lid, Awb wordt bedoeld dat de ombudsman beoordeelt of het bestuursorgaan zich in de door hem onderzochte aangelegenheid al dan niet behoorlijk heeft gedragen.

Bij de beoordeling van een politieoptreden hanteert de ombudsman twee verschillende hoofdcriteria. Allereerst is er de eis dat het overheidshandelen in overeenstemming is met de regels van het geschreven en ongeschreven recht. Zo toetst de ombudsman de onderzochte gedraging enerzijds aan het positieve recht (zoals, grondrechten en vorm- en procedurevoorschriften) en anderzijds aan ongeschreven rechtsnormen die in de rechtspraak of doctrine zijn ontwikkeld (zoals het beginsel van gelijke behandeling en het motiveringsbeginsel) en die bepalend zijn voor de beoordeling van de behoorlijkheid van het politieoptreden.

Daarnaast geldt als tweede groep beoordelingscriteria het zorgvuldigheidvereiste. Dit vereiste kan in drie subcriteria worden onderverdeeld, namelijk de zorgvuldigheid ten aanzien van: 1) de procesgang, waarbij het vooral gaat over bijvoorbeeld de voortvarendheid van de behandeling, herstel van gesignaleerde fouten of actieve informatieverstrekking; 2) voorzieningen binnen de organisatie, waarbij het bijvoorbeeld gaat om voortgangsbewaking, voorzieningen ter bescherming van privacy en de onpartijdigheid en hulpvaardigheid ten opzichte van burgers en 3) houding en gedrag van de ambtenaar, waarbij het bijvoorbeeld gaat om respecteren van persoonlijke levenssfeer, onbevooroordeeldheid of correcte bejegening.

Tevens kan de ombudsman, op grond van art. 9:23, tweede lid, Awb rechtsgronden in acht nemen waarop de uitspraak van de rechterlijke instantie steunt of mede steunt, indien ten aanzien van de gedraging waarop het onderzoek van de ombudsman betrekking heeft door een rechterlijke instantie

⁴⁷ C.J.C.F. Fijnaut, *Politie. Studies over haarwering en organisatie*, Deventer: Kluwer 2009, p. 742 & J. Timmer, *Politiegeweld. Geweldgebruik van en tegen de politie in Nederland*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2005, p. 387-388.

uitspraak is gedaan. Tevens kan de ombudsman op grond van art. 9:23 lid 3 Awb naar aanleiding van het door hem verrichte onderzoek aan het bestuursorgaan aanbevelingen doen.

Uiteindelijk zal de ombudsman, nadat hij heeft onderzocht of de korpsbeheerder zich al dan niet behoorlijk heeft gedragen, een eindoordeel geven: behoorlijk of niet behoorlijk. Maar de ombudsman onthoudt zich van een oordeel als hij de feiten onvoldoende kan vaststellen. Als een gedraging bestaat uit verschillende onderdelen, beoordeelt de ombudsman elk onderdeel apart. Dit kan meebrengen dat de ombudsman bepaalde klachtonderdelen als ‘behoorlijk’ beoordeelt, andere onderdelen als ‘niet behoorlijk’ en bij weer andere constateert ‘niet tot oordeel in staat’.

Bovendien moet de ombudsman, op grond van art. 9:36 lid 2 Awb, als hij tot het oordeel is gekomen dat de klacht gegrond is en de gedraging van het bestuursorgaan niet behoorlijk was in het rapport vermelden welke behoorlijkheidseisen zijn geschonden. Echter, het oordeel van de ombudsman heeft geen rechtsgevolg maar een declaratoire waarde. Het desbetreffende bestuursorgaan mag zelf bepalen of het aan het rapport en het oordeel eventuele consequenties verbindt. Maar waar de formele macht ontbreekt, moet de ombudsman het enerzijds vooral hebben van zijn gezaghebbende wettelijke positie en benoeming door de Tweede Kamer en anderzijds van de overtuigingskracht die uitgaat van zorgvuldig en onpartijdig feitenonderzoek, zorgvuldige motivering en van de publiciteit van openbare rapporten.

5.3.2 Bevindingen & eindconclusie gepubliceerde rapporten 2011 ⁴⁸

In 2011 heeft de ombudsman twaalf rapporten (inclusief 21 klachtonderdelen) behandeld en beoordeeld over het gebruik van geweld van de politie. De meeste klachten werden ingediend over het klachtonderdeel handboeien (negen klachtonderdelen) gevolgd door het klachtonderdeel fysiek geweld (acht klachtonderdelen). Daarnaast is het aantal klachtonderdelen pepperspraygebruik (twee klachtonderdelen) en diensthond (twee klachtonderdelen) gering. De ombudsman heeft geen klachten behandeld over het klachtonderdeel wapenstok. Hieronder wordt van elk klachtonderdeel dat tot de klachtencategorie ‘geweld’ behoort, beoordeeld of en, zo ja, in hoeverre, de praktische uitvoering daarvan in overeenstemming was met de daarvoor geldende regels.

Klachtonderdeel handboeien

Dit klachtonderdeel wordt getoetst aan het vereiste van behoorlijke overheidsoptreden dat grondrechten, in dit geval het recht op onaantastbaarheid van het menselijke lichaam in de zin van art. 11 van de Grondwet, worden gerespecteerd. De ombudsman houdt zich dus in de praktijk aan art. 9:23 Awb, waarin het behoorlijkheidsvereiste is vastgelegd.

⁴⁸ Gepubliceerde rapporten van de Nationale ombudsman zijn te vinden op www.nationaleombudsman.nl, Zie tabel 1 in bijlage 1 & Zie bijlage 2 voor samenvattingen rapporten Nationale ombudsman 2011.

Het aanleggen van handboeien maakt ongerechtvaardigde inbreuk op het genoemde grondrecht, tenzij daarvoor een wettelijke grondslag bestaat. Art. 22 Ambtsinstructie vormt deze wettelijke basis. In dit artikel zijn de regels over het gebruik van handboeien door de politie vastgelegd en de ombudsman toetst klachten inzake het klachtenonderdeel handboeien hieraan. Op grond van art. 22 Ambtsinstructie geldt voor het aanleggen van handboeien het volgende: de politieambtenaar kan een aangehouden verdachte ten behoeve van het vervoer handboeien aanleggen. Dit mag alleen als dit noodzakelijk is vanwege vluchtgevaar van de verdachte of gevaar voor de veiligheid van de politieambtenaar. Bovendien heeft de ombudsman in diverse rapporten benadrukt dat het aanleggen van handboeien tijdens het vervoer van een arrestant naar het politiebureau geen automatisme mag zijn.

In 2011 zijn negen klachtonderdelen over het gebruik van handboeien door de gewone politieambtenaren behandeld waarvan de meerderheid, namelijk zeven klachtonderdelen ongegrond zijn verklaard. Deze klachten gingen onder meer over te strak boeien (rapportnr. 2011/349, 2011/264.), onnodig aanleggen van handboeien (rapportnr. 76) en het zonder bevoegdheid handboeien aanleggen (rapportnr. 2011/ 277). Bij de beoordeling van deze klachten kwam de ombudsman tot het oordeel dat de politie het recht van verzoeker op onaantastbaarheid van zijn lichaam voldoende had gerespecteerd en dat ze het vereiste van behoorlijke overheidsoptreden niet had geschonden. Dit hing weer samen met het niet naleven van art. 22 Ambtsinstructie.

Uit de behandelde rapporten kan worden opgemaakt dat de ombudsman bij de beoordeling van het klachtenonderdeel handboeien nagaat of de betrokken politieambtenaren hebben voldaan aan art. 22 Ambtsinstructie. Hierbij houdt de ombudsman rekening met verklaringen van politie, verzoeker en/of verdachte, getuigen en deskundigen, zoals artsen. Wanneer er sprake is van tegenstrijdige verklaringen onthoudt de ombudsman zich normaal gesproken van oordeel, tenzij zich feiten en/of omstandigheden voordoen die hem aanleiding geven om aan de ene verklaring meer waarde te hechten dan aan de andere. Uit veel rapporten blijkt dat de ombudsman waarde toekent aan afgelegde verklaringen van betrokken politieambtenaren en artsen (bijvoorbeeld de rapporten 2011/349, 2011/264, 2011/171 en 2011/182). In rapport 2011/349 bijvoorbeeld kende de ombudsman betekenis toe aan de verklaring van de betrokken politieambtenaren dat zij de standaardprocedure van het locken van handboeien toepassen, die het onmogelijk maakt dat handboeien strakker gaan zitten of kunnen worden gezet. Hiermee werd het verweer van verzoeker dat deze politieambtenaren te strak zijn handboeien hadden aangelegd weerlegd. De ombudsman ging bij de beoordeling van deze klacht namelijk uit van de verklaring van politie en gaf daarbij ook aan dat er geen enkele reden was om deze verklaring in twijfel te trekken. Echter, in sommige gevallen is er sprake van een bewijskwesitie en kan niet worden beoordeeld of verzoeker daadwerkelijk strakker is geboeid, zoals blijkt uit rapport 2011/264. In dergelijke gevallen zal de ombudsman alsnog nagaan of het aanleggen van handboeien door de politie terecht was, door rekening te houden met de toepassing van art. 22 Ambtsinstructie in de

omstandigheden tijdens de aanhouding van een verdachte. Wanneer deze omstandigheden bestaan uit hectische situaties waarin sprake is van een agressieve verdachte en/of verzoeker die niet meewerkt en zich hevig tegen de optredende politie verzet, zal de ombudsman snel tot het oordeel komen dat er sprake is van een veiligheidsrisico dat betrekking heeft op het vervoer van verdachte naar het politiebureau en dus dat er een gegronde reden is voor het aanleggen van handboeien. Het vereiste van noodtoestand in art. 22, tweede lid, Ambtsinstructie speelt dus een rol. Dat vormde voor de ombudsman ook in rapport 2011/76 een reden om de klacht van verzoekster over het onnodig aanleggen van handboeien door de politie ongegrond te verklaren. Volgens de ombudsman was er sprake van een noodtoestand. De ombudsman gaf als motivering aan dat het aanleggen van handboeien redelijk en noodzakelijk is, als verzoeker zeer agressief gedrag vertoont en/of geweld tegen de politie gebruikt. Wanneer verzoeker dit, ondanks de waarschuwingen van de politie, voortzet en de politie heeft geprobeerd hebben om dit te beëindigen, is het in het belang van ieders veiligheid noodzakelijk om dan in te grijpen. Maar ook voorafgaande meldingen aan de politie en de voorgeschiedenis van verdachte en/of verzoeker zijn factoren die van belang kunnen zijn om voorafgaand aan de aanhouding het veiligheidsrisico van politie, verdachte en/of derden in te schatten. Voorbeelden daarvan zijn meldingen aan de politie dat er sprake is van een agressieve verdachte die tevens gevaarlijke voorwerpen (zoals een mes en een bijl) in bezit heeft (2011/349), en het aanhouden van een verdachte die eerder met justitie in aanraking is gekomen en zich ook toen der tijd hevig had verzet bij zijn aanhouding (2011/264).

Een voorbeeld van een rapport waarin waarde werd gehecht aan de medische verklaring van een arts en de ombudsman deze verklaring betrok bij de beoordeling van een klacht over het klachtenonderdeel handboeien, is het rapport 2011/182. De ombudsman achtte dit klachtenonderdeel ongegrond, omdat de arts had geconstateerd had dat de bloeduitstorting niet was veroorzaakt door het bekneld zitten van zijn horloge onder de handboeien.

De klachten inzake het aanleggen van handboeien zijn voor het merendeel ongegrond verklaard. Dat betekent dat gewone politieambtenaren in al die gevallen hebben voldaan aan art. 22 Ambtsinstructie, of dat niet voldoende bewijs was om aan te nemen dat dat niet het geval was. Op grond hiervan kan worden geconcludeerd dat de uitvoering van de uitrustingsstuk handboeien van gewone politieambtenaren in 2011 grotendeels (namelijk zeven van de negen behandelde klachtenonderdelen die ongegrond zijn verklaard) in overeenstemming was met art. 22 Ambtsinstructie. Slechts twee klachtenonderdelen zijn gegrond verklaard, waar de ombudsman tot de constatering kwam dat politie handelde in strijd met art. 22 Ambtsinstructie en daardoor het grondrecht van verzoeker en/of verdachte niet voldoende heeft gerespecteerd en dus tevens het behoorlijkheidsvereiste hadden geschonden (2011/270 en 2011/171). Schending van art. 22 Ambtsinstructie werd aangenomen omdat bijvoorbeeld uit onderzoek is gebleken dat er geen sprake was van een groot veiligheidsrisico, nu verzoeker zich niet had verzet, niet wilde ontvluchten of geen geweld tegen de politie had gebruikt.

Hiermee was dus niet voldaan aan art. 22, tweede lid, Ambtsinstructie, dat bepaalt dat het aanleggen van handboeien is toegestaan als de ‘feiten of omstandigheden’ dit redelijkerwijs vereisen met het oog op gevaar voor ontvluchting. Er dient sprake te zijn van gevaar voor de veiligheid of het leven van de arrestant, politieambtenaar of van derden. Evenmin was voldaan aan art. 22, derde lid, Ambtsinstructie, dat het noodzakelijkheidsvereiste preciseert.

Klachtenonderdeel fysiek geweld

Uit de rapporten die de ombudsman in 2011 heeft beoordeeld, blijkt dat de meeste klachten niet alleen gingen over het gebruik van handboeien, maar ook over het gebruik van fysiek geweld door politie. Het aantal klachtenonderdelen inzake fysiek geweld bedroeg in 2011 acht. De gedragingen waarover werd geklaagd gingen onder meer over het hard knijpen in de kruisstreek van verzoeker (2011/349), het trekken aan verzoekster met als gevolg dat zij valt en haar heup breekt (2011/294), het slaan van verzoeker (2011/137, 2011/182 en 2011/224), vastpakken, forceren en/of duwen van verzoeker (2011/021 en 2011/270 en 2011/277).

De ombudsman verklaarde slechts één klachtenonderdeel gegrond (in rapport 2011/137). Verzoeker klaagde erover dat politieambtenaren bij zijn aanhouding disproportioneel geweld hadden gebruikt, waaronder het uitdelen van twee klappen in zijn gezicht. In dit geval toetste de ombudsman het geweldgebruik door de politie aan het vereiste van professionaliteit, dat inhoudt dat ambtenaren met een bijzondere training of opleiding jegens burgers overeenkomstig de standaarden van hun beroepsgroep handelen. De ombudsman kwam tot het oordeel dat de politie disproportioneel geweld had gebruikt door verzoeker in het gezicht te slaan. Hiermee is in strijd gehandeld met het vereiste van professionaliteit. Dit oordeel werd gemotiveerd met de vrijspraak van verzoeker wegens het plegen van verzet door de politierechter waardoor de noodzaak voor politie om verzoeker met geweld in bedwang te houden vervalft. Bovendien is het slaan in het gezicht alleen onder bijzondere omstandigheden gerechtvaardigd, en daarvan was in dit geval niet gebleken.

Uit de andere rapporten (zoals 2011/294, 2011/182, 2011/224, 2011/021) blijkt dat het klachtenonderdeel tevens kan worden getoetst aan het vereiste van behoorlijke overheidsoptreden dat grondrechten, in dit geval het recht op lichamelijke integriteit, worden gerespecteerd. Het gebruik van fysiek geweld maakt ongeoorloofd inbreuk op dit grondrecht, tenzij daarvoor een wettelijke grondslag bestaat. Art. 8, eerste en vijfde lid, PW 1993 vormt de wettelijke grondslag voor het gebruik van fysiek geweld door de politie. Volgens deze artikelen mag fysiek geweld worden gebruikt als is voldaan aan de volgende vier cumulatieve voorwaarden: 1) De politieambtenaar is in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening; 2) Er is voldaan wordt aan de proportionaliteitseis (het geweld moet in verhouding hebben gestaan tot het te bereiken doel); 3) Er is voldaan aan de subsidiariteitseis (er mag geen lichter middel voorhanden zijn geweest dan het gebruikte middel); 4) Er is als het mogelijk

vooraf een waarschuwing gegeven; en 5) Het gebruikte fysieke geweld is in verhouding tot het beoogde doel redelijk en gematigd.

De ombudsman oordeelde ten aanzien van alle klachten (met uitzondering van één klachtonderdeel dat gegrond is verklaard en één klachtonderdeel ten aanzien waarvan de ombudsman zich heeft onthouden van een oordeel), dat was voldaan aan art. 8, eerste en vijfde lid, PW 1993. Uit de behandelde klachtonderdelen (zoals 2011/224) kon worden afgeleid dat proportionaliteit wordt aangenomen, wanneer verzoeker en/of verdachte, ondanks waarschuwingen van de politie, zich hevig verzet tegen zijn aanhouding door met kracht te duwen en/of geweld tegen de politie gebruiken, zoals slaan en schoppen. En aan het subsidiariteitsvereiste wordt voldaan, als er tijdens de aanhouding niet voor een andere oplossing kan worden gekozen dan het aanwenden van fysiek geweld. Zo hanteren politieambtenaren na waarschuwingen te hebben gegeven, eerst licht fysiek geweld en gaan ze over tot zwaarder fysiek geweld, indien licht fysiek geweld niet geholpen heeft om een einde te maken aan het verzet van verzoeker en/of verdachte.

Zes klachtonderdelen voldeden aan art. 8, eerste en vijfde lid, PW 1993, één klachtonderdeel is gegrond verklaard wegens schending van het vereiste van professionaliteit en ten aanzien van één klachtonderdeel heeft de ombudsman zich onthouden van een oordeel, omdat hij door uiteenlopende verklaringen van betrokken partijen niet met zekerheid kon vaststellen of de duw waarover verzoeker had geklaagd proportioneel was en de politie hem daadwerkelijk pijn had gedaan. Op grond van deze gegevens kan worden geconcludeerd dat de toepassing van fysiek geweld door gewone politieambtenaren in 2011 grotendeels conform art. 8, eerste en vijfde lid, PW 1993 was.

Klachtonderdeel pepperspray

In 2011 heeft de ombudsman drie klachtonderdelen inzake pepperspraygebruik door gewone politieambtenaren behandeld in het rapport 2011/224, waarvan er twee gegrond zijn verklaard. In dit rapport werd het klachtenonderdeel pepperspray opnieuw getoetst aan het vereiste van behoorlijk overheidsoptreden dat grondrechten, in dit geval het recht op onaantastbaarheid van het lichaam, moeten worden gerespecteerd. Het gebruik van pepperspray tegen personen maakt ongeoorloofd inbreuk op dit grondrecht, tenzij daarvoor een wettelijke grondslag bestaat. Art. 12a Ambtsinstructie vormt deze grondslag, en bepaalt wanneer het gebruik van pepperspray is geoorloofd. Uit het rapport is gebleken dat het spuiten van pepperspray door de politie op slechts twintig centimeter in het gezicht van een verdachte in strijd wordt geacht met de Ambtsinstructie. Volgens de ombudsman wordt deze inbreuk niet gerechtvaardigd door een voorafgaande waarschuwing. Daarnaast werd benadrukt dat pepperspray veel pijn kan veroorzaken en daarom niet mag worden aangewend als alternatief voor aanhoudings- en zelfverdedigingsvaardigheden, tenzij concrete aanwijzingen bestaan dat de situatie escaleert. In dat geval vereisen de algemene eisen van proportionaliteit en subsidiariteit echter wel dat de aanhoudings- en zelfverdedigingsvaardigheden als eerste worden aangewend. Tevens oordeelt de

ombudsman in dit rapport dat het vereiste van bijzondere zorg was geschonden, omdat de politie geen nazorg had verleend aan verzoekers waartegen pepperspray op korte afstand was ingezet. Hoewel art. 12a, tweede lid, aanhef en onder d, Ambtsinstructie bepaalt dat het gebruik van pepperspray niet is toegestaan tegen een groep personen, accepteerde de ombudsman dit wel in rapport 2011/224, wegens de benarde en geëscaleerde situatie waarin de politieambtenaar zich bevond.

Uit dit rapport kan worden opgemaakt dat de ombudsman bij de beoordeling van klachten inzake pepperspraygebruik rekening houdt met naleving van art. 12a Ambtsinstructie. In twee van de drie gevallen waarin hierover werd geklaagd was de toepassing van pepperspraygebruik niet in overeenstemming met art. 12a Ambtsinstructie. Echter, het totaal aantal klachtonderdelen hierover is gering. Op basis hiervan kan weer de conclusie worden getrokken dat de toepassing van pepperspraygebruik door gewone politieambtenaren in 2011 niet problematisch was.

Klachtonderdeel diensthond

In 2011 heeft de ombudsman twee klachtonderdelen inzake de inzet van de diensthond door gewone politieambtenaren behandeld, waarvan hij er één gegrond heeft verklaard. Deze klachten gingen vooral over het onnodig inzetten van de diensthond, de verwondingen die de hond veroorzaakte door te bijten en het inzetten van de hond als intimidatiemiddel.

De ombudsman beoordeelt klachten over de inzet van de politie-surveillancehond door gewone politieambtenaren tijdens de aanhouding van een verdachte aan het vereiste van behoorlijke overheidsoptreden dat grondrechten, in dit geval het recht op onaantastbaarheid van het menselijke lichaam in de zin van art. 11 van de Grondwet, worden geaccepteerd. Het gebruik van geweld door de inzet van de politie-surveillancehond maakt ongeoorloofd inbreuk op dit grondrecht, tenzij daarvoor een wettelijke grondslag bestaat. Art. 8, eerste en vijfde lid, PW 1993 1993 vormt deze wettelijke basis. Deze artikelliden bepalen dat politieambtenaren in de rechtmatige uitoefening van hun bediening bevoegd zijn om, naast noodweersituaties, geweld te gebruiken wanneer dit noodzakelijk is voor de uitvoering van de taak en een minder ingrijpend middel niet voorhanden is. De inzet van de politie-surveillancehond valt tevens onder het gebruik van geweld in de zin van art. 8 PW 1993 1993. Bovendien benadrukt de ombudsman dat inzet van een politiehond een zwaar geweldsmiddel is, waarvan behoedzaam gebruik dient te worden gemaakt en dat slechts geoorloofd is onder het directe en voortdurend toezicht van een diensthondengeleider in de zin van art. 15 Ambtsinstructie. Bij de beoordeling van de klacht die gegrond werd verklaard in het rapport 2011/20, werd voldaan aan art. 8 eerste en vijfde lid, PW 1993 1993 en art. 15 van de Ambtsinstructie. Hiermee werd dus een gerechtvaardigde inbreuk gemaakt op het recht op onaantastbaarheid van het lichaam dat meebrengt dat het behoorlijkheidsvereiste niet is geschonden.

Echter, de klachten inzake de inzet van de politie-surveillancehond kunnen eveneens worden getoetst aan het evenredigheidsvereiste, zoals gebleken is in rapport 2011/264. In dit rapport hadden verzoekers geklaagd dat politie op intimiderende wijze een politiehond hadden ingezet bij de aanhouding van hun autistische veertienjarige zoon. Verzoekers klaagden er vooral over dat hun zoon op zijn knieën moest gaan zitten terwijl de hond dicht bij zijn hoofd stond te blaffen. Dit zorgde ervoor dat deze jongen zich enorm geïntimideerd voelde. Deze klacht werd gegrond geacht, omdat de inzet van de politiehond volgens de ombudsman een onnodig en onevenredig middel was.

In de rapporten 2011/20 en 2011/264 vormden beide klachten over de inzet van de diensthond een aanleiding voor de ombudsman om een aanbeveling te doen aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). De Nationale ombudsman was in beide rapporten van mening dat nadere regelgeving voor de inzet van de diensthond dient te worden vastgesteld, zodat wordt verduidelijkt wanneer en onder welke voorwaarden de diensthond mag worden ingezet. De huidige Ambtsinstructie bevat namelijk hierover geen nadere precisering.

Verder kan dus gezien het geringe aantal klachten inzake de inzet van de diensthond die de ombudsman in 2011 heeft behandeld, worden geconcludeerd dat in de helft van de gevallen de praktische uitvoering van de diensthond in overeenstemming was met de daarvoor wettelijke geldende regels. Maar dit is een conclusie die slechts gebaseerd is op een klein aantal behandelde klachtonderdelen. Vanwege dit kleine aantal kan tevens worden geconcludeerd dat de praktische uitvoering van de inzet van de diensthond in 2011 niet problematisch was.

Eindconclusie rapporten 2011

Uit de gepubliceerde rapporten van de ombudsman in 2011, met de daarin behandelde klachtonderdelen, ten aanzien van de praktische uitvoering van politieel geweldgebruik bestaande uit fysiek geweld, handboeien, wapenstok, pepperspray en de diensthond, kan het volgende worden geconcludeerd. Ten eerste werden de meeste klachten door verzoekers bij de ombudsman ingediend over het gebruik van handboeien en fysiek geweld. De klachtonderdelen werden getoetst aan het behoorlijkheidsvereiste, dat grondrechten, namelijk het recht op onaantastbaarheid van het menselijke lichaam in de zin van art. 11 van de GW, worden gerespecteerd. Het gebruik van handboeien, fysiek geweld, pepperspray en diensthond maakt inbreuk op dit grondrecht, tenzij daarvoor een wettelijke grondslag bestaat. Art. 22 van de Ambtsinstructie vormt de wettelijke basis voor handboeiengebruik door de politie, art. 8 lid 1 en 5 van de PW 1993 voor het gebruik van fysiek geweld, art. 12a van de Ambtsinstructie voor het gebruik van pepperspray en art. 15 van de Ambtsinstructie voor de diensthond. Hoewel de meeste klachtonderdelen getoetst werden aan het behoorlijkheidsvereiste, kan het ook voorkomen dat klachten getoetst worden aan bijvoorbeeld het evenredigheidsvereiste (zoals gebleken is in het rapport 2011/264) of aan het vereiste van professionaliteit (zoals, in het rapport 2011/ 137 over het klachtenonderdeel fysiek geweld). De ombudsman toetst de toetsing van politieel

geweldgebruik gebruik aan art. 9:23 Awb. Daarnaast hecht de ombudsman in de praktijk bij zijn beoordeling meer waarde aan verklaringen van politie en medische verklaringen van artsen dan aan verklaringen van verzoekers. In theorie is het echter mogelijk dat zich feiten of omstandigheden voordoen op grond waarvan de ombudsman aan verklaringen van verzoekers meer waarde hecht dan aan die van politie en artsen. Bovendien houdt de ombudsman bij zijn beoordeling rekening met de uitspraak van de rechterlijke instantie.

De ombudsman heeft het merendeel van de klachtonderdelen ongegrond verklaard. In al deze gevallen kwam de ombudsman tot het oordeel dat de betrokken politieambtenaren handelde conform de wettelijke voorgeschreven regels en daardoor hadden zij het grondrecht, het recht op onaantastbaarheid van het menselijke lichaam van verzoeker en/of verdachte voldoende gerespecteerd. Hiermee was dus het behoorlijkheidsvereiste niet geschonden. Aan de hand van deze gegevens kan de conclusie worden getrokken dat de toepassing van fysiek geweld, handboeien, politiehond en pepperspray door gewone politieambtenaren in 2011 in de meeste gevallen conform de daarvoor geldende regels was. Echter, het aantal ingediende klachtonderdelen was gering en daarom kan worden vastgesteld dat politieel geweldgebruik niet problematisch was. Weliswaar behoeft de toepassing van een aantal geweldsmiddelen van politie te worden verbeterd. Zo deed de ombudsman in een aantal rapporten aan de minister van BZK de aanbeveling om nadere regels vast te stellen voor de inzet van de diensthond, zodat wordt verduidelijkt wanneer en onder welke voorwaarden deze hond mag worden ingezet. De huidige Ambtsinstructie geeft hierover geen duidelijkheid.

5.3.3 Bevindingen & eindconclusie gepubliceerde rapporten 1 januari t/m 25 november 2012 ⁴⁹

Vanaf 1 januari 2012 tot en met 25 november 2012 (hierna verkort weergegeven als: in 2012) heeft de ombudsman vier rapporten (inclusief 7 klachtonderdelen) gepubliceerd, waarin geklaagd is over het gebruik van geweld of geweldsmiddelen van politie tegen de verzoekers. Zo werd er geklaagd over de politiehond (1 klachtonderdeel), handboeien (1 klachtonderdeel), pepperspray (3 klachtonderdelen) en over fysiek geweld (2 klachtonderdelen) bij de aanhouding van een verdachte.

Aan de hand van de door de ombudsman beoordeelde klachtonderdelen inzake het politieel geweldgebruik door gewone politieambtenaren kan de conclusie worden getrokken dat in 2012 weinig rapporten zijn gepubliceerd waarin klachtonderdelen van de klachtencategorie ‘geweld’ zijn behandeld. De totaal aantal ingediende klachten over de inzet van de politie-surveillancehond, fysiek geweld, pepperspray en handboeien waren heel gering. Daarnaast gingen de ingediende klachten vooral over het gebruik van pepperspray en/of fysiek geweld. En een ander opmerkelijke bevinding is dat er geen enkele klacht is ingediend over het gebruik van de wapenstok door de politie. Bovendien

⁴⁹ Gepubliceerde rapporten van de Nationale ombudsman zijn te vinden op [Www.nationaleombudsman.nl](http://www.nationaleombudsman.nl), Zie tabel 2 in bijlage 3 & Zie bijlage 4 voor samenvattingen rapporten Nationale ombudsman 1 januari 2011 t/m 25 nov. 2012.

heeft de ombudsman in 2012 alle klachten inzake politieel geweldgebruik ongegrond verklaard, behoudens de klacht inzake het klachtenonderdeel handboeien van het rapport 2012/103. Dit betekent dat in 2012 grotendeels geen sprake is geweest van onbehoorlijke gedraging van gewone politieambtenaren en dus van onbehoorlijke gebruik van geweldsmiddelen en/of fysiek geweld waarnaar niet volgens de geldende geweldsinstructie is opgetreden. Uit de behandelde en beoordeelde klachten inzake politieel geweldgebruik door gewone politieambtenaren kan dus geconcludeerd worden dat gewone politieambtenaren geweld hanteren volgens de geldende geweldsinstructie. Toch zijn naar het oordeel van de ombudsman verbeteringen vereist ten aanzien van de inzet van de politie-surveillancehond, waarvoor nadere regelgeving dient te worden vastgesteld, omdat bestaande regelgeving geen precisering bevat voor onder welke voorwaarden een politiehond ingezet mag worden. Maar aan de hand van de beoordelingen van klachten inzake politieel geweldgebruik kan desondanks worden geconcludeerd dat politieambtenaren grotendeels zich houden aan de wettelijk voorgeschreven regels. De ombudsman houdt niet alleen rekening met de naleving van deze regels om behoorlijke overheidsop treden te kunnen beoordelen, maar houdt ook rekening met verklaringen van betrokken partijen en getuigen van het voorval. In zijn algemeenheid onthoudt de ombudsman zich van een oordeel als deze verklaringen uiteenlopen en er geen feiten of omstandigheden voordoen om de ene verklaring (van politie) boven de andere verklaring te stellen (van verdachte en/of verzoeker(s)). Uit de rapporten blijkt dat de ombudsman meer waarde hecht aan verklaringen van politie dan aan verklaringen van verzoekers, indien daarover geen enkele twijfel bestaat.

Maar de hierboven weergegeven gegevens vormen slechts een indicatie, omdat in de loop der tijd nog meer rapporten kunnen worden gepubliceerd. De bovengenoemde conclusie heeft daarom betrekking op de rapporten die gepubliceerd zijn in 2012.

5.4 Onderzoek Rijksrecherche & Rechtspraak 2011-2012

In paragraaf 4.3.1 is duidelijk gemaakt dat de Rijksrecherche altijd onderzoek verricht in de gevallen waarin politieambtenaren een vuurwapen hebben gebruikt met de dood of enig lichamelijk letsel tot gevolg. En wanneer de Rijksrecherche het feitenonderzoek heeft afgerond, wordt het aan het OM gezonden waarnaar vervolgens de hoofdofficier van justitie op grond van dat feitenonderzoek een beslissing neemt over de rechtmatigheid van het vuurwapengebruik. Hieronder worden de gegevens van het onderzoek van de Rijksrecherche naar het vuurwapengebruik van politie besproken. Daarna zal besproken worden welke bevindingen over politieel geweldgebruik uit de rechtspraak 2011-2012 voortvloeien.

5.4.1 Rijksrecherche ⁵⁰

Zo is uit cijfers van het OM gebleken dat in het jaar 2010 en 2011 politiemensen vaker gebruik hebben gemaakt van hun vuurwapen. Zo heeft de Rijksrecherche in 2011 onderzoek gedaan naar dertig schietincidenten waarbij politieambtenaren in de uitoefening van hun functie gebruik hebben gemaakt van het vuurwapen. En bij die dertig schietincidenten vielen in totaal 29 gewonden en vijf dodelijke slachtoffers. Overigens zijn nog niet alle onderzoeken in 2011 die door de Rijksrecherche zijn gestart afgerond. Dit aantal is toegenomen vergeleken met 2010 waar de Rijksrecherche 25 schietincidenten onderzocht, met in totaal 24 gewonden en drie dodelijke slachtoffers. En in 2009 waren er 23 schietincidenten waarbij de politie heeft geschoten, daarbij vielen 27 gewonden en drie doden.

Maar volgens Socioloog en hoogleraar Politiestudies Jaap Timmer mag je geen grote betekenis toekennen aan deze cijfers vanwege het relatief klein aantal waarom het gaat. Ook de ACP deelt deze mening en vindt dat je aan de hand van alleen deze cijfers moeilijk of vrijwel geen conclusies kan trekken. Hierbij werd door de ACP tevens benadrukt dat het immers gaat om de omstandigheden, waarin een politiemans of -vrouw zich genoodzaakt heeft gevoeld om het dienstwapen te gebruiken. Bovendien wordt volgens de ACP het harder optreden van politie veroorzaakt door de toename van agressie en geweld tegen de politie. Zo zei de voorzitter, Gerrit van de Kamp: ‘Laten we ook zeker niet vergeten dat er in 2011 politiemensen gewond zijn geraakt en omgekomen tijdens de uitoefening van hun vak. Het lijkt er soms op dat mensen hieraan voorbijgaan, omdat politiemensen een hoog risicoberoep hebben en het incasseren van agressie en geweld daarbij ‘hoort’. Dat het politievak risico’s met zich meebrengt, betekent echter niet dat dit een vrijbrief is om geweld tegen politiemensen te gebruiken’.

Conclusie: Op grond van de gegevens van het onderzoek van de Rijksrecherche kan dus wordt vastgesteld dat in het jaar 2011 het vuurwapengebruik van politie is toegenomen. Deze gegevens suggereren dat er sprake was van een problematisch politieel geweldgebruik dat tegelijkertijd in twijfel wordt getrokken door Socioloog en hoogleraar Politiestudies, Jaap Timmer en de ACP. Naar mijn mening dienen we ons ogen niet te sluiten voor de lichte stijging van het vuurwapengebruik van politie waarbij mensen door de politie gewond zijn geraakt of zelfs zijn gedood. Bovendien mogen wij ervan uitgaan dat de Rijksrecherche zulke incidenten nauwkeurig onderzoekt.

5.4.2 Rechtspraak 2011-2012 ⁵¹

Uit de rechtspraak van 2011-2012 is gebleken dat politieel geweldgebruik grotendeels rechtmatig wordt geacht. Dat is gebleken uit gevoerde verweren van raads mannen en – vrouwen dat zich een

⁵⁰ <<http://www.crimesite.nl/nieuws/politie/22636-meer-vuurwapengebruik-door-politie.html>>, 7 januari 2012 & <<http://www.acp.nl/de-acp/actueel/nieuws/single-item/artikel/2012/01/09/cijfers-schietincidenten-2011-gebalanceerd-beoordelen/>>, 9 januari 2012.

⁵¹ [Www.rechtspraak.nl](http://www.rechtspraak.nl).

onherstelbare vormverzuim heeft voorgedaan wegens het handelen van politieagenten in strijd met de PW 1993 of Ambtsinstructie. In de meeste verweren werd geklaagd over het vuurwapengebruik van politie in strijd met art. 7 van de Ambtsinstructie. Maar er waren ook verweren die gingen over het pepperspraygebruik, handboeien en politiehond. Bovendien was dit aantal gering.

Zo is uit de jurisprudentie 2011-2012 gebleken dat in de meeste gevallen geen onherstelbare vormverzuim aanwezig werden geacht wegens het handelen in strijd met de Ambtsinstructie en PW 1993. En in drie gevallen waarin wel sprake was van een onherstelbaar vormverzuim, werd het OM in 2011 en 2012 vrijwel nooit niet-ontvankelijk verklaard, maar werd juist vaak strafvermindering als consequentie aan het optredende vormverzuim verbonden. Een voorbeeld is het vonnis van de zogenoemde fileuikzaak (Rb. Utrecht 9 oktober 2012, *LJN BX9556*). De rechtbank kwam toen tot het oordeel dat de politie niet in redelijkheid heeft kunnen besluiten tot filevorming om verdachte aan te houden. Volgens de rechtbank was dit een vormverzuim in de zin van artikel 359a Wetboek van Strafvordering. Daarnaast was art. 8 van de PW 1993 geschonden waardoor de veiligheid van verdachte en de medeweggebruikers in het geding was gekomen. En door deze schending was een (levens-)gevaarlijke situatie ontstaan voor alle weggebruikers, met ernstige, onherstelbare gevolgen. Bovendien had het handelen van de politie de verdachte nadeel opgeleverd, ondanks dat verdachte zelf een belangrijk aandeel heeft gehad in het ontstaan van de gevaarlijke situatie. Maar de rechtbank had het OM toch ontvankelijk verklaard, omdat niet kon worden gesteld dat met het creëren van de file een zodanig ernstige inbreuk op de beginselen van een behoorlijke procesorde was gemaakt. Volgens de rechtbank was de regelgeving op het punt betreffende het creëren van een file met als doel een verdachte aan te houden niet helder. Zo bestonden er ten tijde van het gebeuren in de politieregio Utrecht geen specifieke protocollen, aanwijzingen of anderszins regels ten aanzien van het creëren van een file. De verbalisanten en de meldkamermedewerkers hebben in een hectisch moment binnen een kort tijdsbestek een afweging moeten maken. Tevens had de politie te goeder trouw gehandeld, zoals gebleken is uit de vastlegging van de communicatie tussen de meldkamer en de verbalisanten tijdens de achtervolging en wat de verbalisanten daarover hebben gerelateerd. Uit niets is gebleken dat doelbewust of met grove veronachtzaming van de belangen van verdachte aan diens recht op een eerlijke behandeling van zijn zaak tekort is gedaan. Andere voorbeelden van uitspraken waarin de rechter tevens een onherstelbaar vormverzuim had aangenomen i.v.m. niet naleving van de art. 7 en art. 22 van de Ambtsinstructie zijn; Hof 's-Hertogenbosch 26 november 2012, *LJN BY4106* en Hof Amsterdam 4 oktober 2012, *LJN BY5965*. Tevens is uit de jurisprudentie 2011-2012 gebleken dat de rechter ondanks de aanhouding van een verdachte met gebruik van geweld door de politie rechtmatig acht, het geweld toch aanzienlijk werd genoemd en een aanleiding vormt tot een matiging van de straf (Rb. Rotterdam 18 augustus 2011, *LJN BT2013*)

Bovendien is uit de jurisprudentie gebleken dat er ook geklaagd werd over het niet strafrechtelijk vervolgen van een politieambtenaar. Zo had het gerechtshof Amsterdam op 14 mei 2012 (Hof

Arnhem 14 mei 2012, *LJN BW5870*) het beklag ex artikel 12 SV tegen de beslissing over het niet strafrechtelijk vervolgen van politieambtenaren i.v.m. schietincident met dodelijke afloop ongegrond verklaard. Het hof besliste dat het OM terecht afzag van strafvervolging van de politieambtenaren, omdat zij geweld hebben gebruikt binnen de grenzen van de wet.

Verder werd in de jurisprudentie tevens benadrukt dat voor de inzet van de politiehond geen specifieke regels bestaan (Hof 's-Gravenhage 7 maart 2012, *LJN BV9796*). Zo had het Hof geoordeeld dat het verweer van de raadsman dat inzetten van een politiehond zonder specifieke wettelijke regeling voor deze inzet ongeoorloofd is, onjuist is. Het Hof gaf ter motivering aan dat het gebruik van geweld gelegitimeerd wordt door art. 8 PW 1993 mits voldaan is aan eisen van proportionaliteit en subsidiariteit en, zo mogelijk, nadat een waarschuwing is gegeven. Daarnaast bepaalt art. 15 van de Ambtsinstructie dat de inzet van een politiehond slechts geoorloofd is onder het directe en voortdurend toezicht van een gecertificeerd geleider. Het ontbreken van een verdergaande regeling voor het inzetten van een politiehond dan hiervoor aangeduid betekent naar het oordeel van het hof niet dat het inzetten van een hond te allen tijde ongeoorloofd is en in strijd met verdragsbepalingen. Zo kwam het hof tot het oordeel dat de betreffende diensthond is ingezet door en onder toezicht van een gecertificeerd geleider. En dat vóór de inzet een uitdrukkelijke waarschuwing is gegeven. Tevens achtte het hof niet aannemelijk dat de wijze waarop de aanhouding van de verdachte met behulp van de diensthond is uitgevoerd in strijd was met de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit.

Conclusie: Niet-naleving van de Politiewet en/of de Ambtsinstructie door de politie kan een onherstelbaar vormverzuim opleveren. Aan deze vormverzuimen kunnen sancties worden verbonden; strafvermindering, bewijsuitsluiting en de niet-ontvankelijk van het OM. Uit de jurisprudentie 2011-2012 is gebleken dat in de meeste gevallen politieel geweldgebruik rechtmatig werd geacht en dus weinig onherstelbare vormverzuimen aangenomen werden. Slechts in drie gevallen was sprake van een onherstelbaar vormverzuim waaraan strafvermindering als consequentie werd verbonden. De praktische uitvoering van politieel geweldgebruik werd dus grotendeels conform de Ambtsinstructie of PW 1993 geacht. Bovendien gingen de meeste vervoerde verweren inzake politieel geweldgebruik over het vuurwapengebruik in strijd met art. 7 van de Ambtsinstructie. Tevens werden er verweren gevoerd over pepperspray, handboeiengebruik en de politiehond. Ten aanzien van de politiehond is uit de rechtspraak gebleken dat het ontbreken van specifieke regels over de inzet van dit geweldsmiddel niet betekent dat het t inzetten van een hond te allen tijde ongeoorloofd is en in strijd is met verdragsbepalingen.

5.5 Benodigde verbeteringen

Op basis van de jaarverslagen politieklachten 2011, de gegevens politieklachten in 2012 van de onafhankelijke klachtencommissies en de gepubliceerde rapporten (2011 t/m 25 november 2012) van de ombudsman werd geconcludeerd dat de praktische uitvoering van fysiek geweld en die van de

gewelddmiddelen van gewone politieambtenaren in 2011 en 2012 grotendeels in overeenstemming was met de daarvoor wettelijk geldende regels (PW 1993 en Ambtsinstructie). Hoewel het aantal ingediende klachtonderdelen bij de onafhankelijke klachtencommissies en ombudsman gering was, werden de meeste klachten ongegrond verklaard. Maar uit de jaarverslagen van de onafhankelijke klachtencommissie Amsterdam-Amstelland en Haaglanden is ook gebleken dat de toepassing van de handboeien en fysiek geweld in 2011 niet onproblematisch was. Daarom moet worden nagegaan op welke punten de wet dient te worden verbeterd ten aanzien van het politieel geweldgebruik. Ondanks de constatering dat op grond van de jaarverslagen en rapporten in de meeste gevallen geen sprake was van een probleem over politieel geweldgebruik, zijn er wellicht verbeteringen nodig van instructies voor het toepassen van geweld en/of gewelddmiddelen. De PW 1993 en de Ambtsinstructie zijn hierbij inhoudelijk bekeken. Hieronder zal worden toegelicht welke verbeteringen er ingevoerd kunnen worden om de toepassing van de gewelddinstructie te verbeteren.

➤ **Ten aanzien van de gewelddmiddelen**

*Extra politietrainingen*⁵²

De toepassing van het vuurwapen door politie zou kunnen worden bevorderd door het wijzigen van art. 3 lid 1 Regeling toetsing geweldbeheersing politie (Rtgp). Op grond van dit artikel biedt de korpsbeheerder aan de politieambtenaren de gelegenheid tot het volgen van ten minste 32 uur training ter voorbereiding van de toetsen die dienen te worden gevolgd. Met deze toetsen wordt bedoeld de kennistoets 'Gewelddbeheersing' en de fysieke toets 'Aanhoudings-en Zelfverdedigingsvaardigheden' van art. 2 lid 1 Rtgp. En deze toetsen moeten in het daaraan voorafgaande kalenderjaar met een voldoende worden behaald, zodat een politieambtenaar geoefend is in het gebruik van een gewelddmiddel (zoals bedoeld is in art. 4 sub b Ambtsinstructie) voor de duur van een kalenderjaar. Daarnaast dient volgens art. 2 lid 2 Rtgp ook de toets 'schietvaardigheid' te worden behaald, zodat een politieambtenaar voor de duur van een kalenderhalfjaar geoefend is in het gebruik van een vuurwapen.

Aangezien de geoefendheid van politieambtenaren voor het gebruik van gewelddmiddelen van belang is, is het naar mijn mening ook essentieel dat politieambtenaren de benodigde trainingen daarvoor krijgen. Schieten op een schietbaan is immers anders dan schieten met een vuurwapen op straat. Voor het beoefenen van politiewerk is kundigheid en vaardigheid vereist. En nu wordt van de politieambtenaren verwacht dat zij binnen 32 uur alle benodigde toetsen behalen en tevens mentaal en fysiek voldoende klaargestoomd zijn voor het straatleven, waar de omstandigheden anders zijn. Uit het onderzoek van de VU (in opdracht van het instituut Politie en Wetenschap) naar het vuurwapengebruik van de politie is zelfs gebleken dat 32 uur aan schiettrainingen onvoldoende is. Uit

⁵² <[http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/3353853/2012/11/26/Stress-vuurwapengebruik-politie onderbelicht.dhtml?utm_source=scherm1&utm_medium=button&utm_campaign=Cookiecheck](http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/3353853/2012/11/26/Stress-vuurwapengebruik-politie%20onderbelicht.dhtml?utm_source=scherm1&utm_medium=button&utm_campaign=Cookiecheck)>, 21 november 2012.

het onderzoeksrapport ‘Schieten of niet schieten’ is tevens gebleken dat stress en angst een behoorlijke negatieve invloed hebben op de schietvaardigheid en schietbeslissingen van politieambtenaren. En daarom dient er volgens Politie & Wetenschap er vaker te worden geoefend onder omstandigheden, waarbij spanningen een grote rol spelen. Zo beïnvloedt verhoogde stress de manier waarop de politieambtenaar de situatie inschat. Hierbij concludeerden de onderzoekers dat een agent eerder denkt dat een verdachte gewapend is, eerder zijn dienstwapen daardoor trekt en ook eerder onterecht en onnauwkeurig schieten. Stress heeft dus een enorm effect op de schietvaardigheid en fysieke vaardigheden van politieambtenaren. En daarom zouden volgens de onderzoekers extra trainingen met nagespeelde praktijksituaties moeten worden gegeven, zodat politieambtenaren beter voorbereid zijn op hun taak.

*Standpunt Willem Breel*⁵³

Ook Willem Breel, docent gevaarbeheersing, bij de Politieacademie te Eindhoven, is van mening dat het minimum van 32 uur aan politietraining gewijzigd zou moeten worden in meer uren, vanwege de enorme prestatiedruk die nu op de politieambtenaren in opleiding rust. Volgens het huidige systeem dient een leerling binnen 32 uur drie toetsen af te leggen; de kennistoets, fysieke toets en de schietvaardigheidstoets. Uit de praktijkervaringen is naar het oordeel van Willem Breel gebleken dat door het minimum van 32 uur aan politietraining een enorme druk heerst op de politieambtenaren in opleiding. Bovendien dienen er efficiënte trainingen binnen een kort tijdsbestek te worden gegeven en dat vraagt een enorme capaciteit en kwaliteit van zowel het politieonderwijs als van de leerlingen zelf. Bij de aanhoudings – en zelfverdedigingslessen wordt volgens Willem Breel telkens stil gestaan bij de regels die in de wet zijn vastgelegd, zodat de politieambtenaren in opleiding aanleren om bij elk fysieke beweging jegens een verdachte rekening te houden met wat de wet voorschrijft om proportioneel, subsidiair, redelijk en rechtmatig op te treden. En ten aanzien van de kennistoets geldt dat binnen een kort tijdsbestek de theorie moet worden bestudeerd. Het politieonderwijs verzorgt daarvoor lessen, maar toch wordt van studenten verwacht dat zij ook tijd vrijmaken voor thuisstudie. Maar ten aanzien van de fysieke trainingen zijn de leerlingen afhankelijk van de trainingen die op het politieonderwijs worden gegeven. Dit betekent dat het politieonderwijs binnen een kort tijdsbestek van drie maanden efficiënte en kwalitatieve trainingen moet verzorgen dat tegelijkertijd ervoor zorgt dat leerlingen last krijgen van een enorme prestatiedruk. En daarom zou het beter zijn als de leerlingen meer tijd krijgen om hun fysieke vaardigheden te ontwikkelen. Wat betreft de mentale weerbaarheid, heeft het Politie-onderwijs te Eindhoven volgens Willem Breel ervoor gekozen om daarvoor meer trainingen te verzorgen, zodat het mentale kracht van politieambtenaren in opleiding wordt versterkt.

⁵³ Interview docent Gevaarbeheersing, Willem Breel, bij het Politieonderwijs te Eindhoven, 22 oktober 2012.

*Standpunt minister van Justitie en Veiligheid*⁵⁴

De mening van Willem Breel sluit aan bij de aanbeveling van de minister van Justitie en Veiligheid, I. W. Opstelten, aan de Tweede kamer op 27 oktober 2011. De aanleiding daarvan was het rapport ‘Veilig Politiewerk’ waarin geconcludeerd werd dat de basis van het politiewerk in de beleving van agenten uit balans is, waarmee agenten geen veilige werksituatie ervaren en naar hun gevoel onvoldoende in staat zijn om gepast en effectief geweld te gebruiken. En deze ‘operationele onbalans’ uit zich mede door standaarden en opleidingen. Zo was ruim een derde van de bevroegde agenten van oordeel dat de trainingen op geweldtoepassing onvoldoende zijn. Daarnaast vond een zeer ruime meerderheid de geboden beroepsvaardigheidstraining onvoldoende om de vaardigheden op peil te houden. Bovendien zien de agenten graag dat in het onderwijs en de trainingen meer aandacht wordt besteedt aan sociaal – fysiek en fysiek-mentale vorming om voldoende ‘straatwijs’ te zijn. Uiteindelijk hebben deze bevindingen geleid tot het doen van een aanbeveling door de minister van Veiligheid en Justitie. Volgens de minister dient de training van agenten substantieel te worden uitgebreid om goed om te kunnen gaan met geweld. Hierbij dient het te gaan om mentale, fysieke en morele vorming, maar ook om beroepsvaardigheden, inclusief de RTGP en de zogenoemde amokprocedure.

*Standpunt voorzitter van de politiebond ACP*⁵⁵

Tevens dient volgens de voorzitter Gerrit van de Kamp van de politiebond ACP, naar aanleiding van het schietincident op het station Hollands spoor waarbij een politieagent een 17 jarige jongen neerschot, aandacht worden besteed aan het algemene probleem over het gebrek aan schiettraining. Volgens hem vinden politiemensen dat ze te weinig training krijgen voor het gebruik van hun vuurwapens en wordt dit ook al jaren en zeker in drie rapporten bevestigd. En daarom begrijpt van de Kamp niet dat de politieleiding en de minister van Veiligheid en Justitie dit nog steeds niet hebben laten verbeteren.

Mijn standpunt

Naar mijn mening zou het beter zijn als het vereiste minimum van 32 uur aan politietrainingen van art. 3 lid 1 Rtgp zou worden gewijzigd in meer uren, zodat er meer aandacht kan worden besteed aan fysieke vaardigheden en schietvaardigheden. Uit de jaarverslagen van de onafhankelijke klachtencommissies en de rapporten van de ombudsman is gebleken dat burgers veel klagen over het gebruik van fysiek geweld van politieambtenaren. En uit het onderzoek van de Rijksrecherche is gebleken dat het aantal schietincidenten van politie is toegenomen. Vervolgens is uit het onderzoek van de VUT gebleken dat stress en angst factoren zijn die negatieve invloed hebben op het schieten

⁵⁴ *Kamerstukken II 2011/12, 29 628, nr. 276, p. 1-5.*

⁵⁵ < http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/3353986/2012/11/26/Te-weinig-schiettraining-bij-politie.dhtml?utm_source=scherm1&utm_medium=button&utm_campaign=Cookiecheck>, 26 november 2012.

van agenten. Om de praktische uitvoering van het vuurwapen en fysieke geweld van politieambtenaren te verbeteren, is het naar mijn idee het van belang dat er extra trainingen zouden moeten worden gegeven. Tijdens deze training zouden er meer aandacht moeten worden besteed aan sociaal-fysiek, fysiek-mentale vorming en schietvaardigheid, zodat de angst en stress van politieambtenaren wordt teruggedrongen. Extra vaardigheden kunnen naar mijn mening bijdragen aan een toenemend zelfvertrouwen van agenten waardoor zij minder last zullen krijgen van angst en stress. Bovendien speelt ervaring ook een rol en daarom is het van belang dat politieambtenaren in opleiding of met weinig beroepservaring goede begeleiding krijgen van de korpsleiding die aan hen de juiste en benodigde trainingen biedt. Persoonlijke aanpak is hierbij ook van belang.

Bovendien is bij het Politieonderwijs te Eindhoven gebleken dat politieambtenaren in opleiding bezwijken onder een enorme prestatiedruk en dat het politieonderwijs binnen een kort tijdsbestek gedwongen wordt om kwalitatieve en efficiënte trainingen te verzorgen. Gezien het feit dat het politiewerk op straat een enorme deskundigheid van politieambtenaren vereist, is het extra van belang dat politieambtenaren in opleiding voldoende worden klaargestoomd. Volgens Willem Breel, zijn veel leerlingen aan het eind van de politieopleiding voldoende gekwalificeerd om op straat aan de slag te gaan, maar blijft de korpsbegeleiding essentieel. Zij zorgen immers ervoor dat politieambtenaren na hun opleiding niet zomaar in het diepe worden gegooid, maar voldoende worden begeleid door ervaren politieagenten om hun werk op straat te kunnen verrichten. Politiewerk vraagt ook om enorme ervaring waarbij een afgeronde politieopleiding slechts een basis vormt voor het verrichten van de politietoekomst op straat. Maar voor het versterken van die basis zou ook naar mijn mening wettelijk moeten worden vastgesteld dat er meer uren aan politietrainingen ter beschikking worden gesteld.

Conclusie: Het minimum vereiste van 32 uur voor politietrainingen van art. 3 Rtgp dient te worden gewijzigd in meer uren, zodat fysieke, mentale en schietvaardigheden beter kunnen worden ontwikkeld en de prestatiedruk van onder andere politieambtenaren in opleiding wordt verlaagd. Daarnaast zouden extra politietrainingen ten goede komen van de kwaliteit van de optredende politieambtenaar. Stress en angst van politieambtenaren kan tevens door extra trainingen worden aangepakt. Tevens speelt hierbij beroepservaring een rol en dient de korpsleiding te zorgen voor alle benodigde trainingen om vaardigheden waarmee agenten binnen het korps problemen hebben aan te pakken.

Nadere voorschriften voor de inzet politie-surveillancehond⁵⁶

In de wet is in art. 15 lid 1 en lid 3 van de Ambtsinstructie vastgesteld dat het inzetten van een politie-surveillancehond slechts geoorloofd is onder het directe en voortdurend toezicht van een geleider bij

⁵⁶ J. Naeyé, *Nederlands politierecht. Tekst en commentaar*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 376, p. 383-384.

de surveillancedienst. Daarnaast dient de geleider in het bezit te zijn van een geldig certificaat. Bovendien is de certificering geregeld in art. 13 Regeling politie.

De wet geeft dus duidelijk aan dat de politiehond gebruikt mag worden door een politieambtenaar (vanaf de rang van surveillant) die als geleider fungeert en pas na toestemming van de korpsbeheerder. Voor de inzet van een politiehond geldt als wettelijke grondslag art. 8 lid 1 en 5 van de PW 1993 en art. 15 van de Ambtsinstructie. Maar nadere voorschriften voor het gebruik van een politiehond ontbreken. Naar mijn mening zou hierin de wet kunnen worden verbeterd, omdat de wet nu geen voldoende duidelijkheid geeft over de inzet van de politiehond; vooral in welke situaties (wanneer) en de wijze (onder welke voorwaarden) waarop dit geweldsmiddel door de politie dient te worden gebruikt. Aangezien de politiehond ernstig of blijvend letsel kan veroorzaken, dient de wet ten aanzien van dit geweldsmiddel te worden verbeterd. Dit is ook gebleken uit de rapporten van de ombudsman. Zo heeft de ombudsman de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aanbevolen om nadere regels voor de inzet van de diensthond vast te stellen. Deze regels zouden dan moeten verduidelijken, wanneer en onder welke voorwaarden de diensthond ingezet mag worden. Het ontbreken van specifieke regels voor de inzet van de politie-surveillancehond werd tevens in de jurisprudentie benadrukt (Hof Amsterdam 23 maart 2012, *LJN* BV9796.). Bovendien kan een politiehond ernstig tot blijvend letsel veroorzaken. Daarom is ter bescherming van de grondrechten van een verdachte het extra vereist dat nadere regels hiervoor worden vastgesteld.

Tevens ontbreekt een specifieke waarschuwingsplicht voor de inzet van de politiehond en wordt volstaan met de algemene waarschuwingsplicht van art. 8 lid 1 PW 1993. Hierdoor biedt de wet geen extra rechtsbescherming voor de verdachte, omdat de wet onvoldoende rekening houdt met de gevolgen van de inzet van de politiehond. Zo kan de politiehond ernstig tot blijvend letsel veroorzaken bij de verdachte. Daarom dient voor de inzet van de politiehond ook een specifieke waarschuwingsplicht te worden vastgesteld in de wet ter extra bescherming van de grondrechten van de verdachte. Bovendien kan hiermee het politieel geweldgebruik door de inzet van de politiehond worden voorkomen. De ratio van de specifieke waarschuwingsplicht is immers het zoveel mogelijk beperken van politieel geweldgebruik.

Conclusie: Ten aanzien van de politiehond biedt de wet niet voldoende duidelijkheid over wanneer en onder welke voorwaarden dit geweldsmiddel door de politie gebruikt moet worden. Art. 15 van de Ambtsinstructie dient te worden aangepast of te worden aangevuld waarin wordt verduidelijkt in welke situatie en onder welke voorwaarden de politie-surveillancehond gebruikt moet worden. Daarnaast dient voor de inzet van de politiehond een specifieke waarschuwingsplicht in de Ambtsinstructie te worden vastgesteld, zodat deze vorm van politieel geweldgebruik zoveel mogelijk kan worden beperkt en ter extra bescherming van de grondrechten van verdachten.

*Nadere voorschriften voor de wapenstok*⁵⁷

Art. 8 lid 1 en 5 van de PW 1993 vormt de wettelijke grondslag voor het gebruik van een wapenstok. Verder zijn er geen specifieke regels vastgesteld waarop het gebruik van een wapenstok kan worden gebaseerd. Hierdoor krijgen de politieambtenaren de ruimte en de vrijheid om de wapenstok te gebruiken, mits deze in overeenstemming is met art. 8 van de PW 1993. Ten aanzien van het gebruik van de wapenstok kan de wet zorgen voor extra rechtsbescherming voor de grondrechten van verdachte door specifieke regels in de Ambtsinstructie vast te stellen die naast art. 8 van de PW 1993 een wettelijke basis vormen voor het gebruik van een wapenstok. De wet dient aan de hand van specifieke regels te verduidelijken wanneer en in welke situaties de wapenstok dient te worden gebruikt en tegen wie. Daarnaast dient te worden vastgesteld dat politieambtenaren bij het gebruik van een wapenstok rekening dienen te houden met kwetsbare lichaamsdelen, vanwege het letsel die daardoor kan worden veroorzaakt. De vereisten van art. 8 PW 1993 zijn te abstracte begrippen die gemakkelijk kan worden aangenomen ten koste van de bescherming van grondrechten van verdachte. Om te zorgen voor extra rechtsbescherming dient net als bij de overige geweldsmiddelen specifieke regels te worden vastgesteld voor het gebruik van een wapenstok.

Daarnaast ontbreekt een specifieke waarschuwingsplicht voor het gebruik van de wapenstok en is de politieambtenaar dus alleen gehouden aan de algemene waarschuwingsplicht van art. 8 lid 1 van de PW 1993. Naar mijn mening dient er een specifieke waarschuwingsplicht te worden vastgesteld, zodat het geweldgebruik door politie met behulp van de wapenstok zoveel mogelijk kan worden beperkt. Het zoveel mogelijk beperken van politieel geweldgebruik is volgens de MvT immers de ratio van de specifieke waarschuwingsplicht. Aangezien de wapenstok (afhankelijk van de stoot die wordt uitgedeeld) ernstig tot blijvend letsel kan veroorzaken, is het van belang met het oog op bescherming van de grondrechten van verdachten, dat de wapenstok niet onnodig wordt gebruikt en waar mogelijk is het gebruik daarvan zoveel mogelijk wordt beperkt.

Nu biedt de wet onvoldoende bescherming, omdat politieambtenaren de vrijheid en ruimte krijgen om naar eigen inzicht de wapenstok te gebruiken (doordat in de Ambtsinstructie nadere voorschriften ontbreken voor het gebruik van de wapenstok), mits voldaan wordt aan art. 8 lid 1 en 5 van de PW 1993. Dus een specifieke waarschuwingsplicht voor het gebruik van de wapenstok zou net als voor het vuurwapengebruik en pepperspraygebruik ervoor kunnen zorgen dat het politieel geweldgebruik zoveel mogelijk wordt beperkt.

Conclusie: Voor het gebruik van de (korte of lange) wapenstok dient de wet te worden verbeterd. Nader voorschriften dienen in de Ambtsinstructie te worden vastgesteld waarmee het gebruik van dit geweldsmiddel kan worden verduidelijkt ter extra bescherming van de grondrechten van verdachten.

⁵⁷ J. Naeyé, *Nederlands politierecht. Tekst en commentaar*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 376.

Daarnaast dient voor het gebruik van de wapenstok een specifieke waarschuwingsplicht in de Ambtsinstructie te worden vastgesteld, zodat politieel geweldgebruik zoveel mogelijk kan worden beperkt in samenhang met het waarborgen van grondrechten van verdachten.

➤ **Ten aanzien van de uitrustingsstukken**⁵⁸

De stalen handboeien behoren op grond van art. 2 lid 1 sub a van de Uitrustingsregeling tot de standaard uitrusting van de politie. De regels over het gebruik van handboeien, zijn vastgesteld in art. 22 van de Ambtsinstructie. In het eerste lid van dit artikel is duidelijk vastgesteld dat de handboeien alleen mogen worden aangelegd voor het vervoer van iemand die rechtens van zijn vrijheid is beroofd.

Maar ten aanzien van art. 22 lid 2 van de Ambtsinstructie kan worden vastgesteld dat dit artikelonderdeel een grijs gebied vormt, omdat het hierin vastgestelde criterium te ruim is geformuleerd en interpretatieproblemen oplevert. In lid 2 wordt gesproken over ‘feiten of omstandigheden’ die redelijkerwijs vereisen dat bij de verdachte handboeien dient te worden gebruikt met het oog op gevaar voor ontvluchting, met het oog op gevaar voor de veiligheid of het leven van een arrestant, politieambtenaar of van derden. Deze eisen die betrekking hebben op de noodzaak van het boeien zijn geobjectiveerd en nader ingevuld in art. 22 lid 3 van de Ambtsinstructie. Op grond van art. 22 lid 3 van de Ambtsinstructie kunnen de feiten of omstandigheden slechts redengevend zijn, indien zij betrekking hebben op twee criteria: de persoon die rechtens van zijn vrijheid is beroofd of de aard van het strafbare feit op grond waarvan de vrijheidsbeneming heeft plaatsgevonden, een en ander in samenhang met de wijze waarop en de situatie waarin het vervoer plaatsvindt. Bij het eerste criterium van art. 22 lid 3 van de Ambtsinstructie speelt de agressiviteit van een verdachte een rol die door politieambtenaren op verschillende wijze kan worden geïnterpreteerd. Zo kan een grote mond van een verdachte door een politieambtenaar als agressiviteit worden opgevat en dus een reden zijn voor het gebruik van handboeien, terwijl voor een andere politieambtenaar dat niet het geval is. Hierbij kan de vraag worden gesteld wanneer er sprake is van een agressieve verdachte om het gebruik van handboeien toe te laten. Volgens Willem Breel, docent gevaarbeheersing, bij het Politieonderwijs te Eindhoven, is uit de praktijk gebleken dat politieagenten moeite hebben met het toepassen van art. 22 Ambtsinstructie.

Daarnaast hebben politieambtenaren snel de neiging om handboeien bij een verdachte aan te leggen, omdat zij in bepaalde situaties het gevaarrisico lastig of vrijwel niet kunnen bepalen. Sommigen handelingen van verdachte kunnen namelijk niet worden voorzien. Tevens wenst de politie dat het gebruik van handboeien bij elk aanhouding wordt toegestaan. Naar mijn mening zou dat een te sterke maatregel zijn, omdat er een grens dient te worden getrokken in het gebruik van handboeien ter bescherming van de grondrechten van verdachten.

⁵⁸ J. Naeyé, *Nederlands politierecht. Tekst en commentaar*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 389-390.

Enerzijds kan ik begrijpen dat het voor politieagenten het in sommige gevallen lastig te bepalen is of er sprake is van voldoende gevaar dat de verdachte geweld zal gaan gebruiken of zal proberen te ontsnappen. Maar anderzijds, vind ik dat in situaties waarin een verdachte geen of nauwelijks weerstand biedt en dus voldoende meewerkt het gebruik van handboeien niet geoorloofd mag zijn. Een politieambtenaar maakt dan immers onnodig inbreuk op het grondrecht van de verdachte, namelijk het recht op onaantastbaarheid van zijn lichaam. Het toestaan van handboeien bij elk aanhouding van een verdachte is naar mijn mening dus geen oplossing voor het wegnemen van onduidelijkheid bij politieambtenaren over het gebruik van handboeien bij een verdachte. Maar voor het gebruik van handboeien dient de wet meer duidelijkheid te verschaffen door een verscherping van art. 22 lid 2 van de Ambtsinstructie. Dit artikelonderdeel biedt onvoldoende duidelijkheid en dient dus te worden aangepast door concreter en heldere regels vast te stellen ter voorkoming van interpretatieproblemen.

Conclusie: De wet dient ten aanzien van de handboeien te worden verbeterd. Art. 22 lid 2 van de Ambtsinstructie vormt namelijk een grijs gebied, vanwege de ruim geformuleerde criteria die interpretatieproblemen kunnen opleveren. En daarom dient dit artikelonderdeel te worden verbeterd door het vaststellen van concreter en heldere regels.

➤ **Ten aanzien van het toezicht op politieel geweldgebruik**⁵⁹

Aangezien de korpschef veel verantwoordelijkheid krijgt over het vaststellen van de geweldsmelding van politieambtenaren, is het van belang dat toezicht hierop duidelijk en concreet in de wet wordt vastgesteld ter voorkoming van misbruik van zijn bevoegdheid. De wet biedt nu door art. 17 van de Ambtsinstructie te veel ruimte aan de meerdere om ten aanzien van de geweldsmelding een eigen beleid te volgen. Tegelijkertijd is er sprake van onvoldoende toezicht op naleving van het vaststellen van politieel geweldgebruik. Het toezicht op politieel geweldgebruik is indirect vastgelegd in art. 17 van de Ambtsinstructie. Daarnaast vormt het onderzoek door de Rijksrecherche tevens een indirecte vorm van toezicht op politieel geweldgebruik. Maar in geen enkele wetsartikel is er een directe vorm van toezicht geregeld waarin verduidelijkt is wie bijvoorbeeld het toezicht houdt op het rapport van de meerdere waarin de geweldsmelding is opgenomen en waarin beoordeeld wordt of geweld rechtmatig is geweest. Dit betekent dat burgers ervan uit moeten gaan dat de meerdere naar vertrouwen zich gedraagt en handelt. Tevens dienen zij het vertrouwen te hebben dat de meerdere daadwerkelijk exact nagaat dat politieambtenaren geweld hanteren binnen de geldende rechtsregels die een wettelijke grondslag daarvoor vormen.

⁵⁹ J. Naeyé, *Nederlands politierecht. Tekst en commentaar*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009, p. 385-387 & <<http://www.zepcam.com/news/politie-ziet-wel-nut-in-van-camera.aspx>>, 24 december 2011. & T. van Ham, H. Ferwerda, J. Kuppens, 'Cameratoezicht in beweging: Ervaringen met nieuwe vormen van cameratoezicht bij de Nederlandse politie', Arnhem: Bureau Beke 2010, p. 11-12. Verkregen van <<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2010/11/26/cameratoezicht-in-beweging-ervaringen-met-nieuwe-vormen-van-cameratoezicht-bij-de-nederlandse-politie.html>>, 26 november 2012.

Bij het toepassen en naleven van de geweldsinstructie door politieambtenaren speelt tevens de korpscultuur een grote rol. De leidinggevende kan invloed hebben op het gedrag en handelingen van politieambtenaren. In de praktijk kan het volgens Willem Breel, docent gevaarbeheersing, bij het Politieonderwijs te Eindhoven, voorkomen dat de leidinggevende opdrachten geeft aan politieambtenaren die buiten het boekje gaan en dus buiten de grenzen van de wet optreden. Het feit dat de wet onduidelijk is over wie toezicht houdt op het geweldgebruik van politieambtenaren en op de meerdere zelf, brengt het risico mee dat de wil van leidinggevende van politieambtenaren boven de wet prevaleert. En dit kan tot gevolg hebben dat de meerdere opdrachten geeft aan politieambtenaren die buiten het wettelijk vastgestelde geweldsinstructie vallen. Daarom is het essentieel dat de wet duidelijkheid verschaft over wie toezicht houdt op het geweldgebruik van politieambtenaren en op de meerdere.

Duidelijkheid kan worden bewerkstelligd door de verruimde verplichte ter kennisstelling van geweldsmelding van de korpschef aan de OvJ van het arrondissement waarbinnen het geweld is aangewend, zoals bepaald is in het derde lid van art. 17 van de Ambtsinstructie, te wijzigen. In paragraaf 4.2 is besproken dat op grond van art. 17 lid 3 Ambtsinstructie deze verplichting nu alleen aanwezig is wanneer; a) de gevolgen van geweld naar het oordeel van de korpschef daartoe aanleiding vormen, b) er sprake is van geweld met lichamelijk letsel van meer dan geringe betekenis of de dood, c) gebruik is gemaakt van het vuurwapen met minstens een geloste schot. Ten aanzien van sub a kan de korpschef dus een eigen beleid volgen met als mogelijke gevolg dat licht fysiek geweld niet wordt genoteerd in het geweldmeldingsformulier of dat de betrokken politieambtenaar alsnog het formulier zelf invult. Daarom zou het beter zijn als de ter kennisstelling van geweld aan de OvJ in alle gevallen waarin geweld is aangewend verplicht wordt gesteld. Hierdoor kan misbruik van bevoegdheid van de korpschef en betrokken politieambtenaar beter worden tegengegaan. Bovendien zou hiermee ook worden voorkomen dat mindere zware geweldsaanwendungen (zoals, licht fysiek geweld) door de korpschef niet worden gemeld.

Tevens kan de bodycam bijdrage leveren aan het toezicht op het geweldgebruik van de politie tegen burgers en tegelijkertijd ook andersom waarvoor het aanvankelijk voor was bedoeld. De bodycam is een mobiele camera die aan jas, pet of helm kan worden bevestigd. Minister Ivo Opstelten van Veiligheid en Justitie ziet echter voorlopig af van een landelijke invoering van de bodycam. Hij wil een landelijke uitrol van de camerasystemen voorlopig met twee jaar opschorten, omdat eerst de techniek en de verwerking verbeterd moeten worden. Daarnaast biedt de landelijke inzet volgens de minister voorlopig geen zicht op vermindering van geweldsdelicten. Ondanks een voorlopige afwijzing door minister Opstelten zijn zeventien van de 25 politiekorpsen doorgeshaald met het gebruik van helmcamera's en 'bodycams'. Zij zijn tevreden met de bodycam en zij zijn van mening dat deze camera een goed hulpmiddel is bij de uitvoering van de politietaken.

Naar mijn mening is een bodycam ook een geschikt hulpmiddel voor controle op politieel geweldgebruik. Zo kan met de bodycam een opname worden gemaakt van geweldgebruik door politieambtenaren bij de aanhouding van een verdachte. Aan de hand van deze opname kan achteraf beoordeeld worden of politieel geweldgebruik binnen de grenzen van de wet is gehanteerd. Hierdoor kan een extra rechtsbescherming worden geboden aan zowel de politie als de verdachte. Een beeldopname kan meer duidelijkheid verschaffen over de feiten en omstandigheden die bij het geweldgebruik door politieambtenaren bij de aanhouding van de verdachte een rol speelden, mits camerabeelden kwalitatief zijn. Daarnaast kan in sommige gevallen het voor de verdachte lastig zijn om te bewijzen dat de betrokken politieambtenaar onnodig of in strijd met de wet geweld heeft gehanteerd. Zo vermeldt een politieambtenaar het geweldgebruik aan zijn meerdere die daarvan een rapport opmaakt en beoordeelt of het geweldgebruik binnen de grenzen van de wet is gehanteerd. Aangezien het toezicht daarvan niet duidelijk in de wet is geregeld, bestaat er altijd het risico dat de korpsbeheerder het geweldgebruik van politieambtenaren proportioneel, subsidiair en binnen de grenzen van de wet beoordeelt. Maar door de bodycam wordt de beoordeling van het geweldgebruik niet alleen afhankelijk gesteld van de politie en van de verdachte, maar kan de beeldopname een bijdrage leveren aan de waarheidsvinding betreffende het geweldgebruik van politie. Bovendien hoeft er naar mijn mening geen keerzijde te bestaan aan het gebruik van de bodycam voor de politie; namelijk, dat een opname tegen de politie kan werken. Wanneer politieambtenaren bij de taakuitvoering van art. 2 PW 1993 geweld gebruiken en daadwerkelijk rekening houden met art. 8 van de PW 1993 en andere nodige relevante wetsartikelen (afhankelijk van welk soort geweldsmiddel wordt aangewend) hoeft er geen sprake te zijn van vrees dat de bodycam tegen de politie werkt.

Conclusie: Het toezicht op politieel geweldgebruik dient direct in de wet te worden vastgesteld, zodat misbruik van bevoegdheid voorkomen kan worden ter bescherming van de grondrechten van burgers. De indirecte vorm van toezicht dat geregeld is in art. 17 van de Ambtsinstructie kan worden versterkt door het derde lid van dit artikel in die zin aan te passen dat de korpschef in alle gevallen van geweldsaanwending binnen 48 uur de OvJ hiervan ter kennis dient te stellen. Dit zorgt ervoor dat de korpschef niet meer een eigen beleid kan volgen en voorkomen kan worden dat licht fysiek geweld niet wordt genoteerd in het geweldmeldingsformulier of dat de betrokken politieambtenaar alsnog het formulier zelf invullen. Tevens kan de bodycam een bijdrage leveren aan extra toezicht op politieel geweldgebruik.

Hoofdstuk 6 Conclusie

In deze scriptie heb ik getracht antwoord te krijgen op de vraag hoe ver de wettelijke regeling omtrent het toepassen van de geweldsmiddelen bij de aanhouding van een verdachte door de gewone politieambtenaren afligt van de praktische uitvoering van de regeling en welke verbeteringen er

kunnen worden ingevoerd om de praktische uitvoerbaarheid van de geweldsinstructie te bevorderen. Voor de beantwoording van deze vraag zijn de jaarverslagen politiekachten 2011 van drie onafhankelijke klachtencommissies (Amsterdam-Amstelland, Haaglanden en Utrecht) bekeken, waarbij ik mij beperkt heb tot de cijfers betreffende de klachtonderdelen van de klachtencategorie 'geweld'. Dit is bewust gedaan, omdat klachten meerdere gedragingen kunnen omvatten en er een onderscheid wordt gemaakt in 53 categorieën van gedragingen. Tevens zijn door de klachtencommissies Haaglanden en Utrecht gegevens verstrekt over de klachten die door klagers in 2012 zijn ingediend over de klachtencategorie 'geweld'. En voor de beantwoording van de onderzoeksvraag zijn ook deze gegevens bekeken. Aan de hand van de door de onafhankelijke klachtencommissie gegrond of ongegrond verklaarde ingediende klachten over de klachtencategorie 'geweld', kan een indicatie worden gegeven over de ernst van gebruik van buitensporig politiegeweld. Verder zijn de cijfers van het onderzoek van de Rijksrecherche naar de schietincidenten van de politie in 2011 bekeken. En is gekeken naar welke conclusies over het politieel geweldgebruik uit de rechtspraak 2011- 2012 voortvloeien.

Op grond van de jaarverslagen van de onafhankelijke klachtencommissies, de gepubliceerde rapporten van de ombudsman en op grond van de rechtspraak kan worden geconcludeerd dat de wettelijke regeling omtrent het toepassen van de geweldsmiddelen bij de aanhouding van een verdachte door de gewone politieambtenaren grotendeels aansluit bij de praktische uitvoering van de regeling. Toch acht ik het aangekondigde onderzoek van de Nationale ombudsman naar politieel geweldgebruik begrijpelijk, omdat uit de interne en externe klachtbehandeling is gebleken dat de meeste klachten werden ingediend over het gebruik van fysiek geweld en handboeien. Zo kunnen uit de jaarverslagen 2011 van de klachtencommissies Amsterdam-Amstelland en Haaglanden worden opgemaakt, dat de toepassing van de handboeien en fysiek geweld in 2011 niet probleemloos verliep. Daarnaast is uit het onderzoek van de Rijksrecherche naar de schietincidenten van de politie gebleken dat het vuurwapengebruik van politie is toegenomen. Verder kan uit de gepubliceerde rapporten van de ombudsman worden opgemaakt dat nadere precisering van voorschriften voor de inzet van de politiehond ontbreken en zelfs aantal keren door de ombudsman werd aanbevolen. Bovendien is de mediahype inzake politieel geweldgebruik niet geheel onterecht. Hoewel uit mijn onderzoek is gebleken dat de toepassing van de geweldsinstructie grotendeels in lijn is met de wet, blijven burgers klagen over het hardnekkige gebruik van politieel geweldgebruik en blijven incidenten zich voordoen. Maar naar mijn idee heeft dat onder andere te maken met het toenemende geweld van burgers tegen de politie waardoor politiemensen genoodzaakt worden om hardhandig op te treden. En zoals uit mijn onderzoek is gebleken doen zij dat grotendeels binnen de grenzen van de geldende geweldsinstructie. Toch kunnen er verbeteringen worden ingevoerd om de praktische uitvoerbaarheid van de geweldsinstructie te bevorderen. En het gaat dan om de volgende verbeteringen.

Allereerst dient de Korpsleiding extra trainingen te verschaffen aan beroeps politieambtenaren en diegene die nog in opleiding zijn. Het minimum vereiste van 32 uur voor politietrainingen van art. 3 Rtgp dient te worden gewijzigd in meer uren, zodat fysieke, mentale en schietvaardigheden beter kunnen worden ontwikkeld en de prestatiedruk van onder andere politieambtenaren in opleiding wordt verlaagd. Ook zouden extra politietrainingen ten goede komen van de kwaliteit van de optredende politieambtenaar.

Verder kan de toepassing van de politiehond worden bevorderd door nadere voorschriften vast te stellen in de Ambtsinstructie waarin wordt verduidelijkt wanneer en onder welke voorwaarden de politiehond ingezet mag worden. Bestaande regelgeving (namelijk Art. 15 van de Ambtsinstructie) bevat hierover immers geen precisering van voorschriften. Dit is ook door de Nationale ombudsman aan de minister van BZK aanbevolen en tevens benadrukt in de rechtspraak. Daarnaast dient voor de inzet van de politiehond een specifieke waarschuwingsplicht in de Ambtsinstructie te worden vastgesteld, zodat deze vorm van politieel geweldgebruik zoveel mogelijk kan worden beperkt en de grondrechten van verdachten extra worden beschermd.

En ten aanzien van de handboeien dient de wet ook te worden verbeterd, namelijk door het vaststellen van concreter en heldere regels. Art. 22 lid 2 van de Ambtsinstructie vormt namelijk een grijs gebied, vanwege de ruim geformuleerde criteria die interpretatieproblemen kunnen opleveren. Vooral wat onder een agressieve verdachte dient te worden verstaan.

Ondanks dat het aantal klachten over de wapenstok bij de klachtencommissies gering waren en bij de ombudsman daarover zelfs geen klachten zijn ingediend, dient de wet naar mijn mening te worden verbeterd door nadere voorschriften vast te stellen in de Ambtsinstructie waarmee het gebruik van dit geweldsmiddel kan worden verduidelijkt ter extra bescherming van de grondrechten van verdachten. Daarnaast dient voor het gebruik van de wapenstok een specifieke waarschuwingsplicht in de Ambtsinstructie te worden vastgesteld, zodat politieel geweldgebruik zoveel mogelijk kan worden beperkt in samenhang met het waarborgen van de grondrechten van verdachten.

Tot slot, dient het toezicht op politieel geweldgebruik direct in de wet te worden vastgesteld, zodat misbruik van bevoegdheid voorkomen kan worden ter bescherming van de grondrechten van burgers. De indirecte vorm van toezicht dat geregeld is in art. 17 van de Ambtsinstructie kan naar mijn mening worden versterkt door het derde lid van dit artikel aan te passen. Tevens kan de bodycam een bijdrage leveren aan extra toezicht op politieel geweldgebruik.

Literatuurlijst

Boeken

Benedick 2003

B. Benedick, *Geweldsbeheersing*, Den Haag: Vermande 2003.

Corstens 2011

G.J.M. Corstens, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2011.

Fijnaut 2007

C.J.C.F. Fijnaut, *Politie. Studies over haar werking en organisatie*, Deventer: Kluwer 2007.

Hoekendijk 2011

M.G.M. Hoekendijk, *Wetteksten: Hulpofficier*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2011.

Naeyé 2009

J. Naeyé, *Nederlands Politierecht: Tekst en commentaar 2009-2010*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009.

Timmer 2005

J. Timmer, *Politiegeweld: Geweldgebruik van en tegen de politie in Nederland*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2005.

Artikelen

www.acp.nl

www.beveiligingrv-webdesign.nl

www.bnr.nl

www.burojansen.nl

www.crimesite.nl

www.eerstekamer.nl

www.inspectieszw.nl

www.nationaleombudsman.nl

www.om.nl

www.rijksoverheid.nl

www.rijnmond.nl

www.rotterdamgroenlinks.nl

www.rtl.nl

www.telegraaf.nl

www.trouw.nl

www.volkskrant.nl

www.zepcam.com

Jurisprudentie

Rb. Amsterdam 22 november 2011, *LJN BU6595*

Rb. 's-Gravenhage 25 maart 2011, *LJN BQ0485*

Rb. 's-Hertogenbosch 10 september 2012, *LJN BX6866*

Rb. 's-Hertogenbosch 26 september 2012, *LJN BX8146*

Rb. 's-Hertogenbosch 16 april 2012, *LJN BW2288*

Rb. Maastricht 2 augustus 2011, *LJN BS8688*

Rb. Middelburg 23 februari 2012, *LJN BV6782*

Rb. Rotterdam 18 augustus 2012, *LJN BT2013*

Rb. Utrecht 9 oktober 2012, *LJN BX9556*

Rb. Zwolle 12 april 2012, *LJN BW1805*

Hof Arnhem 18 maart 2011, *LJN* BP8664

Hof Arnhem 14 mei 2012, *LJN* BW5870

Hof Amsterdam 25 september 2012, *LJN* BX8199

Hof 's-Hertogenbosch 26 november 2012, *LJN* BY4106

Hof 's-Gravenhage 20 januari 2012, *LJN* BV1431

Hof 's-Gravenhage 7 maart 2012, *LJN* BV9796

Hof Amsterdam 4 oktober 2011, *LJN* BY5965

Kamerstukken

Kamerstukken II 1991/92, 22 562, nr. 3

Kamerstukken II 1992/93, 22 562, nr. 3

Kamerstukken II 1978/79, 15 463, nr. 2

Kamerstukken II 2011/12, 29 628, nr. 276

Overige

‘Uitvoering politietaak: De Politiewet en de Ambtsinstructie toegelicht’, Politie Limburg-Noord en Brabant Zuid-Oost, datum onbekend.

Commissie voor de Politieklachten Amsterdam - Amstelland jaarverslag 2011, juni 2012.

Jaarverslag 2011 onafhankelijke commissie voor klachten tegen politie Haaglanden, 8 mei 2012.

Politie Haaglanden jaarverslag klachten 2011, 21 juni 2012.

Politie Utrecht Jaarverslag klachten 2011.

M.H.C. Barendse, Brief van de korpschef politie Utrecht aan de korpsbeheerder van de politie Utrecht, A. Wolfsen: Jaarverslag Klachten Politieoptreden 2011 politie regio Utrecht.

Bijlage

Rapporten Nationale ombudsman

2011 – 2012

Inhoudsopgave

Bijlage 1	Tabel 1: Beoordeling rapporten Nationale ombudsman 2011	3
Bijlage 2	Samenvattingen rapporten Nationale ombudsman 2011	4
Bijlage 3	Tabel 2: Beoordeling rapporten Nationale ombudsman 1 jan. t/m 25 november 2012	21
Bijlage 4	Samenvattingen rapporten Nationale ombudsman 1 jan. t/m 25 november 2012	22

Bijlage 1

Beoordeling rapporten Nationale ombudsman 2011

Tabel 1: Klachten jaar 2011

Rapportnummer	Klachtonderdelen	Oordeel
349	- Handboeien	Niet gegrond
	- Fysiek geweld	Niet gegrond
294	- Fysiek geweld	Niet gegrond
277	- Fysiek geweld	Niet gegrond
	- Handboeien	Niet gegrond
270	- Handboeien	Gegrond
	- Fysiek geweld	Geen oordeel
264	- Diensthond	Gegrond
	- Handboeien	Niet gegrond
224	- Fysiek geweld	Niet gegrond
	- Pepperspray	Gegrond
	- Pepperspray	Niet gegrond
182	- Fysiek	Niet gegrond
	- Handboeien	Niet gegrond
171	- Handboeien	Gegrond
	- Handboeien	Gegrond
	- Handboeien	Niet gegrond
137	- Fysiek geweld	Gegrond
076	- Handboeien	Niet gegrond
020	- Diensthond	Niet gegrond
021	- Fysiek geweld	Niet gegrond
Totaal behandelde rapporten:	Totaal behandelde klachtonderdelen:	Totaal gegrond verklaarde klachtonderdelen :
12	21	6
		Totaal niet gegrond verklaarde klachtonderdelen:
		14
		Totaal niet beoordeelde klachtonderdelen:
		1

Bijlage 2

Samenvattingen rapporten Nationale ombudsman 2011

➤ Klachtonderdeel: Fysiek geweld

.....Ongegrond verklaarde klachten.....

*Rapportnr. 2011/349*⁶⁰

Verzoeker klaagde erover dat politieambtenaren van het regionale politiekorps Haaglanden bij zijn aanhouding tijdens een veiligheidsfouillering in zijn kruis meerdermalen hard hadden geknepen. De Nationale ombudsman (hierna: ombudsman) beoordeelde deze gedraging behoorlijk, omdat er geen feiten of omstandigheden aan het licht waren gekomen die de verklaring van de betrokken politieambtenaar in twijfel trokken. Op grond van deze verklaring zou verzoeker volgens de aangeleerde methode in zijn kruis zijn geknepen. Bovendien waren er geen aanwijsbare redenen waarom de betrokken politieambtenaar verzoeker hard in zijn kruis zou hebben geknepen.

*Rapportnr. 2011/294*⁶¹

Verzoekster klaagde erover dat politieambtenaren van het regionale politiekorps Brabant-Noord buitenproportioneel geweld tegen haar hadden gebruikt. Verzoekster (een 68- jarige vrouw) had zich met de aanhouding van haar zoon bemoeid en deze aanhouding belemmerd. Tegen verzoekster is door de politie geweld gebruikt, omdat zij niet reageerde op sommaties om opzij te gaan en weigerde zich niet te bemoeien met de aanhouding. Verzoekster is ten val gekomen en heeft haar heup daardoor gebroken. De ombudsman concludeerde dat de politie bevoegd was om het woonwagencentrum van de verdachte te betreden. Daarnaast was de politie bevoegd geweld aan te wenden tegen verzoekster die zich tegen de aanhouding van haar zoon verzette en deze aanhouding bemoeilijkte. Verder is aan deze geweldsaanwending een waarschuwing vooraf gegaan. Daarnaast dient op grond van art. 8 PW 1993 de geweldsaanwending door de politie in verhouding tot het beoogde doel redelijk en gematigd te zijn.

⁶⁰ < <http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2011/349?aresult=5#>>, 24 november 2011.

⁶¹ < <http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2011/294?aresult=15#>>, 7 oktober 2011.

Zo is uit onderzoek gebleken dat verzoekster geen groot postuur heeft, namelijk een lengte van ongeveer 1.60m en op het moment van het voorval ouder dan zestig is. Deze betrekkelijk eenvoudig waarneembare gegevens zijn over het algemeen van belang bij het inschatten van het niveau van geweldsaanwending. Hieruit kan worden afgeleid dat bij een betrekkelijke kleine oudere dame een lager geweldniveau dient te worden toegepast dan bijvoorbeeld bij een 30-jarige man met een stevig postuur.

Over de mate van geweldsaanwending was in dit onderzoek sprake van verregaand uiteenlopende verklaringen. Zo hadden enkele politieambtenaren verklaard dat verzoekster was weggetrokken of weggeduwd, omdat zij de aanhouding van haar zoon bemoeilijkte en omdat zij bekneld dreigde te raken tussen haar zoon en een politieauto. Daarnaast was volgens de politie bij het wegtrekken van verzoekster sprake geweest van gepast en proportioneel geweld. Tevens zou verzoekster nadat zij was weggetrokken en ongeveer twee meter was verplaatst vanuit vrijwel stilstand nog enkele passen hebben gedaan voordat zij, mogelijk door oneffenheid van het wegdek, over haar eigen benen was gestruikeld. Verder werd door een van de verbalisanten opgemerkt dat verzoekster waarschijnlijk niet zou zijn gevallen, indien zij niet was weggetrokken.

Echter, hadden verzoekster en enkele bewoners van het woonwagencentrum anders verklaard, namelijk dat verzoekster met kracht enkele meters opzij werd gegooid en dat tegen haar ongepaste geweld is gebruikt. Maar andere getuigen verklaarden dat verzoekster slechts een duw kreeg, waarna zij ten val kwam. Normaal gesproken onthoudt de ombudsman zich van het geven van een oordeel over een klacht of een onderdeel daarvan als op dat punt uiteenlopende verklaringen van de betrokkenen worden gegeven en er geen aanleiding bestaat om meer waarde te hechten aan de ene verklaring dan aan de andere. In deze situatie koos de ombudsman ervoor om toch een oordeel uit te spreken. De ombudsman heeft de bewering van verzoekster ongeloofwaardig geacht en gaf daarbij de volgende motivering. Indien verzoekster daadwerkelijk door de politie als een vuilniszak zou zijn weggesmeten dan zou zij bij het neerkomen op het wegdek ook andere verwondingen moeten hebben opgelopen. Zelfs uit de door verzoekster overgelegde medische informatie is daarvan niets gebleken. Daarom gaat de ombudsman ervan uit dat verzoekster uit balans is geraakt door het wegtrekken door politie en daardoor ten val is gekomen. Volgens de ombudsman kan niet geoordeeld worden dat de politie bij het optreden tegen verzoekster grenzen heeft overschreden. Daarnaast nam de ombudsman in ogenschouw dat verzoekster geen gevolg heeft gegeven aan de sommaties van de politie om zich te verwijderen. Hierdoor heeft zij het voorval zelf in de hand gewerkt met als gevolg van een vervelende wijze van afloop. De ombudsman heeft het geweldgebruik door politie op verzoekster behoorlijk geacht.

Verzoekers klaagden erover dat politieambtenaren van het regionale politiekorps Drenthe hun kinderen met gebruikmaking van buitenproportioneel geweld uit hun huis hebben gehaald.

Het gebruik van geweld, bestaande uit fysiek geweld, is getoetst aan het vereiste van behoorlijk overheidsoptreden dat grondrechten, in dit geval het recht op onaantastbaarheid van het lichaam, worden gerespecteerd. Het gebruik van geweld tegen personen maakt inbreuk op dit grondrecht, tenzij daarvoor een wettelijke grondslag bestaat. Deze wettelijke grondslag vormt art. 8 van de PW. En in dit artikel is bepaald dat politieambtenaren die in de rechtmatige uitoefening van de bediening zijn, de bevoegdheid hebben geweld te gebruiken wanneer dit noodzakelijk is en een minder ingrijpend middel niet op voorhanden is. Daarnaast dient het geweld redelijk en gematigd te zijn. Tevens gaat aan het gebruik van geweld zo mogelijk een waarschuwing vooraf.

Allereerst kwam de ombudsman tot oordeel dat op grond van art. 812 lid 1 Rv en door de rechter verleende machtiging tot uithuisplaatsing de betrokken politieambtenaren bij het uit huis halen van de kinderen in de rechtmatige uitoefening van hun bediening waren.

Ten aanzien van het toegepaste geweld door de politie concludeerde de ombudsman dat uit niet is gebleken dat de politie meer geweld heeft gebruikt dan in de gegeven omstandigheden noodzakelijk was. Zo hebben medewerkers van BJZ en politie door met verzoekers te praten, geprobeerd dat de kinderen vrijwillig het huis zouden verlaten voordat zij overgingen tot gebruik van geweld tegen de zoon en dochter. De ombudsman ging ervan uit dat de politie hierbij duidelijk heeft gemaakt dat als de kinderen niet vrijwillig mee zouden gaan, zij met enige dwang en mogelijk met enig geweld uit de woning gehaald zouden worden. Verzoekers hebben dit namelijk niet weersproken. Toen het na meerdere pogingen niet lukte om verzoekers ertoe te bewegen de kinderen vrijwillig mee te geven dan wel mee te laten gaan, heeft de politie de kinderen uit de woning gehaald.

Daarnaast was volgens de ombudsman een minder ingrijpend geweldmiddel niet op voorhanden. Volgens de ombudsman was bij het uit huis halen van kinderen die niet mee wilden gaan en zich bleven verzetten, er geen minder ingrijpend geweldmiddel beschikbaar dan het vastpakken en/of duwen van de kinderen. Daarnaast was het beter geweest als de politie boven de badkamer de kinderen had verduidelijkt dat als zij niet vrijwillig meegaan, zij met dwang en mogelijk met geweld uit de woning zullen worden gehaald. Naar het oordeel van de ombudsman had deze mededeling niet veel tijd hoeven te kosten en hadden de kinderen nog een extra kans gekregen om alsnog vrijwillig met de politie mee te gaan.

⁶² < <http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2011/277?aresult=17#>>, 22 september 2011.

Uiteindelijk kwam de ombudsman, ondank de kritische kanttekening, tot het oordeel dat het gebruikte geweld in dit geval het doel - het terugbrengen van de kinderen naar het opvangadres - rechtvaardigde en dat het geweld niet disproportioneel is geweest. Daarom is volgens de ombudsman het recht van de kinderen op onaantastbaarheid van hun lichaam voldoende gerespecteerd. Verder benadrukt de ombudsman dat hij zich kan voorstellen dat dit voorval voor verzoekers en hun kinderen een zeer ingrijpende, emotionele en nare ervaring is geweest.

Rapportnr. 2011/224⁶³

Verzoekers klaagden erover dat politieambtenaren van het regionale politiekorps Kennemerland geweld hebben gebruikt. De ombudsman concludeerde dat het fysieke geweldgebruik door de betrokken politieambtenaar, gezien de omstandigheden, op zich geoorloofd was, indien wordt uitgegaan van de veronderstelling dat de ontruiming rechtmatig was. Ondanks de mededeling dat verzoekers waren aangehouden, bleven zij samen met de verdachte zich hevig verzetten door de deur van het gekraakte pand met kracht dicht te duwen ter voorkoming van het binnentreden en ontruiming door de politie. Eén van de politieambtenaren kreeg zelfs een trap in zijn rug. De politie had in eerste instantie gebruik gemaakt van (licht) fysiek geweld, zoals het met kracht vastpakken van de verdachte. Maar de verdachte bleef zich hevig verzetten door een deurgreep en een lantaarnpaal vast te pakken, zijn armen achter zijn rug te plaatsen, met kracht om zich heen te schoppen en zich met kracht af te zetten tegen het politiebusje. Tevens bleven de overige verzoekers steeds de deur met kracht dichtduwen. Door deze omstandigheden waren de politieambtenaren genoodzaakt om zwaarder (fysiek) geweld toe te passen, zoals het geven van een trap en een stomp in de buik.

Rapportnr. 2011/182⁶⁴

Verzoeker klaagde erover dat politieambtenaren van het regionale politiekorps Brabant-Noord ten onrechte geweld tegen hem en zijn echtgenote hebben aangewend. Ten eerste was de politie bevoegd om in dit geval geweld aan te wenden. Zo had de politie verzoeker aangehouden voor belediging van een ambtenaar gedurende of ter zake van de rechtmatige uitoefening van zijn bediening. Vanaf het moment dat verzoeker was aangehouden stond het hem niet langer vrij om zich te verwijderen, maar verzoeker deed dit echter wel. Daarom zijn de politieambtenaren X en Y daarop achter hem aangelopen en hebben hem vastgepakt. Omdat verzoeker zich trachtte los te rukken, is de politie vervolgens overgegaan tot het aanwenden van geweld. Het doel hiervan was om een einde te maken aan het verzet van verzoeker tegen zijn aanhouding. Het is aannemelijk dat dit doel in dit geval niet op een andere manier kon worden bereikt dan door aanwending van enig geweld. De politierechter heeft verzoeker voor de belediging later bestraft met een voorwaardelijke geldboete.

⁶³ < <http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2011/224?aresult=31#>>, 2 augustus 2011.

⁶⁴ < <http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2011/182?aresult=41#>>, 16 juni 2011.

Of het gebruikte geweld voldeed aan de vereisten van proportionaliteit en subsidiariteit als bedoeld in artikel 8, lid 1 en lid 5 PW 1993 werd als volgt beoordeeld. Op dit punt bestonden uiteenlopende verklaringen van verzoeker en de politie. De ombudsman onthoudt zich in het algemeen van het geven van een oordeel over (een onderdeel van) een klacht, als de lezing van verzoeker (op dat punt) lijnrecht staat tegenover de lezing van de betrokken ambtenaren. Maar dat is anders indien er sprake is van omstandigheden op grond waarvan aan de ene lezing meer betekenis moet worden gehecht dan aan de andere lezing. Die situatie deed zich hier voor. De ombudsman achtte de afgelegde verklaringen over de geweldsaanwending door politieambtenaren X en Y geloofwaardig. Vanwege de passieve houding van de echtgenote bij het wegvoeren van haar echtgenoot, was het volgens de ombudsman het onwaarschijnlijk dat de echtgenote slachtoffer zou zijn geweest van buitensporig geweldaanwending door de politie. Ook is het niet aannemelijk dat bij de geweldaanwending tegen de echtgenote van verzoeker grenzen zijn overschreden. De ombudsman kwam dan ook tot het oordeel dat de politie het recht van verzoeker op onaantastbaarheid van zijn lichaam voldoende heeft gerespecteerd. Ditzelfde geldt ook voor zijn echtgenote.

Rapportnr. 2011/021⁶⁵

Verzoeker klaagde erover dat politieambtenaren van het regionale politiekorps Kennemerland bij zijn aanhouding geweld hebben toegepast. Verzoeker vertelde dat hij letsel aan zijn oog heeft opgelopen als gevolg van wat er die nacht was gebeurd. Daarnaast klaagde verzoeker erover dat de politie onvoldoende onderzoek heeft gedaan naar aanleiding van zijn klacht over dit geweld en zijn verzoek om schadevergoeding in dat verband. Zo is verzoeker van mening dat nader onderzoek gedaan had moeten worden naar de aard van het tegen hem gebruikte geweld.

Bij de beoordeling ten aanzien van geweld werd het klachtonderdeel fysiek geweld getoetst aan het vereiste van behoorlijk overheidsoptreden dat grondrechten, in dit geval het recht op lichamelijke integriteit, worden gerespecteerd. Het gebruik van fysiek geweld tegen personen maakt inbreuk op dit grondrecht, tenzij daarvoor een wettelijke grondslag bestaat. Art. 8 lid 1 en 5 van de PW vormt de wettelijke grondslag voor de bevoegdheid tot geweldgebruik door politie. Op grond van dit artikel is een politieambtenaar die in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening is, bevoegd geweld te gebruiken wanneer dit noodzakelijk is en een minder ingrijpend middel niet voorhanden is. Het geweld dient redelijk en gematigd te zijn. Aan het gebruik van geweld gaat zo mogelijk een waarschuwing vooraf.

⁶⁵ < <http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2011/021?aresult=72>>, 25 januari 2011.

De Nationale ombudsman kwam tot de volgende conclusie:

De politie heeft met bevoegdheid geweld gebruikt. Zo opereerde de politieambtenaar in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening. Daarnaast kwam vast te staan dat verzoeker bij zijn aanhouding zich hevig heeft verzet.

De politieambtenaren konden verzoeker in redelijkheid aanmerken als verdachte van openlijke geweldpleging en het beschadigen van een politieauto. Zij waren dan ook in de rechtmatige uitoefening van hun bediening toen zij de verdachte wilden aanhouden. Verder achtte de ombudsman het aannemelijk dat verzoeker zich verzette tegen zijn aanhouding. De betrokken politieambtenaren hebben hierover uitgebreide verklaringen afgelegd. Verzoeker kon hierover geen informatie geven, omdat hij zich (vrijwel) niets van de aanhouding kon herinneren. De ombudsman heeft geen reden te twifelen aan de verklaringen van de politieambtenaren over het verzet van verzoeker. Hierbij is ook meegewogen dat het door de politieambtenaren omschreven gedrag strookt met de dronken toestand waarin verzoeker ook naar eigen zeggen verkeerde en zijn gedrag vlak vóór de aanhouding (de openlijke geweldpleging en beschadiging van de politieauto waarvoor verzoeker door de strafrechter is veroordeeld). Nu de ombudsman het aannemelijk achtte dat verzoeker zich tegen zijn aanhouding verzette, waren de betrokken politieambtenaren bevoegd geweld tegen gebruiken om de aanhouding en overbrenging naar het politiebureau te bewerkstelligen.

Geweldgebruik bestond uit het vastpakken, forceren en/ of duwen

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat het gebruikte geweld tegen verzoeker in ieder geval bestond uit het vastpakken, forceren en/of duwen van verzoeker. Nadat verzoeker was geboeid en versneld op politieambtenaar X kwam aflopen, heeft X verzoeker in zijn gezicht geslagen en geduwd. Vervolgens heeft politieambtenaar Y verzoeker vastgepakt en geduwd. Daarna is verzoeker naar de grond gegaan. Of verzoeker is gevallen of naar de grond is geduwd, kon niet goed worden vastgesteld. De politieambtenaren hebben hierover op onderdelen niet (exact) hetzelfde verklaard. Daarom waren hun verklaringen volgens de ombudsman niet ongeloofwaardig. De advocaat van verzoeker heeft gelijk wanneer zij stelt dat de verklaringen van de politieambtenaren X en Y bij de rechter-commissaris niet eensluidend zijn. Dit was voor de ombudsman ook de aanleiding om nader informatie in te winnen bij deze politieambtenaren. Op grond van die informatie, blijven op kleine onderdelen verschillen bestaan tussen de verklaringen van beide politieambtenaren. Dit verschil in interpretatie van de situatie is naar het oordeel van de Nationale ombudsman (grotendeels) te verklaren door de omstandigheden; er was sprake van een hectische en voor de politie stressvolle situatie in een donker steegje waarbij snel werd gehandeld.

Beoordeling letsel verzoeker: moment van ontstaan van letsel is niet met zekerheid vast te stellen.

De ombudsman beoordeelde het letsel van verzoeker door het volgende te zeggen. Het is mogelijk dat het letsel van verzoeker vóór de aanhouding is ontstaan. Verzoeker is door de rechter veroordeeld voor openlijke geweldpleging. Dit feit was gepleegd vóór de aanhouding. Het is mogelijk dat verzoeker tijdens de openlijke geweldpleging is geslagen of geschopt door (een) derde(n). Verzoeker stelt echter dat hij vóór de aanhouding geen letsel had en daarna wel. Verder heeft politieambtenaar X verklaard dat de val van verzoeker naar de grond niet vloeiend was; hij voelde een schok. Ook heeft hij verklaard dat verzoeker zei dat hij een bloedneus had toen hij op de grond lag. Deze verklaringen wijzen erop dat verzoeker bij het naar de grond gaan tijdens zijn aanhouding mogelijk een paaltje heeft geraakt en zijn letsel hierdoor is veroorzaakt. Dit is echter niet met zekerheid vast te stellen.

Geen aanname dat de politieambtenaren verzoeker gericht en heel hard op paaltje hebben geduwd. Voor zover hij bij het naar grond gaan alsnog een paaltje heeft geraakt, is dat per ongeluk gebeurd en is dat niet de bedoeling geweest van de politie.

De ombudsman is van oordeel dat er geen aanwijzingen zijn voor de aanname dat de betrokken politieambtenaren verzoeker actief, gericht en heel hard op een paaltje hebben geduwd. Voor zover verzoeker bij het naar de grond gaan tijdens zijn aanhouding een paaltje heeft geraakt, acht de ombudsman het aannemelijk dat dit per ongeluk is gebeurd en dit niet de bedoeling van de betrokken politieambtenaren was. Het gebruikte geweld rechtvaardigde het doel en de omstandigheid dat de verdachte geboeid was, maakte dat niet anders. De politie heeft meer geweld gebruikt dan noodzakelijk was. Maar de politie heeft geprobeerd verzoeker onder controle te krijgen door tegen zijn neus te duwen. Toch bleef hij zich hevig verzetten. Ook had de politie voldoende reden om verzoeker als mogelijke dreiging te zien, wegens het delict waarvoor hij werd aangehouden.

Uiteindelijk kwam de Nationale ombudsman tot het oordeel dat het gebruikte geweld in dit geval het doel - het overbrengen van verzoeker naar het politiebureau - rechtvaardigde. Het geweld was erop gericht verzoeker in bedwang te houden en was een reactie op zijn hevige verzet. Uit het onderzoek is niet naar voren gekomen dat de betrokken politieambtenaren meer geweld hebben gebruikt dan in de gegeven omstandigheden noodzakelijk was. Ook was er geen minder ingrijpend gewelddmiddel op voorhanden. De stelling van de advocaat van verzoeker dat verzoeker wellicht met een neusgreep onder controle had kunnen worden gehouden, leidt niet tot een andere conclusie. Hierbij is in aanmerking genomen dat de betrokken politieambtenaar geprobeerd heeft om verzoeker onder controle te krijgen door tegen zijn neus te duwen, maar het (nog) niet gelukt was hem onder controle te krijgen. Ook is in aanmerking genomen dat de politieambtenaren voldoende reden hadden om verzoeker als een reële dreiging te zien. Verzoeker werd op dat moment immers verdacht van openlijke geweldpleging en het beschadigen van een politieauto vlak vóór de aanhouding. Ook gedroeg verzoeker zich tijdens de aanhouding agressief naar de politieambtenaren en maakte de dronken toestand waarin verzoeker verkeerde hem onberekenbaar. Hoewel de politie extra

terughoudend dient te zijn met het toepassen van geweld bij iemand die geboeid is, maakt de omstandigheid dat verzoeker was geboeid het oordeel van de Nationale ombudsman niet anders. Hierbij is van belang dat verzoeker - mede gelet op zijn eerdere gedrag - ook op dat moment een reële dreiging vormde. Verzoeker kon de betrokken politieambtenaren immers nog steeds schoppen of een kopstoot geven.

Letsel niet veroorzaakt door de politie

Dat het letsel van verzoeker wellicht is ontstaan tijdens de aanhouding, is zeer betreurenswaardig. Voor zover dit letsel tijdens de aanhouding zou zijn ontstaan, is de ombudsman echter van oordeel dat dit de betrokken politieambtenaren niet te verwijten valt. Alle omstandigheden van dit geval in aanmerking nemend, concludeerde de ombudsman dat de politie het vereiste dat grondrechten - in dit geval het recht op lichamelijke integriteit - worden gerespecteerd, niet heeft geschonden.

.....**Geground verklaarde klachten**.....

Rapportnr. 2011/137⁶⁶

Verzoekers klaagden erover dat politieambtenaren van het regionale politiekorps Brabant Zuid-Oost bij zijn aanhouding ten onrechte, althans buitenproportioneel geweld hadden aangewend. Zo heeft verzoeker twee klappen in zijn gezicht gekregen toen hij door de politie werd aangehouden. In dit geval werd het geweldgebruik door de politie getoetst aan het vereiste van professionaliteit dat ambtenaren met een bijzondere training of opleiding tegen burgers in overeenstemming met de standaarden van hun beroepsgroep handelen. De ombudsman had vastgesteld dat de aanhouding van verzoeker niet zonder slag of stoot is verlopen en dat verzoeker door de betrokken politieambtenaar in zijn gezicht is geslagen. Daarnaast bestonden uiteenlopende verklaringen van de betrokken partijen over de reden van de uitgedeelde klappen en het stevig aanpakken van verzoeker. Zo had de politieambtenaar verklaard dat verzoeker zich hevig had verzet en daarom fysieke geweld heeft gebruikt. Maar verzoeker ontkende zich te hebben verzet. Hierdoor kon de ombudsman niet vaststellen over wat precies tijdens de aanhouding had plaatsgevonden. Maar de ombudsman heeft uit de vrijspraak van verzoeker van het plegen van verzet door de politierechter afgeleid dat verzoeker zich tijdens de aanhouding niet (ernstig) heeft verzet. En hierdoor vervalt de noodzaak voor politieambtenaren om verzoeker met geweld in bedwang te houden. Volgens de ombudsman geldt dit zeker voor het slaan in het gezicht, dat een vorm van geweld is dat alleen onder bijzondere omstandigheden gerechtvaardigd is. Tevens beoordeelde de ombudsman dat de politie onvoldoende

⁶⁶ < <http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2011/137?aresult=55#>>, 4 mei 2011.

de-escalierend heeft opgetreden. Bij een professioneel optreden had waarschijnlijk elk vorm van geweld kunnen worden voorkomen. Alles overziend kwam de ombudsman tot oordeel dat er buitenproportioneel geweld tegen verzoeker is gebruikt, door hem in zijn gezicht te slaan. De politie heeft daarmee in strijd gehandeld met het vereiste van professionaliteit.

.....**Onthouden van oordeel**.....

Rapportnr. 2011/270⁶⁷

Verzoeker klaagde erover dat een politieambtenaar van het regionale politiekorps Amsterdam-Amstelland op het politiebureau fysiek geweld tegen hem had gebruikt. Volgens verzoeker kreeg hij een venijnige duw dat pijn deed. De ombudsman kwam tot het volgende oordeel. Ten eerste werd door de ombudsman begrijpelijk geacht dat de betrokken politieambtenaar verzoeker een duw had gegeven, gezien het feit dat verzoeker zelf had verklaard dat hij na aankomst op het politiebureau elke medewerking weigerde, omdat hij van zijn dochter werd gescheiden. Volgens de ombudsman is het dan ook aannemelijk dat de politieambtenaar verzoeker had gevraagd de andere kant op te lopen en dat verzoeker hier geen gehoor aan heeft gegeven. En in die situatie kon de ombudsman zich goed voorstellen dat de betrokken politieambtenaar verzoeker in de gewenste richting heeft geduwd. Maar of deze duw proportioneel was en verzoeker pijn had gedaan, kon door de ombudsman niet worden vastgesteld. Dit kwam doordat er uiteenlopende verklaringen van de betrokken partijen daarover bestonden en er geen feiten of omstandigheden voordeden die de ene verklaring boven de andere verklaring kon stellen. Met als gevolg dat de ombudsman zich op dit punt onthield van enig oordeel.

➤ **Klachtonderdeel handboeien**

.....**Ongegrond verklaarde klachten**.....

Rapporten over te strak aanleggen van handboeien

Rapportnr. 2011/349⁶⁸

Verzoeker klaagde erover dat hij door politieambtenaren van het regionale politiekorps Haaglanden bij zijn aanhouding te strak is geboeid. De ombudsman achtte het niet aannemelijk dat de betrokken politieambtenaar de handboeien strakker zou hebben gezet. En kwam toen tot oordeel dat deze

⁶⁷ <<http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2011/270?aresult=19#>>, 15 september 2011.

⁶⁸ <<http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2011/349?aresult=5#>>, 24 november 2011.

politieambtenaar het recht van verzoeker op onaantastbaarheid van het menselijke lichaam voldoende had gerespecteerd en dus het vereiste van behoorlijke overheidsoptreden niet had geschonden. Bij de beoordeling werd door de ombudsman waarde gehecht aan de afgelegde verklaring van de betrokken politieambtenaar dat het standaardprocedure van het locken van handboeien was toegepast dat onmogelijk maakt dat handboeien strakker gaan zitten of gezet kunnen worden. De ombudsman is hiervan vanuit gegaan, omdat er geen mogelijke twijfel bestond aan de afgelegde verklaring. Daarnaast achtte de ombudsman het tevens begrijpelijk dat de betrokken politieambtenaar handboeien heeft aangelegd bij verzoeker vanwege de veiligheid voor het vervoer naar het politiebureau. De politie kreeg voorafgaand aan de aanhouding van verdachte immers de melding dat het zou gaan om een geestelijke niet in orde en agressieve verdachte die in het bezit zou zijn van een mes en een hakbijl. Bovendien beschikte de politie niet over een geschikte politieauto voor het vervoer van arrestanten en dat maakte voor de ombudsman het ook begrijpelijk dat gekozen is voor het gebruik van handboeien.

Rapportnr. 2011/264⁶⁹

Verzoeker klaagde over het strak aanleggen van handboeien van haar autistische zoon door de politie van het Korps Limburg Zuid. De ombudsman heeft bij de beoordeling rekening gehouden met de omstandigheden die zich tijdens de aanhouding van verdachte hebben voorgedaan. De omstandigheden bestonden onder meer uit een hectische situatie waarin geen medewerking werd verleend door verzoeker en verdachte. Tevens werd door de politie rekening gehouden met de voorgeschiedenis van verdachte waaruit kon worden vastgesteld dat hij eerder de benen nam en dus zijn aanhouding is ontvlucht. Deze omstandigheden waren voor de ombudsman genoeg om tot het oordeel te komen dat de politieambtenaren in redelijkheid hebben kunnen inschatten dat er sprake was van een veiligheidsrisico met betrekking tot het vervoer van de verdachte. Opnieuw werd door de ombudsman beoordeeld dat de politie geen inbreuk heeft gemaakt op het vereiste van behoorlijk overheidsoptreden, dat het recht op onaantastbaarheid van het menselijke lichaam van verdachte wordt gerespecteerd. Echter, kon de ombudsman op basis van het onderzoek niet vaststellen of sprake is geweest van te strak boeien. Hierbij speelt de bewijskwestie een rol. Uit het rapport kan niet worden opgemaakt waaraan dat heeft gelegen. Wel is uit het rapport af te leiden dat de verklaringen van politie en verzoeker uiteenlopen. Wellicht vormt dat een tevens een reden waarom de ombudsman niet met zekerheid kon vaststellen of er sprake is geweest van te strak boeien.

⁶⁹ < <http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2011/264?aresult=23#>>, 31 augustus 2011.

Rapport onnodig aanleggen van handboeien

Rapportnr. 2011/76⁷⁰

Verzoekster klaagde erover dat politieambtenaren van het regionale politiekorps Brabant-Noord haar onnodig hadden geboeid. Deze klacht werd door de ombudsman ongegrond verklaard, omdat volgens hem er sprake was van een noodtoestand. Volgens de ombudsman was het aanleggen van de handboeien bij verzoekster redelijk en noodzakelijk, omdat verzoekster zeer agressief gedrag vertoonde. Zo had zij zelfs een politieambtenaar gebeten, waardoor het in het belang van ieders veiligheid noodzakelijk was om in te grijpen. Bovendien hadden de politieambtenaren de handboeien pas aangelegd, nadat zij alles hadden geprobeerd om verzoekster rustig te krijgen. Naar het oordeel van de ombudsman werd daarmee voldaan aan het vereiste van proportionaliteit en subsidiariteit. Tevens achtte de ombudsman het niet aannemelijk dat de politie opzettelijk geen aandacht heeft besteedt aan de ontwrichte schouder van verzoekster waardoor de handboeien extra vervelend waren voor haar. De ontwrichte schouder is ook door de huisarts niet geconstateerd. Op grond van deze omstandigheden concludeerde de ombudsman dat de betrokken politieambtenaren het recht op de onaantastbaarheid van het lichaam van verdachte voldoende hebben gerespecteerd en het behoorlijkheidsvereiste niet hebben geschonden.

Rapport zonder bevoegdheid handboeien aanleggen

Rapportnr. 2011/277⁷¹

Verzoekers klaagden erover dat politieambtenaren van het regionale politiekorps Drenthe niet de bevoegdheid hadden om handboeien te gebruiken bij hun zoon. Deze klacht werd ongegrond verklaard, omdat de politie op grond van art. 22 lid 1 van de Ambtsinstructie (waarin is bepaald dat handboeien mogen worden gebruikt bij een persoon die rechtens van zijn vrijheid is beroofd ten behoeve van het vervoer,) de bevoegdheid had om handboeien bij de verdachte aan te leggen. Zo was volgens de ombudsman de zoon van verzoeker s van zijn vrijheid beroofd vanaf het moment dat de politie hem bij zijn arm vastpakte en hem uit de badkamer haalde. Hierdoor werd de zoon in zijn bewegingsvrijheid beperkt. Daarnaast was de ombudsman van oordeel dat de onvoorspelbaarheid, het verzet van de zoon toen de politie zijn arm(en) vastpakte en de omstandigheid dat de politie samen met de zoon de trap af moest, voldoende redenen waren voor de politie om de zoon te boeien. En hiermee was dus voldaan aan art. 22 lid 3 van de Ambtsinstructie. In dit artikel is bepaald dat voor het aanleggen van handboeien er sprake moet zijn van feiten of omstandigheden die zijn gelegen in de persoon die rechtens van zijn vrijheid is beroofd op grond waarvan vluchtgevaar kan worden aangenomen of gevaar voor de veiligheid van de verdachte, politieambtenaar of derden. Deze

⁷⁰ < <http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2011/076?aresult=64>>, 3 maart 2011.

⁷¹ < <http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2011/277?aresult=17#>>, 22 september 2011.

omstandigheden brachten de ombudsman tot het oordeel dat de politie het recht op onaantastbaarheid van het lichaam van verdachte voldoende heeft gerespecteerd en het behoorlijkheidsvereiste niet had geschonden.

Rapport horloge onder handboeien weigeren weg te nemen

Rapportnr. 2011/182⁷²

Verzoeker klaagde erover dat politieambtenaren van het regionale politiekorps Brabant-Noord hebben geweigerd zijn horloge onder de aangelegde handboeien weg te nemen. De verklaringen van betrokken partijen liepen uiteen en er deden zich omstandigheden voor op grond waarvan aan de ene verklaring meer betekenis kon worden gehecht dan aan de andere verklaring. Zo werd aan de verklaring van de arts meer betekenis toegekend dan aan de verklaring van verzoeker waarna deze klacht ongegrond is verklaard. De arts had namelijk geconstateerd dat de bloeduitstorting veroorzaakt is door het beetpakken van verzoeker door de politie en niet door het bekneld zitten van zijn horloge onder de handboeien. Vooral de omvang van de bloeduitstorting van tien bij tien centimeter maakte het niet aannemelijk dat deze zou zijn veroorzaakt door de druk van een horloge in de huid. Daarom was de ombudsman van oordeel dat de politie niet het vereiste van bijzondere zorg heeft geschonden.

Rapport rugpijn als gevolg van handboeien

Rapportnr. 2011/171⁷³

Verzoeker klaagde erover dat politieambtenaren van het regionale politiekorps Zuid-Holland-Zuid hem tijdens het transport naar het politiebureau hebben geboeid en daarbij zijn klachten over de pijn die hij in zijn rug ondervond, hebben genegeerd. Deze klacht werd ongegrond verklaard, omdat volgens de ombudsman uit de verklaring van de betrokken politieambtenaren waarin verklaard was dat verzoeker tijdens de rit geen signalen van pijn had aangegeven, maar wel had verteld dat de handboeien niet lekker zaten, niet kon worden afgeleid dat verzoeker hiermee bedoelde dat hij pijn had. Tevens vond de ombudsman dat de politieambtenaar een afdoende reactie aan verzoeker had gegeven door te hebben gezegd dat het niet de bedoeling is dat handboeien lekker zitten en dat het minder pijn zou doen als hij niet zo zou draaien. Bovendien heeft verzoeker pas op het politiebureau medegedeeld dat hij last heeft van pijn, waarnaar de politie hem een politiearts aanbood die verzoeker had afgewezen. Volgens de ombudsman heeft verzoeker hiermee de kans voorbij laten gaan om eventueel letsel dat hij had opgelopen direct door de politiearts te laten vaststellen en te verhelpen. Ook in dit geval was er geen sprake van inbreuk op het recht op onaantastbaarheid van het lichaam van verdachte en dus geen schending van het behoorlijkheidsvereiste.

⁷² < <http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2011/182?aresult=41#>>, 16 juni 2011.

⁷³ < <http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2011/171?aresult=42#>>, 9 juni 2011.

.....**Geground verklaarde klachten**

Rapport onnodig handboeien aangelegd

Rapportnr. 2011/270⁷⁴

Verzoeker klaagde erover dat politieambtenaren van het regionale politiekorps Amsterdam-Amstelland hem zonder aanleiding geboeid hebben overgebracht naar het cellencomplex. Deze klacht is geground verklaard, omdat volgens de ombudsman in het geheel niet is gebleken dat verzoeker zich daadwerkelijk heeft verzet bij zijn aanhouding, dat hij wilde ontvluchten of dat hij fysiek geweld heeft gepleegd. Daarnaast was volgens de ombudsman het niet aannemelijk (dat op grond van de verklaring van de korpsbeheerder) dat verzoeker niet meewerkte, nog een stuk langs de openbare weg moest meelopen en daardoor een veiligheidsrisico vormde waardoor het gebruik van handboeien geoorloofd was. Bovendien had de politie verzoeker bij zijn overbrenging naar het politiebureau niet geboeid, wat tevens niet tot problemen heeft geleid. Gezien deze omstandigheden concludeerde de ombudsman dat het aanleggen van de handboeien in strijd was met art. 22 lid 2 van de Ambtsinstructie. Ook was het recht op onaantastbaarheid van het lichaam van verdachte niet voldoende gerespecteerd en was het behoorlijkheidsvereiste dus geschonden.

Rapportnr. 2011/171⁷⁵

Verzoeker klaagde erover dat politieambtenaren van het regionale politiekorps Zuid-Holland-Zuid bij zijn aanhouding handboeien hadden omgedaan, terwijl hij vrijwillig meeding. Tevens klaagde hij erover dat hij tijdens het transport naar het politiebureau geboeid was. Deze klachten zijn geground verklaard, omdat de ombudsman van oordeel was dat het gebruik van handboeien bij de aanhouding niet noodzakelijk en naar redelijk inzicht gerechtvaardigd was. Dit is gebleken uit de verklaringen van de betrokken politieambtenaren. Maar de ombudsman begreep dat de betrokken politieambtenaren alert waren, gezien het verleden van verzoeker (hij was namelijk eerder aangehouden voor huiselijk geweld) en het feit waarvoor hij werd aangehouden (namelijk bedreiging). Toch was de ombudsman van oordeel dat er geen sprake is geweest van het risico op vluchtgevaar dat handboeiengebruik om die reden noodzakelijk was. Verder leidde de ombudsman uit de verklaringen van de politie dat de situatie geen aanleiding gaf voor inschatting van een groot risico voor de veiligheid van de betrokken politieambtenaren. Zo had de ene politieambtenaar verklaard dat hij vanwege praktische redenen tegenover verzoeker in de politiebus is gaan zitten. En verklaarde de andere politieambtenaar dat zij

⁷⁴ < <http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2011/270?aresult=19>>, 15 september 2011.

⁷⁵ < <http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2011/171?aresult=42#>>, 9 juni 2011.

verzoeker niet hadden geboeid vanwege het veiligheidsaspect, maar vanwege het feit waarvoor zij hem aanhielden. Op grond van deze verklaringen concludeerde de ombudsman dat er geen sprake is geweest van een veiligheidsrisico voor de betrokken politieambtenaren, voor derden of voor de verdachte. Daarom achtte hij het in de politiebus geboeid vervoeren van verdachte naar het politiebureau niet behoorlijk. Dat verzoeker niet geboeid mocht worden naar het politiebureau volgde tevens uit het feit dat de ombudsman vaststelde dat het niet noodzakelijk was dat de betrokken politieambtenaren overgingen tot het gebruik van de handboeien bij de aanhouding. Art. 22 lid 2 en 3 van de Ambtsinstructie was niet voldaan en daarmee was inbreuk gemaakt op het recht op onaantastbaarheid van het lichaam van verdachte en was het behoorlijkheidsvereiste geschonden.

➤ **Klachtonderdeel pepperspray**

Rapportnr. 2011/224⁷⁶

Verzoekers klaagden erover dat politieambtenaren van het regionale politiekorps Kennemerland pepperspray hadden gebruikt. De ombudsman kwam in dit geval tot oordeel dat het door de politie toegepaste pepperspray vanwege het ontbreken van een strafrechtelijke ontruimingsbevoegdheid niet behoorlijk was. Om recht te doen aan dit klachtonderdeel besloot de ombudsman om deze te bespreken alsof er destijds wel sprake was van een wettelijke bevoegdheid voor strafrechtelijke ontruiming.

Klacht 1: ongegrond

Het gebruik van pepperspray werd door de ombudsman getoetst aan het vereiste van behoorlijk overheidsoptreden dat grondrechten, in dit geval, het recht op onaantastbaarheid van het lichaam, worden gerespecteerd. Het gebruik van pepperspray tegen personen maakt inbreuk op dit grondrecht, tenzij daarvoor een wettelijke grondslag bestaat. Art. 22a van de Ambtsinstructie vormt deze wettelijke grondslag. En in dit artikel is bepaald wanneer het gebruik van pepperspray is geoorloofd.

In deze situatie zat een van de betrokken politieambtenaren klem in de deuropening van een pand dat gekraakt werd door verzoekers en verdachte. Deze politieambtenaar voelde op dat moment zijn holster bewegen, waarin een doorgeladen vuurwapen zat en kreeg hierdoor de angst dat verzoekers dit wapen zouden pakken en gebruiken. En heeft toen besloten om tegen deze groep personen pepperspray te gebruiken. Normaal gesproken is het gebruik van pepperspray tegen een groep personen in strijd met art. 22a lid 2 sub d van de Ambtsinstructie, maar gezien de benarde en geëscaleerde situatie waarin de politieambtenaar zich bevond, was de ombudsman van oordeel dat het gebruik van pepperspray acceptabel was. De politieambtenaar had het recht op onaantastbaarheid van het lichaam van verzoekers voldoende gerespecteerd en het behoorlijkheidsvereiste niet geschonden.

⁷⁶ < <http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2011/224?aresult=31#>>, 2 augustus 2011.

Klacht 2: Gegrond

Maar het gebruik van pepperspray door zijn collega werd door de ombudsman niet geaccepteerd. Deze politieambtenaar spoot pepperspray van slechts twintig centimeter in het gezicht van de verdachte, terwijl hij door meerdere politieambtenaren werd vastgehouden. Deze gedraging werd door de ombudsman in strijd geacht met de Ambtsinstructie. De voorafgaande waarschuwing verandert hier niets aan. Daarnaast was volgens de ombudsman er geen sprake van omstandigheden op grond waarvan de minimale afstand van een meter niet in acht konden worden genomen. Tevens nam de ombudsman daarbij in aanmerking dat er in dit geval geen sprake was geweest van een gevaarlijk of mogelijke levensbedreigende situatie, zoals wel aan de orde was bij de andere politieambtenaar waarvan het pepperspraygebruik door de ombudsman wel geaccepteerd werd. Bovendien werd door de ombudsman niet aannemelijk geacht dat de politie de verdachte niet door middel van een minder ingrijpend middel, zoals fysiek geweldgebruik, onder controle kon krijgen. Zo waren er drie politieambtenaren aanwezig en dat verdachte zich hevig bleef verzetten en met kracht om zich heen schopte, betekende niet dat er sprake was van een zodanige geëscaleerde situatie dat het pepperspraygebruik geoorloofd was. Maar indien fysiek geweldgebruik tot het gewenste resultaat kan leiden, is de inzet van een ingrijpend geweldsmiddel, zoals pepperspray niet geoorloofd. Aangezien pepperspray veel pijn veroorzaakt, mag het niet als alternatief voor aanhoudings- en zelfverdedigingsvaardigheden worden aangewend, tenzij er concrete aanwijzingen zijn dat de situatie escaleert. Dan verlangen ook de algemene eisen van proportionaliteit en subsidiariteit dat in eerste plaats aanhoudings- en zelfverdedigingsvaardigheden worden aangewend om gewelddadige verdachten aan te houden.

Klacht 3: Gegrond

Tot slot kwam de ombudsman tot oordeel dat de politie het vereiste van bijzondere zorg had geschonden. De politieambtenaren die pepperspray hadden gebruikt, hadden geen nazorg verleend aan verzoekers. Dit terwijl naar het oordeel van de ombudsman het op de weg van de politie lag om zo spoedig mogelijk nazorg te verlenen aan verzoekers en vooral verzoeker (s) waartegen op korte afstand pepperspray werd gebruikt. Zo was in elk politievoertuig een zogenoemde Cool-kit aanwezig en op het politiebureau was zelfs een oogdouche.

➤ Klachtonderdeel Diensthond

..... **Ongegrond verklaarde klachten**

Verzoeker klaagde erover dat het regionale politiekorps Twente ten onrechte een diensthond tegen hem had ingezet en dat deze hond hem vervolgens had gebeten. De ombudsman had deze klacht ongegrond verklaard, omdat de betrokken politieambtenaar opereerde in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening, aangezien hij verzoeker probeerde aan te houden wegens poging tot inbraak. Daarnaast was de inzet van de politiehond redelijk, omdat de eerder aangehouden verdachte aan de betrokken politieambtenaar kenbaar had gemaakt dat er een tweede persoon betrokken was. Daarom was het logisch dat nader onderzoek moest worden ingesteld om deze persoon te vinden. En omdat dit onderzoek plaatsvond in een nachtelijk uur binnen de bebouwde kom en er een redelijk vermoeden bestond dat de gezochte persoon zich schuldig had gemaakt aan (poging tot) een misdrijf, was volgens de ombudsman het redelijk dat de politiehond werd ingezet. Ook kwam de ombudsman op grond van de verklaring van de betrokken politieambtenaar dat de hond voortdurend onder direct toezicht stond en aangeliend was aan een tien meter lijn, tot het oordeel dat er geen enkele aanleiding bestond om aan deze verklaring te twijfelen. Tevens concludeerde de ombudsman dat het bijten door de diensthond niet verwijtbaar was, omdat de betrokken politieambtenaar had verklaard dat hij geen bijtopdracht aan de hond heeft gegeven. De ombudsman ging uit van de juistheid van deze verklaring. Verder had de ombudsman duidelijk gemaakt dat een goed opgeleide hond die geen bijtopdracht heeft gehad (in het algemeen) alleen zal bijten, indien iemand te dicht bij de hond of zijn baas komt of wanneer iemand zich bedreigend gedraagt of een onverhoedse beweging maakt. Daarbij gaf de ombudsman tevens weer dat verzoeker door zijn gedrag zelf het risico genomen heeft dat de hond onverhoeds met hem geconfronteerd zou worden en hem zou bijten. Verzoeker had zijn verblijf in de tuin bekend moeten maken aan de politieambtenaar, zodat confrontatie met de hond bespaard bleef en de politieambtenaar de gelegenheid had om de hond onder controle te houden. En de ombudsman achtte niet aannemelijk dat verzoeker paar minuten door de hond is gebeten, zoals hij verklaard had. Dit leidde hij af uit de relatief geringe verwonding die verzoeker opgelopen heeft, namelijk vier kleine wondjes in de onderarm. Uiteindelijk concludeerde de ombudsman dat de betrokken politieambtenaren gehandeld hebben conform art. 8 lid 1 en 5 PW 1993 en art. 15 van de Ambtsinstructie. En er is dus gerechtvaardigd inbreuk gemaakt op het recht op onaantastbaarheid van het lichaam van verdachte en het behoorlijkheidsvereiste is niet geschonden.

- Een opmerkelijke punt is dat in het rapport werd vermeld dat de ombudsman eerder had geconstateerd (namelijk in het rapport 2009/079) dat de Ambtsinstructie geen nadere precisering bevat over wanneer en onder welke voorwaarden de diensthond ingezet mag worden. Daarom deed de ombudsman in dit rapport alsnog een aanbeveling aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties om nadere regelgeving vast te leggen. Hiermee zou moeten worden verduidelijkt

⁷⁷ < <http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2011/020?aresult=71#>>, 25 januari 2011.

over wanneer en onder welke voorwaarden tot de inzet van een diensthond overgegaan mag worden. Deze regelgeving is nog steeds niet op voorhanden.

.....**Geground verklaarden klachten**.....

Rapportnr. 2011/264⁷⁸

Verzoekers klaagden erover dat politiefunctionarissen van het regionale politiekorps Limburg Zuid op intimiderende wijze een politiehond hadden ingezet bij de aanhouding van hun veertienjarige autistische zoon. Verzoekers klaagden vooral erover dat hun zoon op zijn knieën moest gaan zitten, terwijl de hond zo dicht bij zijn hoofd stond te blaffen. Dit zorgde ervoor dat deze jongen zich enorm geïntimideerd voelde.

Deze klacht werd door de Nationale ombudsman gegrond geacht, omdat de inzet van de politiehond niet nodig was en daarmee als middel onevenredig was, ondanks dat het alleen bedoeld was voor het opsporen van verdachte. Naar het oordeel van de ombudsman heeft de hond geen rol van betekenis kunnen vervullen bij de opsporing, terwijl de dreiging die van de inzet van de hond uitging groot was. Tevens kon de ombudsman niet begrijpen waarom de hond gewoon niet in de auto was gelaten. Daarnaast raakte hij ook niet overtuigd van de uitleg van de korpsbeheerder dat de inzet van de hond in dit geval een uitstekend middel was. Wat de ombudsman niet heeft kunnen vaststellen is de precieze afstand tussen de hond en verdachte waarover uiteenlopende verklaringen van betrokken partijen bestond. Zo verklaarde verzoeker dat deze afstand minder dan 30 centimeter bedroeg, terwijl de politie had verklaard dat deze afstand een paar meter was. Verder kon ook niet worden vastgesteld dat de betrokken politiefunctionaris de hond als intimidatiemiddel wilden inzetten.

Bovendien vormde deze klacht een aanleiding voor de ombudsman om de verantwoordelijke minister te verzoeken om te zorgen voor regelgeving over de inzet van surveillancehonden en tevens de aandacht te schenken aan de inzet van de politiehond tijdens reguliere surveillancediensten waarbij de hond als speurhond wordt ingezet.

⁷⁸ < <http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2011/264?aresult=23#>>, 31 augustus 2011.

Bijlage 3

Beoordeling rapporten Nationale ombudsman 1 januari t/m 25 november 2012

Tabel 2: Klachten 2012 (1 januari t/m 25 november)

Rapportnummer	Klachtonderdelen	Oordeel
157	- Diensthond	Niet gegrond
	- Fysiek geweld	Geen oordeel
103	- Handboeien	Gegrond
068	- Fysiek geweld	Niet gegrond
020	- Pepperspray	Niet gegrond
	- Pepperspray	Niet gegrond
	- Pepperspray	Geen oordeel
Totaal behandelde rapporten: 4	Totaal behandelde klachtonderdelen: 7	Totaal gegrond verklaarde klachtonderdelen: 1 Totaal niet gegrond verklaarde klachtonderdelen: 4 Totaal niet beoordeelde klachtonderdelen: 2

Bijlage 4

Samenvattingen rapporten Nationale ombudsman 1 januari t/m 25 november 2012

.....**Ongegrond verklaarde klachten / Geen oordeel**.....

*Rapportnr. 2012/157 Klachtonderdelen fysiek geweld, politie-surveillancehond*⁷⁹

Verzoeker klaagde erover dat politieambtenaren van het regionale politiekorps Kennemerland onnodig geweld tegen hem hadden gebruikt (namelijk fysiek geweld). Daarnaast klaagde hij erover dat de politie een politiehond had ingezet, terwijl hij niet vooraf door de politieambtenaar was aangesproken en zich niet had verzet tegen zijn aanhouding. De politiehond had hem ernstig verwond. De ombudsman concludeerde dat de politie met de inzet van de politiehond geen inbreuk had gemaakt op het vereiste dat grondrechten, in dit geval het recht op lichamelijke integriteit, worden gerespecteerd. Daarnaast was volgens de ombudsman, de hondengeleider, die verzoeker niet meer kon bijhouden, vanwege het ontbreken van een ander passende en minder ingrijpend gewelddmiddel genoodzaakt om de politiehond in te zetten en deze het bevel te geven de verdachte te ‘stellen’. Bovendien kwam, ondanks de waarschuwingen, de inzet van de politiehond voor het geheel voor rekening en risico van verzoeker door het niet voldoen aan de vorderingen te blijven staan en door te blijven wegreppen met als gevolg dat verzoeker verwondingen opliep. De ombudsman beoordeelde de klacht over de onderzochte gedraging ongegrond ten aanzien van de inzet van de politiehond. Bij de beoordeling hield de ombudsman rekening met de keuringseisen voor de inzet van een surveillancehond. Zo kan uit de keuringseisen waaraan een surveillancehond moet voldoen, aanvullend worden afgeleid onder welke omstandigheden een surveillancehond ingezet kan worden. Maar de ombudsman heeft de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties bevolen om de inzet van de politiehond in nadere regelgeving vast te leggen. Hetzelfde aanbeveling deed de Nationale ombudsman in het rapport 2011/264.

En over de klacht over het slaan in verzoekers gezicht onthield de ombudsman zich van een oordeel. Bij deze beoordeling had de ombudsman aangemerkt dat het slaan in het gezicht niet snel kan worden aangemerkt als een passend vorm van geweld, tenzij zeer uitzonderlijke situaties zich voordoen die het geven van zo'n vuistslag rechtvaardigen. Maar vanwege de uiteenlopende verklaringen van betrokken

⁷⁹ < <http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2012/157?aresult=50#>>, 22 september 2012.

partijen en het ontbreken van getuigen in het voorval, kon de ombudsman over dit klachtonderdeel geen oordeel geven.

***Rapportnr. 2012/068 Klachtonderdeel fysiek geweld*⁸⁰**

Verzoeker klaagde erover dat politieambtenaren van het regionale politiekorps Kennemerland geweld hadden gebruikt bij zijn aanhouding, waardoor hij letsel opliep. Tijdens zijn aanhouding werd hij naar de grond gewerkt en werd hem een nekklem, armklem en beenklem aangelegd. Daarna werd hem de handboeien aangelegd. De ombudsman vond de toepassing van dit geweld noodzakelijk om verzoeker aan te houden. Tevens concludeerde de ombudsman dat de politie bij de aanhouding over voldoende informatie beschikte die de aanhouding rechtvaardigde. Volgens de ombudsman was er een te groot risico om verzoeker zonder gebruikmaking van de bewuste aanhoudings-technieken aan te houden. Zo werd hij verdacht van het in bezit hebben van een uzi en had hij in het verleden bedreigingen geuit en verzet geboden bij zijn aanhoudingen. Het feit dat de melding achteraf onjuist is gebleken, verandert hier niets aan.

Daarnaast had de ombudsman verzoeker verzocht om de arts die hem in het ziekenhuis heeft onderzocht een aantal vragen voor te leggen. Maar verzoeker heeft hieraan geen gehoor gegeven. Hierdoor kon de ombudsman niet vaststellen of de aanhouding de oorzaak was geweest van het letsel dat verzoeker aan zijn ribben had opgelopen, omdat verzoeker, hoewel hem meerdermalen was gevraagd, geen medische informatie had verstrekt waaruit zou kunnen worden afgeleid wanneer het letsel is ontstaan. Daarom ging de ombudsman ervan uit dat het letsel op een ander moment is ontstaan. Volgens de ombudsman is het recht op onaantastbaarheid van het lichaam van verzoeker door de politie voldoende gerespecteerd. Daarnaast werd het geweldgebruik door de politie bij de aanhouding behoorlijk geacht.

***Rapportnr. 2012/020 Klachtonderdelen fysiek geweld, pepperspray*⁸¹**

Verzoeker klaagde erover dat politieambtenaren van het regionale politiekorps Gelderland-Zuid pepperspray in zijn gezicht hadden gespoten, hem tegen zijn hoofd hadden geslagen en een knie in zijn nek hadden gelegd. Tevens had hij erover geklaagd dat de betrokken politieambtenaren geen nazorg hadden geboden aan zijn (jonge) kinderen die pepperspray in hun ogen hadden gekregen.

De ombudsman heeft zich onthouden van oordeel over de klacht over het eerste keer gebruik van pepperspray. De verklaringen van verzoeker en de betrokken politieambtenaar stonden lijnrecht tegenover elkaar waardoor de ombudsman niet met zekerheid kon vaststellen waar verzoeker zich bevond op het moment dat de politieambtenaar de eerste keer de pepperspray gebruikte. Het gebruik van pepperspray zou niet gerechtvaardigd zijn, wanneer verzoeker zich op dat moment in de auto bevond,

⁸⁰ < <http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2012/068?aresult=139#>>, 25 april 2012.

⁸¹ < <http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2012/020?aresult=187#>>, 9 februari 2012.

omdat er dan geen sprake is van een bedreigende situatie. Maar indien verzoeker, zoals de betrokken politieambtenaar had verklaard, dreigend op de politieambtenaar afkwam, dan was het pepperspraygebruik wel gerechtvaardigd.

Ten aanzien van het tweede keer van gebruik van pepperspray ging de ombudsman op grond van de verklaringen van de politieambtenaren en een getuige (een buurjongen van verzoeker) dat verzoeker toen buiten de auto stond en zich tegen zijn aanhouding had verzet, ervan uit dat het begrijpelijk is dat de betrokken politieambtenaar onder die omstandigheden opnieuw pepperspray had gebruikt. Bij het gebruik hield de politieambtenaar zich aan de waarschuwingsplicht van art. 12b van de Ambtsinstructie. Daarnaast was de ombudsman van oordeel dat op grond van de verklaringen ervan uit kon worden gegaan dat verzoeker op verbaal agressieve wijze bleef weigeren gehoor te geven aan de vorderingen van betrokken politieambtenaren om zijn rij – en kentekenbewijs te tonen en mee te lopen naar de politieauto voor het afleggen van een blaastest. Ook werd aannemelijk geacht dat verzoeker met zijn lichaamshouding dreigend overkwam. Bovendien hield verzoeker aan zijn plan vast om met de kinderen wat te eten gaan halen en maakte zelfs aanstalten om weg te rijden. Daarmee had verzoeker naar het oordeel van de ombudsman de indruk gewekt dat hij aan zijn aanhouding probeerde te onttrekken. De ombudsman concludeerde dan ook dat de politieambtenaar terecht pepperspray gebruikte en niet gehandeld heeft in strijd met het recht op de onaantastbaarheid van het lichaam.

Ten aanzien van de klap op het hoofd en de knie in de nek van verzoeker kwam de ombudsman tot de volgende conclusie. Op grond van de afgelegde verklaringen, de geweldsrapportages en het gestelde letsel van verzoeker kon worden geconcludeerd dat de betrokken politieambtenaren niet disproportioneel geweld hadden gebruikt. Volgens de ombudsman was het begrijpelijk dat de politieambtenaren verzoeker geboeid naar het politiebureau wilden vervoeren vanwege zijn en hun veiligheid. Het pepperspraygebruik dat zelfs tot tweemaal toe plaatsvond, had geen gebruikelijke werking op verzoeker. Bovendien weigerden verzoeker medewerking te verlenen en bleef hij bij zijn aanhouding dreigende houding aannemen. Verder kwam vast te staan dat verzoeker van achteren werd vastgepakt met een halsomstrengeling en deze wijze van vastpakken werd door de ombudsman niet disproportioneel geacht. Vervolgens werd verzoeker naar de grond gebracht en kreeg na worsteling een vuistslag op zijn hoofd terwijl hij op zijn buik lag. Ook deze gedraging werd behoorlijk geacht, vanwege het feit dat verzoeker ondanks vele waarschuwingen zich bleef verzetten aan zijn houding en een dreigende houding bleef aanhouden. Bovendien hield de ombudsman bij zijn beoordeling ook rekening met het feit dat verzoeker door de rechter veroordeeld is wegen verzet bij aanhouding. En volgens de ombudsman betekent dit dat de betrokken politieambtenaren ook niet handelden in strijd met het recht op onaantastbaarheid van het lichaam.

Ten aanzien van de nazorg voor de kinderen concludeerde de ombudsman dat de betrokken politieambtenaren aan het vereiste van bijzondere zorg hebben voldaan. Volgens de ombudsman hebben de politieambtenaren de moeite genomen om na te gaan of de kinderen nazorg nodig hadden in verband met het pepperspraygebruik en dat bleek toen niet het geval te zijn. Vervolgens verleenden zij alsnog nazorg, toen achteraf thuis bleek dat de kinderen last hadden van branderige ogen.

.....**Gegronde verklaarde klachten**.....

Rapportnr. 2012/103 Klachtonderdeel handboeien⁸²

Verzoekster, een hoogzwangere vrouw, klaagde erover dat politieambtenaren van het regionale politiekorps Amsterdam-Amstelland, haar met handboeien naar het politiebureau hadden gebracht, nadat zij door hen werd staande gehouden vanwege het niet omhebben van de autogordel en een ander adres had opgegeven dan waarop zij volgens de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens (GBA) stond ingeschreven, terwijl zij reeds haar rijbewijs met daarop haar Burgerservicenummer had verstrekt.

De ombudsman heeft de klacht over het aanleggen van handboeien gegrond verklaard, omdat bij de uitoefening van een bevoegdheid tot aanhouding inbreuk werd gemaakt op het vereiste van behoorlijk overheidsoptreden dat grondrechten, in dit geval het recht op persoonlijke vrijheid, worden gerespecteerd. Bovendien moest volgens de ombudsman hierbij rekening worden gehouden met het evenredigheidsvereiste, waarmee bedoeld wordt dat bestuursorganen voor het bereiken van een doel een middel gebruiken dat voor de betrokkenen niet onnodig bezwarend is en in evenredige verhouding staat tot dat doel. Daarnaast dienen de politieambtenaren naar het oordeel van de ombudsman een werkwijze te kiezen die een zo gering mogelijk inbreuk maakt op de persoonlijke vrijheid. Tevens deed de ombudsman de korpsbeheerder de aanbeveling om aan de gegrondverklaring van de klacht over het handboeiengebruik, een passend gebaar richting verzoekster te verbinden. De aanleiding voor deze aanbeveling bestond uit het feit dat de korpsbeheerder de klacht gegrond had geacht, maar geen consequenties daaraan had verbonden.

⁸² < <http://www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2012/103?aresult=107>>, 14 juni 2012.